Biblioteca Centrală
Regională
Hunedoara-Deva

Proletari din toate țările, uniți-vă!

LUCEAFĂRUL

ANUL VII — Nr. 17 (158) 19 AUGUST 1964 | REVISTĂ A UNIUNII SCRIITORILOR DIN R. P. R. | Apare la două săptămîni — 12 PAGINI — 1,50 lei

Trăiască cea de a XX-a aniversare a eliberării României!

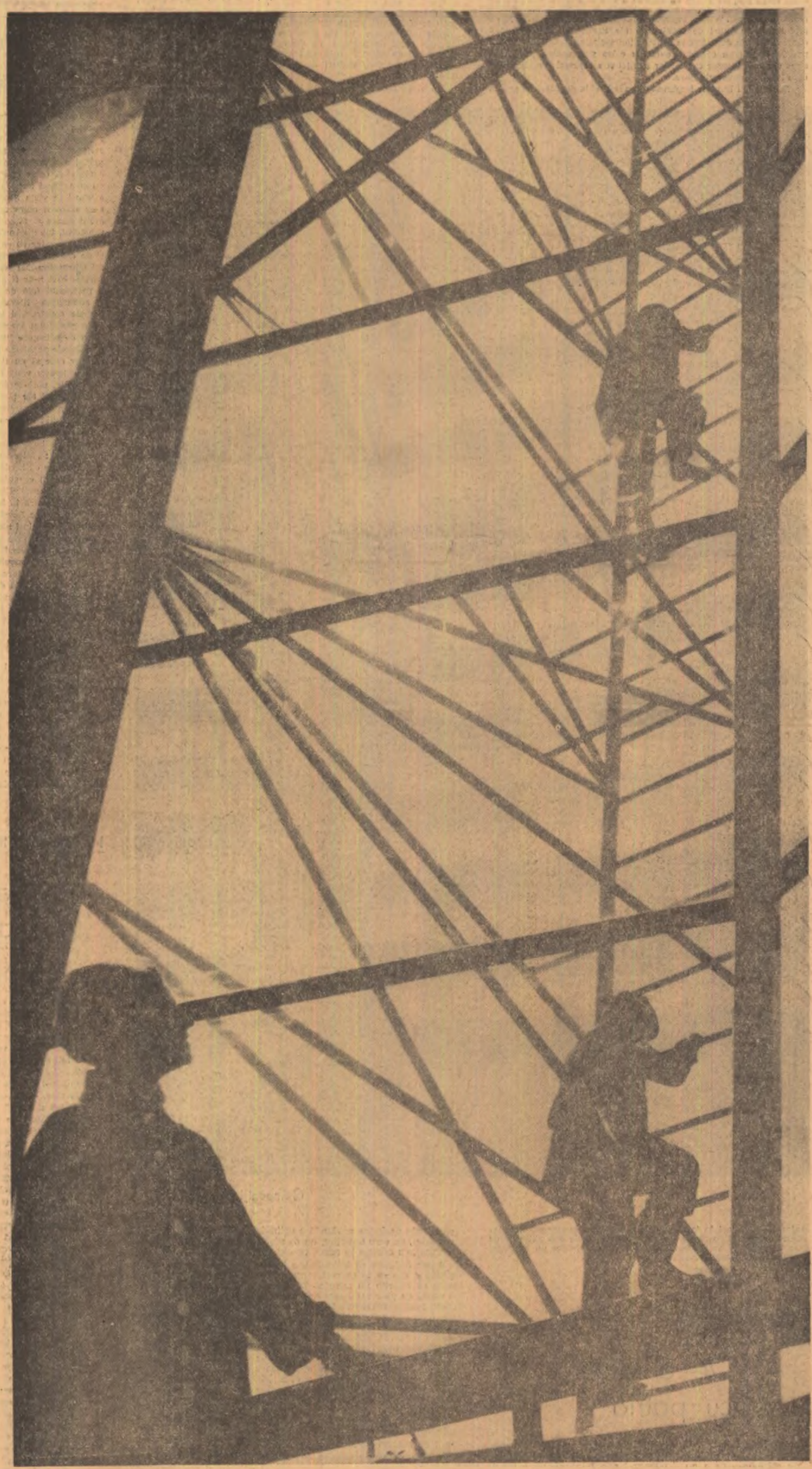

SPRE ÎNĂLȚIMI

Fotografia: I. MICLEA

GLORIA PĂTRIEI SOCIALISTE

De multe ori, seara tîrziu, în nopți de veghe ori în cîte-o dimineață, ori la cîte-un drum lung, cînd mă întîlnesc cu frumusețile cele mai neașteptate ale acestor pămînturi, — cu cîte-o ploaie lină, în care intri și prin care treci ca printr-o perdea de argint, mișcătoare și foșnitoare, vie, ori cu cîte-o colină împădurită, ori cu o poiană smălțuită de flori și tivită cu umbre, cu o cale prăfuită, de hotar, ori cu un ciorchine mare, de lumini — îmi vin în minte, ca într-un tumult, visurile și năzuințele tuturor înaintașilor, tuturor celor care au luptat pentru propășirea și pentru ridicarea țării noastre la semeția și la strălucirea pe care le merita din plin, după care a tînjit atîta amar de vreme. Visurile și năzuințele acestea au trecut ca niște văpăi mari, din veac în veac, fără să-și domolească scăpărările, intrînd în pămînt cîteodată, ori de cîte ori a fost rău și greu. Cînd a fost ars Doja și cînd a fost zdrobit Horia, cu roata, cînd a fost ucis Tudor și cînd s-a încețoșat Iancu la minte, de durere și de deznădejde, cînd a plecat Bălcescu în pribegie și cînd s-a tras în oameni, în țărani și în muncitori, la 1907 și 1933 — luminile acestor meleaguri, fără seamăn de frumoase și de vii, au intrat în pămînt, s-au scufundat în adîncuri, nemulțumite și mînioase, asprite de durerile și de suferințele celor mulți, ale unui popor întreg. Și-acum au ieșit deasupra, la lărgime, au început să țasă afară toate cîte au stat zăvorîte și îngropate în pămînt, în lutul țării. Și poate de aceea sînt așa de tari, pentru că sînt multe și au stat mult în adîncuri, în așteptare. Și peisajul țării de aceea e mai împlinit, a[illegible], pentru că a prins și a cuprins în el, în forme vii și de neșters, aceste lumini, aceste văpăi.

Acum douăzeci de ani, țara era altfel, săracă și goală, lipsită de strălucire, cu peisajul frumos și măreț, dar neschimbat, același de veacuri, cu pămînturile și cu vrerile oprite într-un fel de așteptare, în amorțire. Trebuia să dea cineva cep izvoarelor care se adunaseră în adîncuri, să îndemne și să cheme oamenii la luptă și la muncă, oamenii în care s-a tras de nenumărate ori, care au fost închiși și persecutați, batjocoriți și umiliți, dar care n-au fost înfrînți niciodată, din ochii cărora n-a pierit, nici măcar pentru o clipă, luminile încrederii în viitor, sămînța bucuriei de azi. Acest act temerar l-a înfăptuit Partidul, inițiatorul și organizatorul insurecției eliberatoare, inițiatorul și organizatorul muncii de refacere de după război și al industrializării — inițiatorul și organizatorul revoluției socialiste, care a scos țara din amorțirea în care fusese ținută, de către uzurpătorii săi dinăuntru și dinafară, primenindu-i și împlinindu-i peisajul cu luminile noi ale noilor realizări, fără seamăn de vii și de multe. Moldova, de pildă, blînda și calda Moldovă, care a împodobit cultura noastră cu nume de o strălucire rară — Cantemir și Hașdeu, Eminescu și Sadoveanu, Enescu și Călinescu — e aceeași și totuși e alta, acum. Cine va putea desprinde din peisajul ei lin și cîntător, ca un ecou de baladă, strălucirile Oneștiului și ale hidrocentralelor de pe Bistrița, fețele noi ale vechiului Iași — și atîtea și atîtea alte frumuseți, care s-au adăugat celor de demult, sporindu-le și înmulțindu-le? Și Transilvania, mîndra și frumoasa Transilvanie, — care a dat țării pe Vlaicu și pe Rebreanu, pe Goga și pe Blaga — cine ar putea să și-o mai închipuie de acum încolo fără steagurile de foc de la Hunedoara, fără strălucirea și fără vuietul tuturor uzinelor care au împodobit pămînturile ei aspre, îmbogățindu-le și făcîndu-le, parcă, mai grele? Și Dobrogea, cine ar putea-o visa altfel de cum este ea astăzi, mulțumită și împăcată, și bogată, cum n-a fost niciodată? Și Bărăganul Munteniei, din care s-a ridicat, ca un stîlp de foc și de lumină, nemuritorul Bălcescu — cine ar putea să-l vadă și să-l dorească altfel de cum este el acum, cu brațele pline de spice, ținînd în poală o lume nouă și într-o necontenită înnoire? Și Oltenia lui Arghezi și Brâncuși, cine ar putea-o vedea fără sondele care au scos la suprafață bogățiile unor pămînturi ce păreau, pînă mai ieri, seci și sărace? Și Banatul și celelalte ținuturi, toate colțurile țării acesteia bogate și bune — cine le-ar putea visa și dori altfel decît sînt acum, mai frumoase decît le-au visat și le-au dorit cei mai temerari visători?

Deasupra tuturor frumuseților și împlinirilor acestora noi, stă însă frumusețea omului nou, constructorul și realizatorul acestor fapte îndrăznețe și mărețe. Prin firea sa, prin tot ce a avut și are mai bun și mai trainic, — prin dragostea sa de muncă și de pace, prin aplecarea și înțelegerea tainelor lumii și ale naturii, prin vibrația și sensibilitatea față de frumusețile pămînturilor pe care s-a născut — este același și el, omul acestor meleaguri. Și totuși e altul și el, — ca și peisajul asupra căruia a lucrat, pe care l-a schimbat.

Deosebirile și împlinirile sînt și mai mari aici, cu toate că nu sînt atît de evidente. Dar sînt mai adînci și mai complexe, avînd rezonanțe nebănuite. Actul măreț al Eliberării de sub jugul fascist, opera grandioasă de transformare socialistă a țării au scos în lumină talentele multiple ale acestui om, ale întregului nostru popor, care abia acum a ieșit cu adevărat în fața lumii! Cele mai nobile visuri ale înaintașilor, ale luptătorilor pentru cauza clasei muncitoare și ale întregului popor le împlinim astăzi sub conducerea și îndrumarea permanentă, înțeleaptă și realistă, profund marxist-leninistă a Partidului Muncitoresc Român, a Comitetului său Central în frunte cu tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej. Mîndria de a avea un asemenea Partid și o asemenea conducere este firească și întemeiată, ca constituie mîndria și bucuria noastră cea mai mare, chezășia sigură a victoriilor noastre.

Ion LANCRANJAN

LA HOTARUL MARII

„Partidul Muncitoresc Român dă o înaltă prețuire muncii creatoare și activității obștești a scriitorilor patriei noastre, considerîndu-i drept ajutoare ale sale de nădejde în opera măreață pe care o durează poporul nostru".

Gheorghe Gheorghiu-Dej

(Din Cuvîntarea la Conferința pe țară a scriitorilor).

MIHAIL SORBUL:

Calitatea cea mai de preț

Zilele trecute am fost oaspetele unui mare număr de tineri dintr-o tabără de vară de la Predeal. Prilejul acestei întîlniri cu reprezentanți ai tinerei generații a României contemporane a trezit o firească emoție în sufletul unui om aflat în cel de al 79-lea an al vieții sale. Mă gîndeam ce să le destăinuesc mai întîi dintre atîtea sentimente cîte mă încearcă ? Oare bucuria de a vedea cum țara, al cărei slujitor m-am străduit să-i fiu, capătă un tot mai strălucit renume datorită noilor sale așezări sociale ? Oare fericirea de a întîlni un tineret plin de o sete de viață neasemuită, înzestrat cu o cultură care nu poate să nu impresioneze pe orice cunoscător al comorilor artei și literaturii ?

Am hotărît totuși că, pentru un om care de-o viață încearcă să realizeze acea miraculoasă putere a cuvintelor dezlănțuitoare de nobile pasiuni și gînduri umane, cel mai bun lucru este să le mărturisesc fericirea de a saluta apariția unei opere împlîntate cu toate rădăcinile în istoria contemporană a acestui popor — literatura socialistă de astăzi, fiică a realității care a născut-o.

Bucuria mea e cu atît mai mare, cu cît la realizarea acestei durabile lucrări și-au pus toată inima scriitori din generația împreună cu care am intrat în literatură, precum Tudor Arghezi sau Camil Petrescu sau scriitori tineri, care în acești douăzeci de ani s-au format nu numai ca oameni, ci și ca scriitori de nădejde.

Ca unul care am apucat timpurile cînd treburile scriitoricești erau uneori în chip abuziv date în mîinile unor nechemați, sînt satisfăcut să văd cum organizația scriitorilor de azi a statornicit acea unitară conlucrare a tuturor oamenilor de litere, animați de dorința fierbinte de a fi folositori patriei lor în plin avînt economic și spiritual, avînt recunoscut fără reținere pe meridianele lumii, de toți oamenii de bunăvoință.

E aici meritul unui popor călăuzit de o minte înțeleaptă, conducerea Partidului Muncitoresc Român, căruia literatura nouă îi datorește calitatea ei cea mai de preț — umanismul ei profund comunicativ, constructiv.

HORIA LOVINESCU:

Marea aniversare

Cum să cuprinzi în cîteva rînduri semnificația celor douăzeci de ani ? Cu gîndul la marea aniversare am privit deseori peste umăr înapoi, spre peisajul de scrum al anilor războiului, încercînd să reconstitui minunea transfigurării haosului în creație.

În aceste călătorii în trecut am întîlnit, printre alte umbre, și umbra tînărului care eram acum două decenii. Pe fruntea lui înnegurată am recunoscut cu ușurare semnul aceleiași transmutări Multiplicată indefinit, pecetea partidului marchează indelebil fiecare colț de țară nouă, fiecare conștiință vie.

Cînd mă gîndesc la opera enormă de reconstrucție și construcție materială și morală, făurită de poporul nostru în acești ani, nu mă izbește atît vastitatea ei, cît omogenitatea, solidaritatea ei intimă. Spiritul creator și director al partidului a modelat cu o uluitoare forță plastică realitatea românească, pătrunzînd-o în adîncime și identificîndu-se finalmente cu ea.

Aduc omagiul meu plin de dragoste mîinii sigure și științei exacte a arhitectului : Partidul Muncitoresc Român și conducătorului său, tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Deobicei, aniversările au și o latură convențional-simbolică, dar am sentimentul profund că acest an, al douăzecilea, nu înseamnă doar o dată calendaristică ce trebuie cinstită, ci tocmai anul desăvîrșirii admirabilului proces de fuziune totală între partid și popor. Plenitudinea, maturitatea și echilibrul atins de noua societate românească, ca rezultat al acestei osmoze, sînt atît de evidente, încît nici mintea cea mai dușmănoasă nu le-ar putea contesta.

Îmi cîntăresc bine cuvintele, cu conștiința că orice grandilocvență ar fi neavenită, și afirm că niciodată în trecutul lui poporul nostru nu s-a constituit atît de lucid și puternic bloc în jurul principiului conducător.

Timpul care s-a scurs de la eliberare a însemnat o lungă călătorie spre zori, și azi, de pe înălțimea celor douăzeci de ani, ochiul — chiar și al celor mai miopi — îmbrățișează o lume nouă, socialistă de o limpede geometrie. Aceasta, pentru că nimic din ceea ce s-a înfăptuit n-a fost întîmplător, ci totul s-a ordonat sistematic, progresiv, în ansambluri din ce în ce mai importante și complexe, în jurul liniilor de forță și a punctelor cardinale marcate dintru început cu precizie de partid și urmărite cu o consecvență de fier

ADRIAN MANIU:

Sărbătoarea Eliberării

Sărbătoare de tinerească maturitate — douăzeci de ani de înfăptuiri, de victorii socialiste.

Revoluția noastră a stîrpit neștiința de carte, purtînd spre milioane de neștiutori lumina culturii și a progresului, a dezvoltat o puternică industrie, valorificînd în rodnicie ogoarele înzestrate cu mașini, apele îndiguite în slujba electrificării și adîncul baier al pămîntului din care izvorîră bogățiile mult dornice să dăruie glorie patriei ce-și dezrobea resursele civilizatului trai obștesc al socialismului, dezbărat de samsari și de toți paraziții lihniți. Acțiunea constructivă a ridicat silozuri în locul trufașelor conace, și blocuri pe tărîmurile unde dăinuiau bordeie și cocioabe, în regimul ce îmbina tradiționalismul feudal al plugarilor fără plug și fără brazdă, cu viața de sărăcie a celor în haine negre, zbătîndu-se între comprimări și șomaj. A căzut de la sine meseria rentabilă a politicianismului demagogic, cu parodia alegerilor în reciprocă toleranță complice, s-a isprăvit cu mascarada venalelor alegeri, documentul sinistrelor vremuri rămînînd mărturia din... „scrisoarea pierdută". A fost izgonită definitiv bîlbîita revenire a mult deochiatei regalități apta numai să instaureze dezmățul, pompînd avuția moșiei obștești acaparată spre jaf nerușinat.

Eliberarea înfăptuită sub conducerea încercatului partid al clasei muncitoare a izbutit să asaneze zmîrcurile malariei și prin baraje de codri a oprit prăpădul degradantelor tărîmuri din ținuturile bogate unde bolea poporul. Ascensiunea revoluționară, deschizînd avîntul libertăților de gînd îndreptățitei munci înțelepte, a dezburuienit de pretutindeni exploatarea, tămăduind înrădăcinate suferințe, azi lecuite pentru totdeauna ; statisticile s-au descotorosit de rușinoasele boli endemice, de treimea oftică-malarie-pelagră (ultima însăși boala subnutriției), flageluri întrecute numai de mortalitatea infantilă. Spitale și școli, creșterea nivelului de trai despre care vorbesc atît de elocvent nenumăratele acțiuni sociale, toate acestea și altele încă mărturisesc ce s-a făcut în acești 20 de ani.

Realizările vajnice ale regimului socialist înfloresc astăzi. S-au creat orașe noi, iar satele au căpătat o altă înfățișare. Echipele de muncitori calificați de pe toate șantierele, încadrați într-o armată civilă de pașnici viteji ingineri, profesori, medici, însuflețiți de grandioasele planuri de construcție ale Partidului, obțin victorii după victorii în desăvîrșirea construcției socialismului. Uriașa operă pozitivă e într-un continuu avînt pe calea progresului, prin folosirea activă a tuturor cuceririlor științei și a resurselor multiple pe care le oferă noua orînduire.

Socialismul biruitor împlinește în acești abia douăzeci de ani un

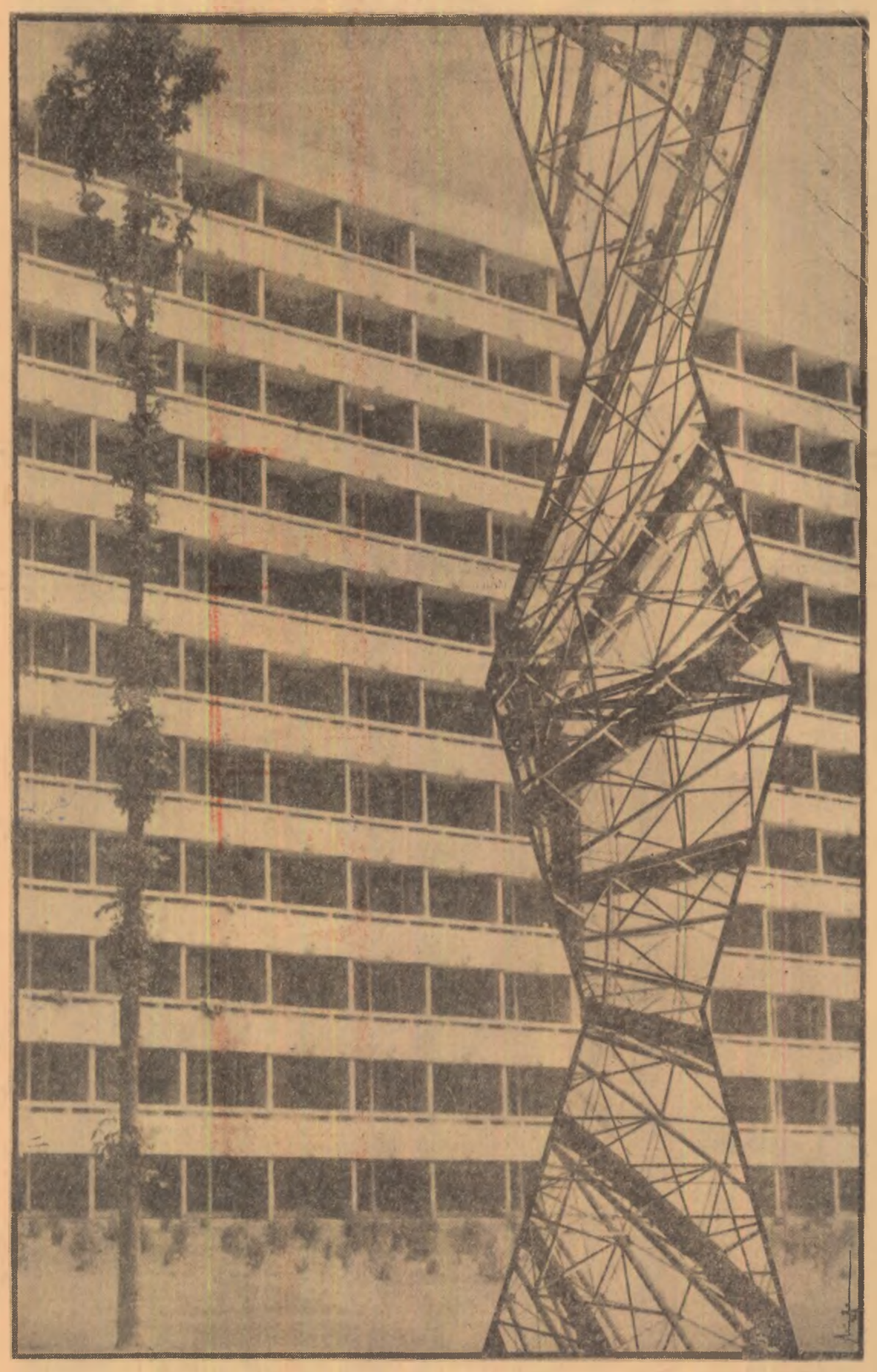

Compoziție : I. MICLEA

majorat recunoscut în toată omenirea, realizare consacrată de adevăruri ce poartă roade pentru toată munca. Abia sub noile vremi țara noastră a izbutit să-și făurească și consolideze un prestigiu respectat în întreaga omenire.

AUREL BARANGA:

De o vîrstă cu patria

Mă gîndesc la voi, tinerii mei prieteni, de o vîrstă cu patria socialistă, în ajunul marii noastre sărbători, la fericirea pe care ați avut-o de a nu fi cunoscut epoca întunecată a trecutului. În acel climat defavorabil scrisului, în care scriitorul cinstit a suferit nenumărate umilințe, numai lupta partidului insufla omului de litere sentimentul demnității, îl apropia de izvoarele adevărate ale vieții, de năzuințele aprinse ale poporului, călindu-l și pregătindu-l pentru marile prefaceri de ale căror roade vă bucurați din plin. Aveați, la 23 August 1944, cinci, șapte sau zece ani, atît cît să nu fi cunoscut nimic din ofensele la care a fost supusă generația mea. Știu, ați îndurat și voi împreună cu întreaga țară greutățile și lipsurile primilor ani de după război, cînd mai dăinuiau, deschise, rănile conflagrației abia încheiate. Dar nu seamănă, credeți-mă, aceste lipsuri și greutăți cu regimul de permanentă jignire a omului, la care a fost condamnată generația care v-a premers cu douăzeci de ani. De cîte ori mi se întîmplă să stau de vorbă cu cîte un confrate tînăr îmi vin în minte chipurile atîtor scriitori talentați, dispăruți la vîrsta făgăduielilor înainte de a-și fi putut face dovada însușirilor lor creatoare.

Mai e nevoie să fac o incursiune retrospectivă în teatru ? Camil Petrescu are un „fals tratat" de dramaturgie în care își povestește, cu o infinită tristețe, avatarurile. După premiera „Mioarei" s-a strîns în jurul lui un cerc de inimiciții, de parcă ar fi făptuit o ignobilă crimă.

Am în față un număr din „Figaro" și citesc : „poezia occidentului nu e slabă sau neinteresantă, e inutilă". Compar afirmația aceasta dezolantă cu interesul cu care e înconjurat un volum de versuri la noi, atunci cînd poezia e bună, discuțiile pasionate pe care le stîrnește, nu în cercul restrîns al unei capele de inițiați, ci în mase cititoare mari, avide de frumos. Romanul, nuvela, schița, reportajele voastre sînt așteptate de un public exigent, e drept, dar și generos, care știe să iubească pagina bună și să se entuziasmeze fără reticențe.

Textele sînt deschise debutanților, inerțiile și prejudecățile fiind înfrînte de atîtea dovezi concrete : începători anonimi ieri, au devenit, după prima lor piesă, nume cunoscute și apreciate. Toate publicațiile vă țin deschise paginile, fără să ceară la intrare actul de naștere cu data certă. În casele noastre de creație și de odihnă întîlnești în mod curent figura cîte unui scriitor consacrat, alături de silueta adolescentă a unei speranțe literare.

Nu vi se cere decît talent și o muncă serioasă, aplicată, izvorîtă din pasiunea profundă a oglindirii unei vremi cu care ne mîndrim, pe care o slujim, nu ca niște martori, ci, pe schele, la înălțimi, cu mistria în mînă, ca niște constructori.

Avem fericirea să trăim într-o țară despre care glasuri autorizate și din ce în ce mai numeroase din toate colțurile lumii spun că trăiește un miracol. Miracolul acesta, prietenii mei de o vîrstă cu patria, nu este de ordin divin. Tot ce se întîmplă în jurul nostru constituie fructele de aur ale unei munci îndîrjite, ale unei opere de creație minunate, pe care o înfăptuiește poporul nostru, clasa noastră muncitoare, condusă de partidul ei. Avem fericirea, noi toți scriitorii de la cei mai în vîrstă pînă la cei mai tineri, să ne bucurăm de îndrumarea înțeleaptă a partidului nostru. Ni se umple inima de o nestăvilită mîndrie și bucurie patriotică să muncim sub îndrumarea unui partid a cărui conducere înțeleaptă, profund devotată principiilor marxism-leninismului, consecventă, prin toate fibrele sale legată de popor și de principiile internaționalismului socialist e înconjurată pretutindeni de un nețărmurit respect și de o adîncă admirație. Viața noastră a tuturor se împletește în chip nemijlocit cu evenimentele de răscruce istorică la care am participat în munca noastră creatoare. În sufletele noastre de scriitori angajați la ridicarea acestui monumental edificiu al socialismului în patria noastră, răsună cu ecourile lor puternice toate mărturiile, toate exemplele luptei partidului nostru și al conducerii sale. Cine va putea vreodată uita sentimentele adînci de mîndrie îndrituită pe care le-a simțit întregul nostru front literar în fața documentului de importanță istorică : Declarația Comitetului Central al Partidului din aprilie 1964, cu privire la unele dintre cele mai importante probleme ale contemporaneității. Adînca principialitate a acestui document, consecvența creatoare, lupta permanentă dusă de partidul nostru în toate domeniile construirii socialismului în țara noastră sau al apărării păcii în lume, iată, scumpii mei prieteni de o vîrstă cu patria, temeiurile care explică miracolul pe care îl trăim.

Din acest miracol se împărtășește și literatura noastră, profund însuflețită de spiritul realismului socialist. Din acest miracol se împărtășesc succesele artei noastre. Din acest miracol se împărtășesc bucuriile voastre tinerești. Este miracolul muncii libere la care sînteți chemați și căreia entuziasmul vostru tineresc îi aduce un aport înconjurat de dragoste și de stimă.

Nu vi se cere decît talent și o muncă serioasă, aplicată, izvorîtă din pasiunea profundă a oglindirii unei vremi cu care ne mîndrim, pe care o slujim, nu ca niște martori, ci, pe schele, la înălțimi, cu mistria în mînă, ca niște constructori.

NICHITA STĂNESCU:

Douăzeci de ani de demnitate

Nu pot să uit, la cea de-a douăzecea aniversare a marii noastre sărbători naționale, cuvintele pline de înțelegere și de căldură adresate de către tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej tinerilor scriitori, în cuvîntarea sa ținută la Conferința organizației de partid a orașului București : „În anii puterii populare, maeștrilor cuvîntului, celor aparținînd generației căreia numele lui Sadoveanu și Arghezi i-au dat o deosebită strălucire, cît și generației care a intrat în viața literară în perioada dintre cele două războaie, li s-au alăturat numeroși tineri scriitori talentați — și este bine că mulți dintre ei abordează curajos temele complexe ale contemporaneității, învățînd măiestrie de la înaintași". Mi-amintesc de entuziasmul creator cu care a fost primită această cuvîntare înțeleaptă și de dorința spontană a multora dintre noi de-a adresa tovarășului Gheorghiu-Dej scrisori de mulțumire și de angajamente înflăcărate. Nici n-ar fi putut să fie altfel, pentru că grija părintească a partidului față de scriitori, permanenta îndrumare, încurajarea și stimularea literaturii, s-a manifestat cu consecvență, în toate etapele construcției socialismului. Scriitorii au simțit ajutorul și grija partidului însuflețindu-le prospețime și sporindu-le capacitatea de orientare justă în analiza vieții tumultuoase a țării și în complexele probleme ale lumii contemporane. Nu cunosc un singur scriitor care să nu fi avut cele mai largi și generoase posibilități de a cunoaște viața nouă a patriei, de a se identifica cu ea pînă la temelie, pînă la firesc. Am avut ocazia să văd marile șantiere și construcții ale țării, să pipăi cu propriul meu suflet, rapida și permanenta transformare a visului în realitate, să împărtășesc pînă la capăt legitima mîndrie a creatorilor de bunuri materiale și spirituale. Am crescut și m-am dezvoltat ca intelectual, o dată cu dezvoltarea impetuoasă a țării mele. Dacă poetul George Bacovia a exclamat : „Mi s-au realizat toate profețiile politice", noi tinerii putem spune că împlinirile țării, („miracolul romînesc", cum îl numesc străinii) constituie cadrul nemijlocit în care ni s-au modelat conștiința și sensibilitatea. Prestigiul și stima de care se bucură astăzi țara noastră în lume sînt urmarea directă a politicii Partidului Muncitoresc Român și a guvernului R.P.R., politică răspunzînd celor mai fierbinți năzuinți ale poporului.

Sînt mîndru, cum este mîndru întregul popor, de poziția principială, de acțiunile întreprinse de partidul nostru în sprijinul întăririi unității sistemului mondial socialist, a coeziunii mișcării comuniste și muncitorești sub steagul marxism-leninismului. Istorica Declarație, adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, constituie o contribuție fundamentală la salvgardarea unității și coeziunii mișcării comuniste internaționale, o mărturie grăitoare a patriotismului fierbinte, a profundului internaționalism al partidului nostru, o dovadă a înaltei răspunderi față de destinele comunismului și păcii în lume.

Al douăzecilea an de la eliberare este întîmpinat de cel mai luminos chip pe care l-a avut vreodată țara noastră. Muncitorii uzinelor și ai cîmpiilor, înălțînd marile construcții ale socialismului au conștiința intimă că fiecare nou furnal, fiecare uzină nouă, bloc nou, reprezintă un act de demnitate a muncii, un act de creație.

Inima mea salută acești douăzeci de ani de măreațe înfăptuiri, plină de dragoste și recunoștință față de conducătorul încercat al poporului nostru în vasta operă de construcție socialistă a țării, Partidului Muncitoresc Român. Alături de colegii mei mă voi strădui să răspund grijii și prețuirii de care se bucură la noi arta și literatura, să justific cinstea acordată de partid scriitorilor numindu-i ajutoare ale sale de nădejde.

MIHAIL DAVIDOGLU:

Pentru zîmbetul care a înflorit pe întreaga țară

Acum, la capătul celor douăzeci de ani de viață nouă, alăturînd ceea ce știam, de cele ce se petrec astăzi, sub ochii noștri, confruntăm de fapt ceea ce am fost cu ce sîntem.

O asemenea confruntare, o întîlnire a prezentului cu ceea ce știam altădată mi-a fost dat să trăiesc chiar acum cîteva zile... Mă aflam într-un oraș de pe malul Dunării, în orașul tinereții mele, Galați... Galați ! Ce ciudat și personal îmi sună la ureche. Numai însemnîndu-i numele și cîte imagini, cîte amintiri nu-mi trezește ! Se știe cum, — acu-s douăzeci de ani — Galațiul a fost ars și pustiit. Ars și pustiit în dușmănie, cu cruzime, cu o meticuloasă și precisă distribuire a focului și dinamitei, o barbară dezlănțuire a distrugerii care depășește orice închipuire. Mulți au socotit pe atunci Galațiul de-a pururi mort. Dar iar se știe cum întocmai pasărei Phönix, Galațiul renăscut din propria-i cenușă s-a ridicat — prin eforturile eroice ale maselor însuflețite de chemările Partidului — și mai mîndru și mai plin de viață ca oricînd. Și jos în port, ori sus în orașul de poveste care s-a înălțat dincolo de barieră, în spre Țiglina, și mai departe pe coclaurile veșnic năpădite de scaeți și pir și gheara găii. Se mai știe și de gigantul de oțel care a fost pornit pe versantul Cătușei, al Mălinei... La multe din treptele acestei renașteri am fost martor și am învățat să mă obișnuiesc cu fiecare nouă apariție...

Acum cîteva zile am coborît înspre port. Știam bine portul.

Știam înșiruirea de prăvălii lipite, pentru profit rapace, calcan de calcan, și știam și promiscua înghesuire de căscioare, genunchiate parcă de greutatea olanelor, peisaj trist de un pitoresc mizer, fără de o floare, fără de o pată de verdeață, alta decît troscotul dintre pietre, ori cîte un nefericit de oțetar.

Și iată că acum cîteva zile, pornind înspre port, pe larga arteră cu alei carosabile alternînd cu cele de flori, straturi de ronuncule și glicine și, de o parte și de alta, pe întreg drumul, mereu însoțit și încadrat cu o alee de blocuri, o dată mi-am dat seama că nu mai știu unde mă aflu — adică nu mai știu locul pe care m-aș fi găsit altădată... M-am mulțumit să-mi iau de-a pururi rămas bun de la locurile pe care le-am știut cîndva și să privesc în jur, îmbrățișînd cu ochi înlăcrimați de emoție peisajul de dinaintea mea. E un splendid peisaj, cu o îndrăzneață deschidere, în dreapta și stînga cu blocurile armonios inscrise în spațiu, avînd drept fundal Dunărea, și mai departe lanul de un verde crud al sălciilor. Și mai încolo, violacei, munții Dobrogei.

Dar din toate frumusețile pe care le-am însemnat din această întîlnire a mea cu orașul adolescenței mi-am păstrat pentru la urmă ce-i mai frumos : zîmbetul copiilor.

SĂRBĂTORI

Privirea de copil aduce din totdeauna a floare, dar niciodată nu s-a încadrat atît de firesc în decor, în viața cea de toate zilele. Ca și zîmbetul ferm și de o liniștită siguranță al bărbatului în puterea anilor, ca și zîmbetul de o interioară liniște al femeilor, zîmbetul bătrînilor, zîmbetul de floare al copiilor. Parcă ieșise la ferestre și pe alei întreg cartierul. Și fiecare obraz era un zîmbet. Cu toții respirau din întreaga ființă mulțumire, voie bună. Din vorba, din privirea, din micile amănunte care dau farmec vieții se simte cultura care a pătruns ca un bun al fiecăruia. Și din toate frumusețile și podoabele, aceasta e cea mai frumoasă podoabă cu care a fost dăruit orașul în cei douăzeci de ani de viață nouă.

Rîndurile ce le-am însemnat despre un cartier din cele multe ale Galațiului, fără specificul locului, al peisajului, dar de același peisaj uman, de aceeași intensitate a noului, aceste rînduri sînt valabile pentru oricare alt oraș, pentru oricare alte locuri de pe întreg cuprinsul țării, care trăiesc astăzi, sub soarele socialismului victorios. Sînt ca un fel de rezumat, ca un fel de exemplificare vie a celor din urmă douăzeci de ani. Exemplificare și în același timp îndemn la drum. Înainte. Mereu înainte. Pentru succesele care ne așteaptă în drumul acesta al nostru înspre o viață mereu îmbelșugată, înspre lumină, înspre frumos.

În această sărbătorire a celor douăzeci de ani, s-ar fi cuvenit să vin și cu o mărturie a mea, o mărturie despre mine, despre scrisul meu. Dar mă simt ca o picătură în marele ocean al poporului, al drumului său, încît nu-mi îngădui decît puține cuvinte.

Anii mei de viață cei mai plini, ca și anii mei de scriitor, cu cei din urmă douăzeci de ani se numără. Din acele zile de înnoire cînd adevărul și frumosul au început a fi însăși temelia vieții, asemeni multora pînă atunci necunoscuți colegi ai mei, am fost îndemnat să scriu... Îndemnul e puțin zis. Ajutat din plin. Pas cu pas. De la primul spectacol cu „Omul din Ceatal" și ulterior cu fiecare nouă piesă am simțit îndeaproape mîna ocrotitoare și sfatul cald și competent al înnoitorului vieții, al Partidului. La școala lui am învățat și eu cu toată Țara. Am învățat dragostea pentru adevăr și dreptate. Pentru adevărul și dreptatea celor mulți, a celor care prin munca, prin viața lor, pun temelie și dau sensul major al vieții. Și-am mai învățat, ce măreț e să te socotești în slujba celor mulți, a celor ce au înălțat și-au pornit fabrici, a celor care ne dăruiesc case mereu mai mîndre cu larg deschideri și esplanade înspre apele țării, a celor care mereu mai din belșug ne dăruiesc cu pometul și rodul pămîntului, înfrumusețînd și luminînd viața. Îmi mai îngădui un cuvînt. Un cuvînt de mulțumire. Și aceasta fiindcă în curînd, defilînd pe dinaintea conducătorilor de țară, printre cele sute de mii de bărbați și femei, vor călca cu pasul lor hotărît și Anton Nastai, minerul îndrăgostit de cărbunele lui, și, în cetatea de foc a Reșiței, cei doi Arjoca, tatăl și fiul, iar pe drumurile Dobrogei celei însorite Dumitru Grozav și printre pescari, bătrînul Pavel cu cei trei feciori ai lui, Ion, Lavrentie și Tomiță, mielul. O dată cu acești prieteni și alții dragi inimii mele voi păși cu pasul lor și eu, iar cu ochii, cu privirea lor voi cuprinde dintr-o dată, într-o singură îmbrățișare întreaga țară. Și aceasta va fi cea mai mare mulțumire a mea.

ION BĂIEȘU:

În tot ce e mai frumos

Colind această țară de doisprezece ani neîntrerupți, ca gazetar și scriitor. Sînt puține raioanele în care n-am călcat, dacă umblu cu degetul pe hartă la întîmplare, numele a nenumărate sate, comune și orașe mă fac să tresar. Cred, de altfel, că sentimentul dragostei față de pămîntul țării tale, față de locurile și oamenii ei nu-l poți încerca pe deplin decît mergînd „la fața locului". Am fost astfel în Maramureș — la Baia Sprie și Negrești, în Suceava — pînă la Cotușca, în Dobrogea — pînă la Tulcea și pînă jos la Negru-Vodă, în Oltenia — de la Corabia, la Goicea mare, în Banat — de la Caransebeș, la Jimbolia, în Bărăgan — la Ceacu și la Lehliu. Impresia cea mai profundă și convingerea cea mai statornică întemeiată în urma acestor nenumărate călătorii, dacă stau și mă gîndesc, este aceea că de tot ce e mai frumos, mai emoționant, mai trainic în această țară, oamenii leagă, în chipul cel mai firesc, numele partidului, al comuniștilor. Ființa partidului s-a împregnat atît de profund și pentru totdeauna în ființa noastră, în ființa patriei, încît spunînd patric, spui partid, atunci cînd spui eroism te gîndești la faptele comuniștilor. Oamenii aceștia, cei mai frumoși din cîți a cunoscut istoria țării, au marele merit de a întruchipa în ei — precum o picătură de apă, marea — acele calități care au făcut din partid un părinte și un călăuzitor al întregului popor romîn: dragostea nețărmurită pentru oamenii muncii, dîrzenia și voința de neînfrînt, luciditatea efervescentă, nici o clipă înghețată de dogme sau supusă clătinărilor de vînt, personalitatea integră. Dar dacă ar fi să aleg din toate aceste calități pe cea care mi se pare că străbate ființa partidului, aceasta ar fi calitatea supremă, dragostea de popor, slujirea cu neabătută credință a intereselor celor ce muncesc. Se împlinește aproape o jumătate de secol de cînd partidul clasei muncitoare, și-a înscris în programul și statutul său cauza fericirii celor mulți. Nici o clipă de atunci și pînă acum comuniștii nu s-au abătut de la acest principiu suprem. Iată izvorul dragostei pe care o poartă poporul partidului, al recunoștinței și prețuirii pentru Comitetul Central, pentru iubitul conducător tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Cele mai frumoase fapte, cele mai luminoase biografii pe care le-am cunoscut colindînd prin țară sînt raze din sufletul mare și cald al partidului. Fiii săi, ostașii săi credincioși, au fost și sînt întotdeauna în fruntea bătăliilor care se dau pentru oțel, pentru pîine sau lumină, ei sînt cei care îndeamnă la mai bine, ei sînt cei care fertilizează talentele și le împlinesc. Și dacă ar fi să-mi amintesc asemenea fapte, pe care le-aș putea lua mai întîi?

Am ajuns într-o iarnă în munții Pădurea Neagră din regiunea Crișana. În inima acestor coclauri, departe de lume, se află o vestită fabrică de sticlă, întemeiată cu vreo sută de ani în urmă. Maeștrii sticlari din Pădurea Neagră primiseră atunci (era acum vreo 11 ani) o comandă de mare cinste: candelabrele pentru Teatrul de Operă și Balet din București. Impresionați de această mare cinste care li se făcea, meșterii s-au pus pe treabă și au modelat îndelung sticla, cu toată priceperea lăsată de strămoși, făurind cele mai frumoase candelabre din cîte se făurise vreodată în această țară. S-a întîmplat însă o nenorocire: într-o noapte, apele unui pîriu au crescut pe neașteptate, au pătruns în magazie și au deteriorat candelabrele. O durere greu de descris a cuprins inimile tuturor sticlarilor. Pînă la inaugurarea teatrului mai erau doar două săptămîni. Conducerea administrativă expediase deja la București telegrama prin care se anunța că candelabrele nu vor mai putea fi gata la timp, cînd comuniștii din fabrică s-au adunat într-o ședință fulger. Ședința „fulger" a ținut aproape o noapte întreagă și la ea au fost invitați toți meșterii bătrîni. Împreună cu toții, chibzuind totul pînă la cel mai mic amănunt, ei au hotărît în cele din urmă să facă alte candelabre la fel de frumoase ca celelalte, dar nu în două luni, ci în două săptămîni. Candelabrele au fost gata la timp. Mobilizați de comuniști, sticlarii au făcut tot ce a fost omenește posibil, muncind zi și noapte, și și-au ținut cuvîntul. Socotesc de aceea că spectatorii Teatrului de Operă și Balet, în serile cînd admiră superbele candelabre, au datoria să cinstească cu un gînd frumos gestul comuniștilor din Pădurea Neagră.

La Bălți, în Moldova, am cunoscut cu vreo doisprezece ani în urmă un secretar de partid. Era om sărac, cu o căsuță, un pogon de pămînt și șase copii. În fruntea unui grup de oameni, secretarul a luptat să lămurească oamenilor din sat politica partidului în domeniul agriculturii. După vreo jumătate de an de muncă, patruzeci de familii înființară o mică gospodărie. În seara zilei în care avu loc inaugurarea, o mînă criminală dădu foc casei secretarului. Omul rămase cu șase copii în drum. Se petrecu atunci un lucru uimitor, la care dușmanii nu se așteptaseră: aproape întregul sat a sărit să-l ajute pe secretar să-și facă o casă nouă. Imediat după aceasta, încă optzeci de familii au făcut cereri de înscriere. Am stat cîteva zile în casa secretarului și mi-am dat seama că atunci era tare greu să hrănească șase guri; se culca noaptea tîrziu și se scula în zori. Rar mi-a fost dat însă să văd un om cu o mai mare încredere în viață, în viitorul lui, în justețea politicii partidului. Pe lîngă toate astea, era și un om de o nemăsurată cinste și modestie. Cînd s-a încheiat colectivizarea comunei, oamenii au vrut să-l aleagă președinte, dar el s-a opus și a propus pe o femeie, zicînd că aceasta e mai pricepută și mai învățată decît el, că are „la bază" o școală agricolă.

Asemenea oameni are patria — cum să nu te mîndrești cu ei!

Străinii sînt uluiți de ritmul rapid al construcțiilor de la noi, de talentul arhitecților și constructorilor romîni. Noi știm însă cine este autorul principal al acestor minuni, cine a inspirat aceste opere și cine a fertilizat talentele.

Știm că pe tot ce e mai frumos în țară și în noi se află pecetea spirituală a ideologiei și moralei partidului, știm că ființa noastră îi aparține, așa cum el ne aparține nouă, că partidul și poporul sînt unul și același trup, unul și același suflet. Sînt adevăruri care s-au înscris profund în ultimii douăzeci de ani în viața țării. Și poate că la nici o altă sărbătoare din istoria sa, poporul nu a știut mai bine pentru ce se bucură, niciodată viitorul nu a putut fi pipăit cu degetele și privirile ca acum, cînd știm că soarele comunismului va străluci curînd pe aceste meleaguri; un soare pe care noi îl vom făuri, cu întreaga lui lumină și căldură, avînd în frunte partidul muncitorilor și țăranilor, cel ce a făcut să se poarte, în această țară, o veșnică cinste ciocanului, secerei și condeiului.

FĂNUȘ NEAGU:

Durata în timp

În cîmpia Bărăganului, țăranii măsoară creșterea copiilor de la un an la altul cu o crestătură pe tocul ușii. Și de fiecare dată, puiului de om i se frînge pe creștet o pîine proaspătă — să aibă parte de noroc și belșug în viață — și se ciocnesc pentru el pahare cu vin. Dacă-i vara, în grindă atîrnă legături de cimbru împrăștiind aromă de izvor, soare și pămînt, și nuiele de salcie înfrunzite; iarna, atîrnă în perete ramuri de brad de la nunțile de peste an, și în aerul răcoros parcă e un dans de veverițe, plin de înțelesuri fabuloase.

În anul al douăzecilea de la eliberare, întregul nostru popor se simte înclinat să măsoare — asemeni celor din cîmpie — creșterea, saltul pe verticală, realizat de țara noastră, sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, în două decenii de activitate liberă și creatoare. Și mîndri, ne gîndim că succesele noastre, repurtate an de an, ar fi putut și vor putea fi înscrise doar pe trunchiul Coloanei fără de sfîrșit. Am făurit — și durata lui în timp va fi veșnică — un poem de mari valențe și frumuseți care e România socialistă. Iar forța și repeziciunea cu care ne-am desprins dintr-o geografie, avînd ca trăsătură predominantă încremenirea în tradiții, și am pătruns în rîndul țărilor de mare pondere industrială, agricolă și culturală, a uimit pe toți străinii care ne-au vizitat.

Anul XX marchează împlinirea glorioasă a tuturor viselor în numele cărora s-au jertfit mulți dintre cei mai buni fii ai poporului. Și este totodată pragul de aur pentru zborurile în viitor.

Am învățat să învingem, să clădim și să visăm. Tovarăș de drum ne este cîntecul, în inimă am așezat dragostea, așa cum așezi florile în pridvor, iar în piscul măreției și admirației noastre — Partidul Muncitoresc Român, luminător și luptător devotat poporului și Istoriei.

Partidul nostru este trup din trupul țării și inima țării. Semănător de idei și fericire. Și făurar al bunăstării întregului popor. Sub steagul lui am deprins cutezanța și cunoaștem numai drumul în sus. Etalonul nostru este astăzi etalonul uriașilor. Am ctitorit pentru noi și viitorime, cetățile chimiei la Săvinești, la Argeș, am ridicat, ca apoi să împrăștiem peste țară într-o ploaie de lumină și răcoare, apele munților, cu patru mii de trepte spre cer, iar la Onești, în locuri unde odinioară nu se întîmpla nimic, se înalță astăzi marele arbore de cauciuc al României. Tractoarele construite în vechiul tîrg al Brașovului trag brazda adîncă în toate cîmpiile țării (imaginea țăranului aplecat pe plugul cu coarne de lemn a dispărut, și generațiile mai noi nici nu cred că a existat aevea) și ele au dus faima industriei noastre constructoare de mașini pînă sub tropice sau în ținutul ploios al Ecuatorului.

CONSTANTIN CHIRIȚA:

Armonie

Sînt adevăruri care trebuiesc spuse cu glas tare sau gravate cu litere apăsate. De-a dreptul și clar. Chiar dacă le repetăm, eu nu cred că adevărul își va pierde din demnitate. Dimpotrivă. Unul din aceste adevăruri care n-au nevoie de metafore pentru a le sluji, un adevăr fundamental este relația de armonie dintre politica partidului nostru și activitatea de scriitor.

Scriitorii se întîlnesc, pentru prima dată, cu o ideologie și cu o activitate politică deschisă care corespunde în primul și în primul rînd idealurilor ce însuflețesc profesiunea noastră și mai ales umanismului pe care este chemat să-l slujească lucrările noastre. Ideologia comunistă este prin esența și definiția ei generoasă, activitatea politică în ansamblu și în amănunt plantează această generozitate în spațiile patriei noastre, sub forma acelor surse de putere pe care le numim uzine, șantiere, mine, centrale electrice, fabrici, gospodării, sub forma acelor locașuri în care viața de toate zilele se împarte în ore de odihnă, de destindere sau de meditație. Și toate acestea se înfăptuiesc cu o dinamică nemaivăzută. Spațiile altădată goale se umplu mereu, parcă sub impulsul unei geometrii care conduce spre un punct sigur de întîlnire două paralele nedesprțite: necesitatea și estetica.

În fața acestor realități clare și demne, scriitorii nu trebuie să mai scotocească buzunarele unei imaginații chinuite pentru a face literatură. Țara e plină de izvoare și ele distilează acea apă cristalină, materială, pe care ne-o închipuiam altădată în ideal. Aceste izvoare constituie nutriția noastră spirituală și condiționează operele noastre, pentru că ele sînt pline de fapte, de locuri, de oameni, de ritm, de muncă, de satisfacții.

Eu văd în îndrumarea și în grija Partidului față de literatură și față de scriitori un apel scris, nu numai cu litere, ci și cu fapte concrete, care confirmă și autentifică literele. Mi se pare că fiecărei fraze a acestui apel permanent îi corespunde o faptă, și această faptă are înfățișarea unei uzine, a unei școli, a unui teatru, a unui bloc cu zeci de locuințe. De aceea scriem și trebuie să scriem din ce în ce mai mult despre societatea în care trăim. Ea este expresia generoasă, materializată a unei ideologii invincibile și a unor brațe în care s-a împlintat puterea acestei ideologii. Dăltuind forma artistică a societății noastre noi nu facem altceva decît să ducem la întîlnire fecundă sentimentele umanitare proprii scriitorului, cu ideile mari, nobile, active ale epocii noastre. În organizarea acestei întîlniri fecunde, în organizarea ei firească, directă, în transformarea ei într-un act necesar, de elementară necesitate, văd eu grija și atenția Partidului. Ea ne păstrează neștirbită personalitatea și condițiile firești și ne urcă pe o treaptă de unde se poate vedea pînă la mari depărtări orizontul. Vedem mai bine, mai departe. Vedem frumosul viitorul.

HARTĂ LIRICĂ A ROMÂNIEI

NICULAE STOIAN

Patria mea

Patria mea, tu, prag sărbătoresc
Cum pentru mine altul nu-i în lume
Eu, nu cuvinte, inima-mi jertfesc
Să-ți bată în efigie-al tău nume.

Ea, neclintit soldat, la telegraf,
Primind pe fir direct oricare veste
Scandînd pentru ce-a fost un epitaf
Și-un marș de drumuri lungi pentru ce uste.

Că tînăr renăscu în anii-acești
Ca griul nou din arșița mirești
Poporul meu de Tudori și Bălcești,
Dînd rodul lui de aur, comuniștii.

De-aceea cresc cei douăzeci de ani
Pe frontispiciu-a douăzeci de veacuri,
Ca-n mîini de muncitori și de țărani,
Purtate-n luptă, douăzeci de steaguri.

E chipul țării-nscris în noi, precum
În adevăr puterea-nțelepciunii,
Cum numărăm din August anii-acum,
Ca de la altă facere a lumii.

E-n palmele de ctitori care țin
Acest picior de plai al Mioriții
Și în sudoarea grea ce-a curs din plin,
Topind și piatra ca meteoriții.

Frunțile noastre, sori fără apus,
De-aceiași vechi și legendari Manole.
În jos pe Argeș și pe Iza-n sus
Poartă-ale muncii noi aureole

Iar pașii ne răsună demni și calmi,
Ca ai lui Gruia-n vitejești balade,
Călcînd fără smerenie de psalmi,
Tumultuoși — puternice cascade,

Patria noastră, prag sărbătoresc,
Cum nu cunoaștem vre un altu-n lume.
O, cîte inimi azi se contopesc
Să-ți bată în efigie-al tău nume.

GABRIELA MELINESCU

Imnuri

Mereu ne 'ntrînt, în aer liber, steag,
sărbătorit pe tărmul meu, oriunde
Aspru cristal și-adevărat în care
nici o lumină falsă nu pătrunde...
Cuvintele se luptă să atingă
cu sufletul doar frumusețea ta.

Și ies din inimă ca dintr-un foc curat
în care umbrele mi-am scuturat.
Ești lucrul singur care umbră n-are
deasupra mea, timp suspendat și astru
egal văzduhului pe care îl respir —
roșu arzînd și galben și albastru.

MIHU DRAGOMIR

La țărmuri

Dunărea se varsă în amintiri
printr-o deltă străveche,
stuful și plaviile legănătoare
țineau apele în cătușe, pe care doar Noaptea
știa să danseze un dans de flăcări,
Dunărea mea își ascundea vioara adîncă în valuri
Acum, cerul răstrînge un dans albastru,
dansul stufului plutind către noile lui pelite,
de unde își va începe bucuria albă
a cărților împărțite cu mîinile amîndouă
milioanelor de copii
Reînnoiește-te, Dunărea mea,
sună cadențele noi ale stufului și oțelului,
zvîrle-te în mare ca într-o regăsire!
Acolo, pe malurile ninse de nisip solar,
noi am clădit capitalele verii
într-un joc de suprafețe ca tot atîtea zîmbete,
legînd văzduhul de valuri
cu ghirlandele teraselor multicolore.
Reînnoiește-te, marea mea,
sună cadențele noi ale odihnei însorite!
Sună cadențele aduse din toată țara,
din buclele de fum ale Hunedoarei,
din gîlgîirea fluviilor de oțel
ce se varsă și ele în apele tale,
cu cargourile svelte și masive,
nerăbdătoare să ducă pretutindeni
veștile izbînzilor noastre.
Sună cadențele aduse de cîntecele țăpinarilor,
de undeva, din Tăncele acum îmblînzite,
din pădurile fără vrîstă, mereu tinere,
din cabanele presărate,
ca o răsplată a drumului,
pe umerii de stîncă ai Ceahlăului.
Sună cadențele aduse din toată țara,
de trompetele pionierilor,
și freamătul stadioanelor,
de foșnetul netezitor al mistriei
și huruitul ascensoarelor subpămîntene din Petrila,
adună cadențele și întinerește-te și tu,
marea mea străveche,
întinerește și tu cu oamenii și țara.
Cîndva, demult, cînd Dunărea a răzbit pînă la tine,
nu s-a-mplinit decît legea apelor și munților.
Acum se-mplinesc legile unei noi istorii,
și malurile tale, ninse cu nisip solar,
au fost menite să cunoască pulsul unor ani fără seamăn,
pulsul puternic al oamenilor
ce-și construiesc fericirea
aici, în capitalele verii,
se revarsă, val după val, cîntecele țării,
val după val se întorc apoi în orașele lor îndepărtate,
ducînd în cîntece adierea brizelor,
val după val, pulsul acesta al anilor noștri
întinerește pămînturile și drumurile,
pregătindu-le pentru marea întîlnire
cu zările comunismului.

E un singur cîntec,
scînteind în toate culorile curcubeului:
țărmul la care-am ajuns
e doar începutul.

— *Din manuscrisele rămase de la poet* —

ION BRAD

Cetățile Sucevei

Aici am învățat să vorbesc
Limba pietrelor gînditoare
Cu vuietul înmărmurit, hronicăresc,
Care te-ngheață și te dogoare.

În umărul zidurilor stă și umărul meu,
Rezemat de el, uneori, Ștefan cel Mare
Cu fruntea ivită la apogeu
Care te-ngheață și te dogoare.

Se uită la pietre ca-n ochii mei,
La noile ziduri amețitoare
Și lacrimi tăioase îi sapă obrajii de stei
Care te-ngheață și te dogoare.

Parcă plăieșii pierduți în pămînt
Înalță brațe de blocuri în soare
Uniți într-un statornic jurămînt,
Care te-ngheață și te dogoare

Sînt ei sau sîntem noi? Deplin,
Ne-am contopit în unda călătoare
A veacurilor toate care vin
Istorie la apogeu, dogoare...

VIOLETA ZAMFIRESCU

Legendari

Anii bat inel la arbori,
De mult soare în diluvii
Cerul răsucește osia de aur
Pe sub fluvii,
Colindînd pe suprafața inimii,
Arînd fierbinte;
Gura-i pasăre
Și nu mai tace-n cuib peste cuvinte.

În pastaia lor idei
Fac explozie și sună
În fantastice columne
Petrecute-n somn de lună,
Mi-aud roțile cum duruie
Pe nori și viaducte,
Cum reintră
Miezul verii-n golful țării plin de fructe.

Dans de flăcări,
Guri de piatră, salt de fluvii, să răsară
Geometrie de trapeze,
Sticlă în nuanță rară,
Drumații spectaculoase
De petrol bat înc-o dată
Cicluri cosmice sub ochii
Ce le string și le dilată.

Aburii de pîine nouă
Umplu Dunărea
Retrasă
Lîngă stele, cînd mai bine cade peștele la plasă,
Cît e sufletul cîmpiei
Nici o mierlă n-ar cînta
De n-ar fi-nsemnată brazda
De străbuni și talpa mea.

Din departe-ascult
Troznind butucii toamnei la Cotnar,
Sîntem ramuri care-nvie frumusețea iar...
Și iar
Duc în trup săgeți înfipte, cîntec mult
Rămas nespus,
Despre alte anotimpuri,
Pe un orizont mai sus.

Nu știu,
Mîine pot să-ncap în contur de frunză crudă,
De la șoapta vegetală
Gînd să n-aștepți să se-audă.
Azi numai ascuită-mi gura,
Pasăre aleasă sînt,
Dimineață ce rotește ochii,
Cer peste pămînt.

Toți cîți au durat frumosul
Trec sculptați cu suflet viu
În memorii,
Eroismul comunist, pînă-n tîrziu...
Știu,
Cînd ere-au să ne-mpartă altcum aburul subțire,
Vom intra cu-ntreaga țară
Legendari în nemurire.

ROMULUS VULPESCU

Sunt mîndru

Sunt mîndru că respir în România,
Sunt mîndru că bunici mi-au fost țăranii
Și ciocănarii ajungînd tiranii
— Popor crescînd că l-a ajuns mînia

Sunt mîndru că prin nobile tradiții
Am smuls din brațele tării vremii
Și-n casa mea de [illegible] [illegible]
Sunt mîndru ca mi-[illegible] [illegible], anii.

Cunosc azi sensul nalt al vechii glorii
Pe care-au făurit o muncitorii
Acestui august plin de-nvățăminte

Și noii mele, într-adevăr, istorii
Cuprinsă într-un singur vers fierbinte:
Sunt mîndru că Partidul mi-e părinte!

GRIGORE HAGIU

Memoria

Patrie de iarbă și muri,
de porumburi foșnindu-și mozaic silabele,
de galbene grîne adevărind sourele,
de coame de munți oglindînd-se-n mare,
de cuvinte înflorindu-și sufletul
din străvechile lor pierzificări,
de poduri de lemn la umbra barajelor,
de blocuri pierzînd amintirea caselor de stuf
de cetăți scăpărînd inecate în fum
unde vinete calcinatelor pietre devin oțel
impalpabilul aur — îmbrăcămînt,
țîțeiul — volatila fantasmă, —
tu ești dulcea memorie a celulelor mele,
și oriunde aș fi pe pămînt,
lumina prin mine trecînd le trezește,
zugrăvindu-și harta adîncă.

ADRIAN RĂUNESCU

Cuvintele Partidului

Trăim un ev puternic, un ev de împlinire
Pe care niciodată nu l-a mai cunoscut
Pămîntul nostru poșnic, pămîntul nostru aspru,
Pe scut venind prin vreme, cu inima sub scut

Ne dăruie Partidul lumina din cuvinte
(Și munții detunați par în calmul lor profil
Cînd îndelung vibrează izvoarele, fierbinte.)
Da, ele vor rămîne în aerul fertil

În neuitare totul se va sui, cu timpul.
Mîndria noastră crește, eternic trunchi din sol.

Și-atît de liber gestul, și-atît de simplu nimbul
Surîsului cu care dă soarelui ocol.

O, patrie cu stele în stele pictată
Cu munții ancorați în adîncim de drum,
Profilul tău rămîne puternic pe orbită
Cum l-au gîndit în lupte eroii de-ieri-de-acum.

ILIE CONSTANTIN

Înțelepciune și măsură

Cu-nțelepciune și măsură
Dăm soare grîului, clădim porumbul,
Clepsidra lor de seve, ridicată,
N-o răsturnăm, urmîndu-le [illegible] valma.

Cu-nțelepciune și măsură
Desfacem din pămînt [illegible]șe, rupem
Gestațiile lungi de minereuri
(Atunci cînd vrem și-acolo unde vrem)
Pe-o hartă fericită-n adîncime

E-o confirmare fiecare clipă
Și fiecare gest îndreptățește
Sirena viscolitului Februarie,
Dîrzenia și jertfele Doftanei.

Cu-nțelepciune și măsură
Ne cumpănim cuvîntul, nu-l rostim
Pînă nu-i plin de sens, ca un siloz
Enorm, zidit cu aur grav de grîne...

20 de ani de ucenicie literară

Sîntem făuritorii devotați ai unei epoci istorice distincte în care oamenii se conduc tot mai mult „după legile frumosului", în care arta și literatura contribuie tot mai substanțial la împlinirea unor personalități umane bogate și complexe, în stare să înfăptuiască visuri de milenii, să exprime pe deplin inepuizabilele lor potențe creatoare. Toate eforturile noastre stau sub semnul unui profund respect pentru frumos și măiestrie. Intreaga țară ne este un imens șantier, în care vîrstnici și tineri învață neobosit la marea școală a vieții, devenind oameni noi, bogați sufletește, animați de înaltele idealuri comuniste. Intr-o asemenea etapă istorică, literatura noastră realist-socialistă și-a făcut o îndatorire de onoare din a contribui prin întreaga ei putere educativă la formarea și dezvoltarea conștiinței socialiste, la împlinirea morală a constructorilor noii societăți. Și aceasta s-a concretizat în evoluția ascendentă a măiestriei artistice, în afirmarea mai pronunțată a unei autentice conștiințe estetice. Poeții, prozatorii și dramaturgii noștri îndrumați de partid, călăuziți de politica sa înțeleaptă, și-au găsit în societatea socialistă, în rîndurile muncitorilor, ale țăranilor colectiviști și ale intelectualilor un izvor nesecat de inspirație pentru crearea unor opere de o înaltă măiestrie artistică, pentru realizarea unor eroi demni de a fi exemplu pentru milioanele de cititori. Universul tematic al literaturii actuale reflectă divers și bogat o realitate obiectivă fără precedent în trecutul nostru istoric.

Dar, așa cum arăta tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej în Cuvintarea la Conferința pe țară a scriitorilor, „Literatura epocii noastre trebuie să însemne și ca măiestrie un mare pas înainte în dezvoltarea și îmbogățirea literaturii române. Continuind tradițiile marilor înaintași, valorificînd critic moștenirea culturală, scriitorii sînt chemați să creeze opere care vor da o nouă strălucire limbii noastre".

În spiritul bunelor tradiții ale literaturii române, clasice, învățînd din realizările cele mai de seamă ale literaturii universale, avînd în față strădaniile exemplare ale marilor maeștri ai scrisului contemporan, Mihail Sadoveanu și Tudor Arghezi, tînăra generație integrată organic frontului unit al literaturii și-a adus și își aduce necontenit mesajul său inedit, proaspăt și personal în peisajul atît de divers al literelor românești.

Cei mai talentați și mai harnici tineri scriitori au fructificat în creațiile lor îndemnul înțelept, plin de grijă părintească și de căldură conținut în aceeași cuvintare a primului secretar al Partidului Muncitoresc Român:

Tinerii scriitori, urmînd îndemnul fruntașilor scrisului nostru, să se deprindă în munca grea asupra paginii, să facă „ucenicie neîntreruptă, pe toată viața" pentru a-și perfecționa măiestria".

Operele apreciate în modul cel mai înalt de critica literară și de cititori au fost, fără îndoială, tocmai acelea în care talentul autentic s-a împletit cu o profundă cunoaștere a vieții și cu o asiduă și neîntreruptă ucenicie. Un roman precum **Cordovanii** propus, spre satisfacția tuturor cititorilor, la Premiul de Stat, a fost elaborat cu o stăruitoare migală, în numeroase versiuni, vreme de peste șapte ani. Frumusețea personajelor, eleganța stilului atît de adecvat temei, armonia impunătoarei construcții, sînt neîndoios, într-o mare măsură, expresia nemijlocită a travaliului, plin de răspundere cu care autorul a înțeles să desăvîrșească o operă de artă.

Intîlnim cu satisfacție tot mai des aceeași preocupare pentru măiestria artistică în scrisul altor prozatori tineri, care au dat literaturii noi lucrări de valoare, inspirate din actualitate, ridicînd adesea probleme esențiale ale epocii noastre sau ale trecutului, privite însă din perspectiva prezentului.

Nu mai putem vorbi de succesele reale ale prozei noastre dacă nu avem în vedere personalități tinere bine conturate precum Pop Simion, Dumitru Radu Popescu, Vasile Rebreanu, Fănuș Neagu, Al. Simion, Ștefan Bănulescu, C. Leu, N. Țic, N. Velea și alții dintre care (deși unii mai sînt încă într-un fel sau altul sub diverse înrîuriri ale unor scriitori consacrați, de la noi sau străini), majoritatea s-au fixat în conștiința cititorilor ca niște prezențe artistice vii, cu un univers propriu, în care contemporaneitatea se reflectă bogat în diversele ei ipostaze. Mai întîlnim uneori o „măiestrie" strict meșteșugărească, formală, exterioară de fapt unei idei artistice organice și unitare, o preocupare sterilă de **calofilie**, de epatare prin abilitate și dexteritate stilistică, dar astfel de tentative nu caracterizează scrisul niciunui scriitor tînăr serios și cu adevărat talentat. Din creația majorității scriitorilor tineri, la care ne-am propus să ne referim în aceste rînduri, se degajă, în primul rînd, grija pentru realizarea unei literaturi conținînd idei și sentimente adînci, exprimate în imagini artistice originale, capabile să emoționeze și să influențeze profund conștiința cititorilor. Stăruința în însușirea unei înalte măiestrii artistice s-a desfășurat concomitent — cum e și firesc — cu un proces profund de lărgire și îmbogățire a sferei realismului în literatură, de adîncire a analizei proceselor sufletești ale eroilor, și a conflictelor, de înlăturare a probiemelor fals complicate ca și a descriptivismului școlăresc ori a idilismului desuet. Izbînzile cele mai de seamă ale literaturii tinerilor au demonstrat convingător că măiestrie înseamnă mai întîi reflectare veridică, nuanțată și complexă a realității, presupunînd o judecată sigură, partinică, asupra vieții. Asistăm în multiple ocazii la confruntarea poeziei cu publicul și ne dăm lesne seama că adevărata măiestrie o conțin acele versuri care au capacitatea de a absorbi în ele idealurile și sentimentele oamenilor, versuri care sînt ecouri ale inimilor și se pot întoarce cu rezonanțe mai largi, cu un spor de frumos și adevăr, în aceleași inimi. Ibrăileanu spunea odată că între două opere la fel de perfecte cititorul preferă întotdeauna pe aceea care conține mai multă viață autentică.

Ne încîntă măiestria acelei poezii, și prețuim pe acei poeți care, prin forța lor de a capta adevărurile mari ale vieții, ne devin necesari ca aerul. Și nu putem fi decît bucuroși, acum, în pragul marii noastre sărbători naționale, cînd simțim că tot mai mulți poeți tineri, alături de cei cu experiență mai îndelungată, sînt chemați să îmbogățească viața noastră spirituală. Asistăm la afirmarea unei generații de poeți născuți și educați de epoca noastră, care trăiesc pe coordonatele ei filozofice și morale, reușind să le exprime cu o măiestrie matură. Nu e greu a surprinde procesul ascendent de maturizare a mijloacelor artistice atît de distincte și de originale, ale unor poeți a căror personalitate s-a plămădit în exclusivitate în aceste două decenii: N. Labiș, Ion Horea, Ion Brad, Al. Andrițoiu, Tiberiu Utan, Aurel Rău și alții.

Poeții tineri au demonstrat prin creația lor că măiestria implică și arta de a ști să continui creator și original opera înaintașilor. Permanențele firești, structurale ale unei literaturi orientate necontenit spre orizonturi superioare sînt incontestabil și ele un act de măiestrie adevărată. Măiestria literaturii tinere constă totodată în talentul de a înfățișa emoționant aspecte ale realității, înfăptuite ele însele cu măiestrie: frumusețea morală a oamenilor de azi, eroismul muncii lor, fierbintele lor patriotism, bucuriile și aspirațiile lor, generate de însăși structura societății noastre.

Dobîndirea unei măiestrii prestigioase în creația tinerilor nu poate fi despărțită de însăși creșterea măiestriei criticii literare, de ferma ei poziție ideologică. Prin aplicarea tot mai concretă la obiect, prin intuirea mai competentă a specificității imaginii artistice, prin confruntarea mai sistematică a operei de artă cu realitatea, critica literară a contribuit adesea activ la orientarea creației artistice spre desăvîrșirea maturizării.

Din perspectiva celor 20 de ani de nobile realizări, putem afirma cu certitudine astăzi că scriitorii tineri și foarte tineri, înțelegînd să facă cu seriozitate o ucenicie literară continuă, au dat literaturii noastre noi opere valoroase a căror măiestrie implicată în natura intimă a imaginii, le asigură o durabilitate incontestabilă, care va întovărăși în viitor și va stimula elanul constructiv al făuritorilor noii lumi.

I. D. BĂLAN

Din partea Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri

Consiliul de Stat al Republicii Populare Române și Consiliul de Miniștri anunță cu adîncă durere încetarea din viață a tovarășului Mihai Ralea, membru al Consiliului de Stat, eminent om de știință și scriitor, activist de seamă pe tărîm de stat și obștesc, militant neobosit pentru cauza păcii și socialismului.

MIHAI RALEA

În ziua de 17 august 1964 a încetat din viață academicianul profesor Mihai Ralea, membru al Consiliului de Stat al Republicii Populare Române.

Mihai Ralea s-a născut în ziua de 1 mai 1896 la București. Absolvent al Facultății de drept și de litere din Iași, își continuă studiile în Franța, unde în anul 1923 obține titlul de doctor în litere cu o teză vădind încă de pe atunci viitoarele preocupări ale tînărului intelectual — „Ideea de revoluție în doctrinele socialiste".

Conferențiar de pedagogie socială din anul 1923 și apoi profesor de psihologie și estetică la Universitatea din Iași, Mihai Ralea desfășoară o vastă activitate pedagogică și publicistică, fiind unul dintre cei mai asidui colaboratori ai „Vieții Romînești", în paginile căreia semnează remarcabile studii de sociologie, estetică și critică literară.

Ca profesor de estetică din anul 1938 al Facultății de litere și filozofie din București și titular al catedrei de psihologie la aceeași facultate, întreprinde o temeinică și rodnică muncă științifică și didactică, formînd în jurul său un cerc larg de cadre, cărora le insuflă pasiunea pentru cercetarea științifică.

Cărturar democrat, om de o vastă cultură, talent original și multilateral, Mihai Ralea publică înainte de 23 August 1944 numeroase lucrări, printre care: „Formarea ideii de personalitate", „Introducerea în sociologie" sau „Explicarea omului", în care apără principiile unui înalt umanism, ideea de stimă pentru condiția umană, de civilizație și progres.

În anii dictaturii fasciste, orientarea sa profund democratică îl apropie de Partidul Comunist Român. Partidul socialist-țărănesc, condus de Mihai Ralea, s-a alăturat Frontului patriotic antihitlerist, făurit din inițiativa P.C.R. în iunie 1943. Mihai Ralea a fost unul din inițiatorii memoriului semnat de intelectualii progresiști prin care se cerea ieșirea României din războiul antisovietic.

Ministru al artelor în primul guvern democratic, prezidat de dr. Petru Groza, ministru al României în Statele Unite, deputat în Marea Adunare Națională, vicepreședinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale și din anul 1961 membru al Consiliului de Stat, Mihai Ralea a desfășurat o vastă activitate închinată patriei socialiste, pe care a slujit-o cu un nesfîrșit devotament.

Ca președinte al Comitetului național pentru apărarea păcii, ca membru în Biroul Consiliului Mondial al Păcii, în calitatea sa de președinte al Comisiei naționale a R. P. Române pentru UNESCO și ca președinte al Grupului național român al Uniunii interparlamentare și membru al Consiliului acestei Uniuni, Mihai Ralea a militat cu înflăcărare pentru cauza păcii și a coexistenței pașnice între popoare. Cuvîntul său talentat a răsunat la numeroase reuniuni internaționale.

Om de știință de prestigiu internațional, el și-a adus în calitate de președinte al Institutului român pentru relații culturale cu străinătatea valoroasa sa contribuție la apropierea și colaborarea dintre oamenii de știință și cultură din țara noastră și colegii lor de peste hotare.

A îmbinat întotdeauna munca politică și obștească cu cea științifică, cercetările sale publicate în ultimele două decenii, din domeniul psihologiei sociale, al istoriei psihologiei sau al psihologiei artei făcînd autoritate în materie.

Director al Institutului de psihologie al Academiei R. P. Române și al revistei „Viața Românească", Mihai Ralea a adus o contribuție valoroasă la răspîndirea învățăturii marxist-leniniste.

Ca o încununare a unei munci neobosite în slujba socialismului, în anul 1957 Mihai Ralea a fost primit în rîndurile Partidului Muncitoresc Român.

Pentru activitatea sa socială, politică, științifică și didactică, Mihai Ralea a fost distins cu înalte ordine și medalii ale Republicii Populare Române și cu titlul de „Laureat al Premiului de Stat".

Prin dispariția academicianului Mihai Ralea, poporul nostru pierde pe unul dintre cei mai valoroși cărturari ai săi, militant activ și neobosit pentru progresul social și cultural al țării, patriot devotat socialismului și păcii.

ACADEMIA R. P. ROMÂNE

MINISTERUL ÎNVĂȚĂMÎNTULUI

INSTITUTUL ROMÂN PENTRU RELAȚII CULTURALE CU STRĂINĂTATEA

COMITETUL NAȚIONAL PENTRU APĂRAREA PĂCII

GRUPUL NAȚIONAL ROMÂN AL UNIUNII INTERPARLAMENTARE

COMISIA NAȚIONALĂ PENTRU UNESCO

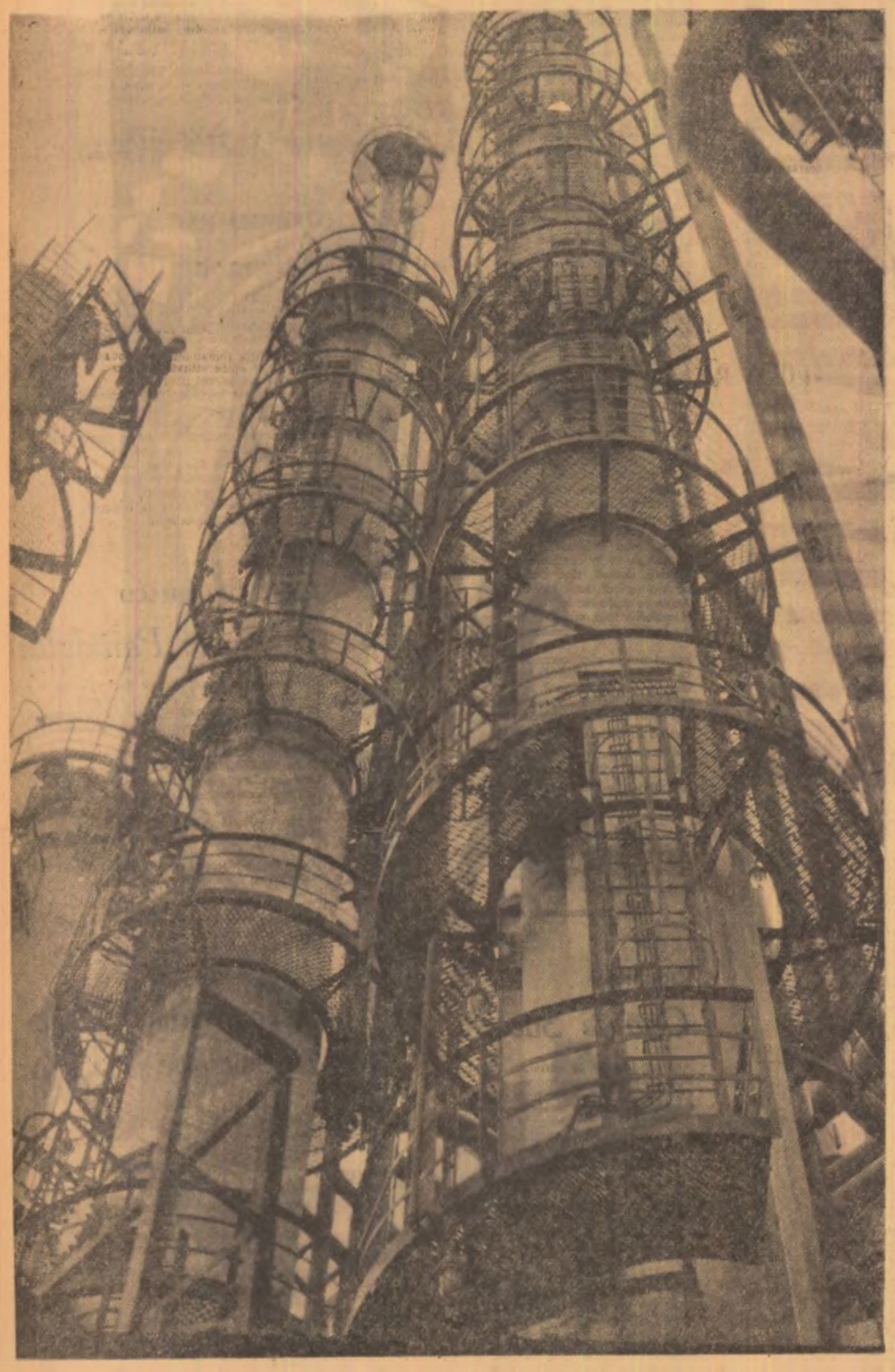

INDUSTRIE — Fotografia: A. MIHAILOPOL

SUB SEMNUL PARTINITĂȚII

20 de ani parcurși ne îngăduie să remarcăm modificările structurale intervenite în fizionomia literaturii, această „renaștere", care a împrospătat cele mai valoroase tradiții naționale, le-a dezvoltat și le-a ridicat pe trepte noi, făcînd ca din operele de seamă să se înalțe un suflu al vigoarei și originalității fără precedent. Camil Petrescu evoca odată, într-un articol de ziar, cu destulă amărăciune, situația penibilă în care se afla literatura română în trecut, cînd unii încercau să teoretizeze ideea că a ne situa pe picior de egalitate cu cultura occidentală înseamnă a comite un act de o ambiție exagerată. În anii regimului de democrație populară, valorile culturii românești s-au impus dincolo de hotarele țării, fiind primite cu interes și admirație. Infirmînd părerile sceptice cu privire la contribuția pe care o poate aduce orice țară la îmbogățirea patrimoniului culturii universale, poporul nostru își dezvăluie pe de-a-ntregul geniul său creator. Operele unui Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, ca și ale scriitorilor afirmați după 23 August 1944, măresc prestigiul țării; ele se alătură succeselor pe tărîm economic, social și politic, astfel încît numele patriei noastre să fie rostit cu respect pe toate meridianele pămîntului.

Firește, aceste rezultate sînt urmări ale unor multilaterale procese. Dar istoricii literari nu vor putea înțelege secretul fundamentalelor modificări de conținut, al impresionantei eflorescențe de talente din toate generațiile, a saltului creator necontenit, dacă nu vor acorda întreaga atenție rolului pe care-l are noua concepție filozofică, climatul ideologic general din societatea noastră în cadrul căruia factorul hotărîtor îl reprezintă îndrumarea de partid.

Scriitorii noștri au înțeles din istoria propriei lor creații, că libertatea reală derivă din contopirea pasionată a „eului" cu țelurile luptei revoluționare. Așezarea deschisă, fermă, a creatorului, pe pozițiile celei mai înaintate forțe sociale, îl ajută să-și lărgească viziunea strict subiectivă, de „atelier", să înlăture prejudecățile de tot felul, să aibă revelația adevărului esențial al realității: făcîndu-l de pildă, pe poet să spună:

„Osia mea-i doar o parte, știu bine —
Osia mare trece prin mine —
Osia mea este numai o parte
Din marea osie, fără de moarte..."

(N. Labiș)

Sub lumina fermă a acestei „stele polare" scriitorii noștri au străbătut un drum complex apropiindu-se de profundele și tulburătoarele probleme ale realității, dobîndind treptat o înaltă exigență ideologico-artistică. Considerînd politica partidului, drept propria sa cauză ideologico-artistică, frontul nostru scriitoricesc, strîns unit sub semnul concepției despre lume, marxist-leniniste, slujește cu devotament idealurile socialismului. Astfel, dorința de a urma îndrumările partidului a devenit în fond necesitatea de a exprima năzuințele celo mai fierbinți ale poporului, pulsul contemporaneității.

Orientarea consecventă către ceea ce e major și decisiv din punct de vedere istoric, conținutul specific al epocii socialiste conferă literaturii noastre o fizionomie originală și unitară. Criticii au depus eforturi fructuoase în fixarea profilurilor distincte, în stabilirea direcțiilor literare, dar au făcut încă puțin în descoperirea și reconstituirea acelui timbru unic, a acelei note fundamentale căreia îi sînt subsumate toate trăsăturile particulare ale literaturii noastre. Bunăoară, în poezie sînt de domeniul evidenței diferențele care există între factura versurilor diferiților poeți, dar tot atît de certă este și existența unor însușiri comune care proiectează creațiile pe aceeași coordonată moral-politică. Descoperim astfel semnificații ample ale eului liric, simțămintele fiind exprimate de la o înaltă altitudine morală. În cele mai bune versuri din lirica nouă respirăm, într-adevăr, aerul tare, specific înălțimilor, deoarece sînt promovate, în polemică neîmpăcată cu gusturile și concepțiile perimate, atitudini și stări sufletești specifice ideologiei și eticii comuniste.

Și în domeniul prozei, delimitările cu care operăm adesea nu ne pot împiedica să descifrăm fața unică a epicii noastre noi, care provine din unitatea idealului de viață. Ca o trăsătură, observăm bogăția și lărgimea tablourilor epice care nu se datoresc pur și simplu forței reprezentate de paleta cutărui sau cutărui prozator, ci mai ales emană din situarea întîmplărilor individuale într-o vie conexiune social-istorică. În operele de seamă ale prozei noastre acționează un sentiment acut al istoriei care, indiferent de tema concretă sau de maniera adoptată, lărgește orizontul narațiunii, dă rezonanță faptelor, imprimă cărții un caracter manifest problematic, destinele umane fiind confruntate cu o înaltă conștiință a epocii. Și, în sfîrșit, o altă caracteristică în care se concentrează noutatea literaturii noastre este consfințită de „patosul pozitivului", generat de faptul că pentru întîia oară creatorii pot înfățișa în mod real victoria frumosului și adevărului. De aici poezia și optimismul care se degajă din cărțile cu cele mai dramatice conflicte sociale, de aici apariția unor eroi luminoși care, chiar dacă nu sînt totdeauna zugrăviți în proporțiile evidențiate de viață, promovează o tipologie inedită, ce nu putea lua ființă decît în focul revoluției clasei muncitoare.

Desigur că nu tot ceea ce este expus în librării ilustrează aceste caracterizări pe care am încercat să le formulăm prin referiri sumare. Dar e incontestabil că numai creațiile care ilustrează „formula" estetico-ideologică a vremurilor noastre, care întruchipează adevărul esențial al epocii sînt „selectate" de gustul publicului de azi, au succes, sînt căutate și încurajate de cititori.

Prefacerile fundamentale produse de revoluția socialistă au determinat ca între scriitori și cititori să se stabilească raporturi noi, de o afecțiune atît de caldă cum n-au existat niciodată în istoria literaturii române. Sentimentul că slova tipărită prezintă importanță socială, că poate contribui la realizarea unor însemnate obiective istorice, că nu se adresează unui cerc restrins de cititori blazați, ci milioanelor de muncitori care alcătuiesc floarea țării, forța ei, constituie adevărata și suprema satisfacție a unui creator din societatea noastră. Partidul clasei muncitoare n-a eliberat pe oamenii de litere și artă numai din condițiile materiale înjositoare din trecut, ci le-a acordat și adevărata libertate morală, le-a salvat conștiința artistică, fortificîndu-le încrederea în utilitatea și frumusețea muncii lor.

„Nu alături de partid trebuie să fim — spunea George Călinescu la Sesiunea extraordinară a Marii Adunări Naționale din aprilie 1962 — ci în mijlocul și în rîndurile lui", aceste cuvinte rezumă crezul tuturor intelectualilor din țara noastră care văd în lupta partidului condiția realizării celor mai nobile visuri creatoare, condiție vitală care cimentează marea forță a culturii contemporane și perspectivele ei de viitor.

Al. OPREA

MOMENTE ÎNSEMNATE DIN DEZVOLTAREA PROZEI CELOR 20 DE ANI

Literatura celor 20 de ani numără opere de larg răsunet, care s-au impus conștiinței cititorilor, ei înșiși eroii și făuritorii realității zilelor noastre, reflectată în aceste cărți.

Se pot cita multe titluri de cărți de poezie, proză, piese de teatru care demonstrează că preferințele iubitorilor de literatură se îndreaptă nu către unul sau doi, ci către un număr apreciabil de scriitori, reprezentînd o varietate de stiluri. Numai în ceea ce privește proza, se pot aminti creații de mare valoare, care s-au fixat trainic în memoria noastră.

În legătură cu unele dintre acestea, redacția revistei „Luceafărul" s-a adresat cîtorva critici literari, rugîndu-i să împărtășească cititorilor impresiile lor.

MIHAIL SADOVEANU

„Nicoară Potcoavă"

Apărută în 1952, la cincizeci de ani de la publicarea primului său roman istoric, **Frații Potcoavă**, ulterior intitulat **Șoimii**, povestirea istorică **Nicoară Potcoavă** este ultima capodoperă finită a lui Mihail Sadoveanu și una din cele dintîi creații fundamentale ale noii noastre literaturi.

S-a vorbit, desigur cu justețe, de evoluția scriitorului de la romantismul tinereții la realismul socialist, de profunda schimbare produsă în viziunea sa de concepția materialismului istoric.

Această schimbare de viziune nu trebuie însă înțeleasă ca o trecere bruscă, imprevizibilă, ci mai curînd ca o împlinire, ivită printr-un efort în direcția desăvîrșirii.

Inspirat din cronica lui Grigore Ureche, **Șoimii** era un cîntec bătrînesc, o baladă istorică de exaltare a virtuților strămoșești, în care gustul pentru aventură nu mai lasă loc observației psihologice și sociale. Nicoară și Alexandru Potcoavă sînt eroi exclusiv epici, animați de dorul faptelor vitejești, aproape nediferențiați, și care au de răzbunat o nedreptate întîmplată fratelui lor, Ion vodă.

În **Nicoară Potcoavă** nu numai perspectiva socială ocupă primul plan, dar eroii înșiși dobîndesc un contur mai precis, o lumină interioară. Îndeosebi Nicoară devine o individualitate, un luptător pentru eliberarea națională și socială a maselor asuprite din Moldova secolului al XVI-lea, o personalitate istorică, indiferent dacă documentele o confirmă sau nu (cronicarul vede în Ivan Potcoavă Crețul doar un pretendent la tronul țării ajuns faimos prin forța sa fizică, „pentru că au fost rumpînd potcoavele").

Credem că Mihail Sadoveanu a reunit în eroul său atît figura legendarului hatman al cazacilor de la Pragurile Niprului, cît și pe aceea a prințului umanist de mai tîrziu, ilustrat mai mult prin talent și înțelepciune decît prin fapte de arme, dar și printr-o activitate neobosită de patriot dornic de a-și vedea țara eliberată de jugul extern și intern, Dimitrie Cantemir.

Dacă istoria nu îndreptățește prin urmare în Moldova veacului al XVI-lea un prinț de Renaștere, ficțiunea artistică are temeiul de a descoperi, tot în evul nostru mediu, un erou priceput să mînuiască la fel de bine gîndul ca și sabia. Nicoară Potcoavă, eroul povestirii lui Mihail Sadoveanu, este un astfel de personaj pozitiv, căruia numai o admirabilă intuiție a legilor dezvoltării istorice și contemplarea trecutului din perspectiva viitorului i-au putut da viață și veșnicie.

Al. PIRU

CAMIL PETRESCU

„Un om între oameni"

După ce, înainte de război, declarase că este ferm hotărît să nu mai facă literatură, explicînd actul de desnădejde, dezgust și revoltă prin climatul inacceptabil, neprielnic încordării forțelor în vederea unei creații durabile, Camil Petrescu revine asupra deciziei sale și în anii de după eliberare se integrează, clocotitor de vitalitate, scrisului contemporan. Temperamentul său de aprig analist al realității concrete găsește în prezentul revoluționar o ambianță generoasă, receptivă și încurajatoare și totodată o sursă de comunicare nemijlocită cu sensurile esențiale, pregnante, ale devenirii poporului său. Mobilizînd puteri lăuntrice neștiute poate nici de el însuși, produce un roman de extraordinară intensitate, saturat de toate sevele realității și ale înțelegerii, splendidă confirmare a fertilității și eficienței concepției marxist-leniniste asupra istoriei. Romanul „Un om între oameni" redă literaturii noastre pe unul din scriitorii ei cei mai reprezentativi, nu în faza sa crepusculară, ci într-una de afirmare explozivă, de combustiune și neîntreruptă efervescență. Acestei cărți menite să restituie societății romînești moderne imaginea frămîntată a cristalizării de acum un veac, să limpezească destinul unui luminos exemplar de umanitate, savantul, scriitorul și incandescentul revoluționar Nicolae Bălcescu, și-n cele din urmă să sporească cu acuitate înțelegerea însăși a epocii noastre contemporane din perspectiva vastă a unei experiențe sociale și naționale, a continuității istorice, a legăturii ei indestructibile cu tradiția luptelor pentru libertate, Camil Petrescu i-a dăruit cu lucidă emoție zece ani de viață, ultimii și cei mai buni ani ai săi, mistuindu-se fără rezerve pentru ca ea să existe. Recitită acum, opt ani de la moartea cu totul prematură, și astăzi la fel de dureroasă ca și atunci, a scriitorului, cartea este mai vie, mai plină de revelații decît ni s-a înfățișat la apariție. Puterea ei de a rezista o confirmă și o motivează strălucit un recent articol al lui Șerban Cioculescu: „Recitind **Un om între oameni**", care spune fără emfază, cu liniștită convingere, că avem în față „poate" **capodopera** lui Camil Petrescu. Întîia oară, romanul acesta a fost citit cu interes și pasiune, găsindu-se că, în genere, îndreptățește cele mai optimiste așteptări, acum însă, la reluare, își revelează zonele secrete, mai de adîncime, accentele neașteptate și mai presus de toate o foarte bogată circulație de seve, cu viguroase și trainice rădăcini în existența reală a țării, în firea însăși, organică, a poporului care a făcut revoluția de la 1848 și a scos la iveală o figură sublimă ca aceea a lui Nicolae Bălcescu.

În evocarea universului țărănesc, a existenței maselor de clăcași, senzația de „descoperire" este mai ascuțită ca oriunde și ea desigur trebuie să fi încercat mai întîi pe scriitorul prea puțin familiarizat în trecut cu viața claselor muncitoare, mișcat, cum era, numai de năzuințele absolutului. Pentru a înțelege pe Bălcescu, contemplația în exclusivitate a cazului său se vădește cu totul insuficientă, miracolul acestei izbucniri, al acestei străluciri astrale trebuie explicat prin realitatea concretă și istorică a revoluției de la 1848, după cum revoluția, înțeleasă organic în toată specificitatea ei social-națională, capătă alte dimensiuni dacă o raportăm la complexul de relații din care s-a dezvoltat. Performanța realizată de Camil Petrescu este, întîi de toate, aceasta, alternanța unor intuiții fulgerătoare cu migăloasa reconstituire, strict documentată, a temeiurilor revoluției în însăși existența concretă a poporului român, în revărsarea de suferință și vitalitate, în amestecul de farmec și durere din care se țese destinul lui Miai, al Sultănicăi, al lui Ion, al lui Toma, personajele constituitive ale „infrastructurii" marelui roman, cele care, în fond, explică sensul apariției lui Bălcescu.

Acestea capătă în carte un relief de o rară originalitate. Ele explică tot ce va fi mai departe, izbutind să dea suport și temeinicie aspirațiilor „absolutului", care mistuie pe Bălcescu, nu mai puțin decît pe Gelu Ruscanu din „Jocul ielelor", cu observația numaidecît necesară că „absolutul" e acum rezultatul identificării cu viața și nu al renunțării, el înstrăinării, al evaziunii tragice în formele abstracte ale ideii. Astfel că Bălcescu fascinează în primul rînd ca om al realului și prin înțelegerea exactă a epocii sale și a oamenilor printre care trăiește, el este și bărbat de stat și filozof, și vizionar și strateg al situațiilor concrete, om între oameni și geniu clarvăzător. În roman, definiția genialității crește din înțelegerea adîncă și puterea de cuprindere concretă și integrală a vieții noastre sociale, într-unul din momentele ei de răscruce.

I. RAICU

ZAHARIA STANCU

„Desculț"

A căpătat putere de circulație opinia că **Desculț** este un documentar liric. De obicei accentul cade în analiza criticii pe cel de al doilea termen. Se consideră că originalitatea prozei lui Zaharia Stancu depinde în mod exclusiv de viziunea lirică, deci de unghiul de relatare. Evident, romancierul e un tumultuos, un frenetic care refuză normele stricte ale narațiunii și dispune episoadele după logica stărilor afective ale eroului.

Nu putem vorbi însă despre caracterul poematic al prozei lui Stancu, fără a remarca forța ei de reflectare obiectivă. Căci **Desculț** se impune întîi de toate prin explorarea unor zone ale realității, prin acumularea de observații inedite asupra lumii rurale. Reluînd o temă tradițională, cutreerînd un teren asiduu frecvent în proza română (să mai pomenim de Slavici, Rebreanu, Sadoveanu ?), Zaharia Stancu spune lucruri noi despre sufletul și ambianța vieții țărănești.

Izbitoare sînt de la început peisajele dure. Continuînd o veche polemică antisemănătoristă, **Desculț** ne relevă pitorescul cel crunt al satului de odinioară.

O odaie înghețată, unde vîntul scormone șindrilele acoperișului, întoarce fuioarele de fum cu vîrful în jos, le risipește. Intră o femeie străină și se așează lîngă foc. Un băiat pistruiat și cîrn se trezește de-a binelea. „Se uită lung la femeie, apoi sare în picioare și, ca un bursuc speriat, se aciuiază lîngă taică-său — Cine e muierea asta ? — Maică-ta. — Dă-o dracului ! Asta nu e mama mea. Mama mea a murit. Au îngropat-o... Scoate limba, o limbă groasă, vînătă ...

Nevasta lui Țiță Uic naște pe cîmp. În cîrpa ruptă din cămașa neagră, zoaie de sudoare, țăranul înfășoară plodul. „— Te lepezi de satana ? întrebă bărbatul. — Mă lepăd, răspunde femeia. Bărbatul se ploacă de mijloc, culege un pumn de țărînă din cîmp și-l presară pe capul copilei — un cap lung, țuguiat, chel... — O botez cu numele Dumitra — ca pe maică-mea".

Zaharia Stancu a înfățișat direct, fără reținere, amestecul de insolit și de straniu al vieții elementare, tiranizate de superstiții. Decorul marchează în chipul cel mai apăsat inegalitatea socială, menținerea forțată a populației sărace din sate sub imperiul foametei și al obscurantismului. Fiindcă scriitorul a aderat organic la concepția materialistă asupra istoriei, el înțelege în adîncime mecanismul raporturilor de clasă, delimitează cu precizie pe inițiatorii răului. Forța dezvăluirilor în **Desculț** denotă justețea orientării ideologice a autorului.

S-a spus că romanul are un caracter monografic, că este o procesiune a datinilor țărănești. Într-un cadru al mizeriei, al neștiinței, ele sînt înfăptuite ca un ritual. Astfel, **Desculț** devine un documentar al grelelor condiții de trai, instituite de o orînduire inumană. G. Călinescu observa că literatura lui Rebreanu are un caracter epopeic, capitole diferite fiind „cînturi" ale împrejurărilor generale de viață în mediul sătesc: nașterea, nunta, boala, moartea. Descriind ciclurile mari ale existenței, Stancu insistă asupra laturii de ferocitate — violența exploatării, aspectele injositoare ale relațiilor sătești în epoca burgheză. Ceea ce e frapant, năucitor exprimă în esență o realitate de netăgăduit, denunță o stare de lucruri. Cum prin fața ochilor lui Darie se deapănă imagini ale durerii și ale opresiunii, proiectate în forme paroxistice paginile incită neîntrerupt mînia.

Desculț este un documentar cu avînturi patetice, deoarece martorul întîmplărilor rămîne o ființă deosebit de sensibilă. Cronologia episoadelor e răsturnată, focarul care decide cursul acțiunii rezidă în privirea incendiată a lui Darie. În pat lîngă trupul fierbinte al verei Dița sau tolănit în iarbă, pe cîmp, scrutînd bolta cerului printre spărturile norilor, copilul recompune un panopticum al suferinței. Spectacolul, în care excentricul se îmbină cu monstruosul, îl înfioară. Observațiile sînt transmise într-o stare de continuă surescitare; îl stăpînesc amărăciunea, uimirea, indignarea. Înțelegem că inițierea copilului (îndemnul mamei: „— Să nu uiți, Darie ! Nimic să nu uiți !") se produce febril, zbuciumat. Nici o clipă adevărurile nu-i par vin în tihnă, pe o cale riguroasă, netulburată. Pretutindeni gestul e năprasnic, riposta explozivă, de o solemnitate răscolitoare. După ce unchiul Uțupăr îl întinde la pămînt pe logofătul Filip Pisicu, îi trage peste piept cu fierul plugului „brazdă-ngustă și adîncă", așa cum nemernicul îl obliga zilnic să are pe cîmp. „Oamenii spun într-un singur glas: — Brazdă-ngustă și adîncă, logofete !... — Brazdă-ngustă și adîncă, logofete ! Ne uităm. Nu ne pică nici o lacrimă din ochi. Nici unul nu se bucură. Nici unul nu rîde..."

Atît de intensă, atît de apăsătoare este încleștarea, încît romanul sugerează parcă o aspirație spre un popas al liniștii, spre destindere. Imaginile de documentar — cumplite scene de umilire a omului — explică, printr-o judicioasă determinare istorică, răzvrătirea.

— Cu ce te-ai ales din revoluție ? — Am răsuflat, îi răspunde Tudor. Am răsuflat și eu o dată. Că nu mai puteam indura..."

Primele cuvinte ale cărții sînt o chemare care se întipărește în amintirea cititorilor: „— Tudorce... Deschide poarta !..." Ele primesc în această ordine de idei o valoare simbolică.

S. DAMIAN

Fotografia: A. MIHAILOPOL

MARIN PREDA

„Morometții"

Morometții este romanul unui moment în care aparent „timpul era foarte răbdător cu oamenii". Îndărătul personajelor din scenă, prin „supraimpresiune", se compune imaginea transparentă a unei zeitați insesizabile în a cărei companie implacabil prezentă, se încheagă și se destramă destinele omenești: imaginea Timpului. Adică imaginea singurului erou etern: devenirea însăși, schimbarea și senzația schimbării, cum explica Proust care practica, fără să bănuiască, o dialectică foarte subtilă.

Astfel, prin afinități care călătoresc subteran, rădăcini învecinate, ale unor plante care afară, la lumina soarelui, înfruntă fiecare în alt fel vîntul și ploile, Marin Preda năzuiește spre captarea timpului, în felul cum făcea Proust sau Thomas Mann. Ce este, în definitiv **Muntele vrăjit**, dacă nu romanul unui moment cînd de asemenea, timpul era foarte răbdător cu oamenii ? Evenimentele primului război mondial l-au extras pe Hans Castorp din universul ermetic al muntelui vrăjit. „Timpul nu mai avea răbdare" cu el, după cum, pe Ilie Moromete, din „lunga stare depresivă" în care căzuse după trădarea feciorilor lui, urma să-l scoată nerăbdarea istoriei, vertiginos accelerate de izbucnirea celui de-al doilea război mondial.

Morometții încep și se termină cu invocarea acestui participant nevăzut la acțiune, care, după ce se arătase bun și îngăduitor cu oamenii din satul lui Ilie Moromete, se pregătește să se supere, poate din pricina neînțelegerii de care ei dau dovadă. Simțul la sfat dinaintea fierăriei lui Iocan și „făcînd politică", țăranii glumesc pe seama regelui care se socoate „primul plugar al țării", închipuindu-și, cu unor, cum iese el cu plugul din palat primăvara ca să-și are pămîntul, — cam un pogon și jumătate, după părerea lor. Certurile dintre guvern și opoziție le produc o mare plăcere pentru ca părțile adverse, în rivalitatea lor, dau la iveală multe adevăruri dureroase pentru popor, deși mecanismul însuși al succesiunii la putere a partidelor lipsite de orice principii de fapt le scapă. Ironia lor este usturătoare dar ineficace. Ca o sămînță risipită la întîmplare, ideea că ar trebui să se uncească împotriva crudului lor destin social apare din cînd în cînd printre consătenii lui Moromete, dar rămîne în faza unei neputințe constatate. Tugurlan, singurul care are viziunea unei împotriviri reale, își leagă destinul de cel al unei alte clase sociale mai puțin răbdătoare cu timpul, clasa muncitoare.

Viața acestui sat din cîmpia Dunării se desfășoară aparent „fără conflicte mari" dar năzuind spre un meridian nou al istoriei. Trecerea timpului, sensibil desfășurată în roman, ruinează, agravează, macină, surpă într-o parte pentru a produce în altă parte acumulări care pot deveni la un moment dat decisive; într-un cuvînt se încarcă pe nesimțite de istorie.

Ruina gospodăriei lui Moromete închipuie ruina acestei epoci. În cărăușia lui permanentă, timpul care duce cu sine oamenii și viața lor, se pregătea să pună un capăt și să vestească un început. **Morometții** este romanul acestei presimțiri pe care o trăia istoria, cu cîțiva ani înaintea celui de-al doilea război mondial.

Georgeta HORODINCA

EUGEN BARBU

„Groapa"

Dacă s-ar face o anchetă cu privire la cele mai bune romane din literatura noastră, n-aș ezita să înscriu printre ele și „Groapa" de Eugen Barbu. Am cunoscut două-trei capitole cu cîțiva ani înainte de apariția cărții (1957), operă așadar îndelung meditată, scrisă și retranscrisă înainte de tipărire. Am citit romanul întreg mai acum șapte ani și am păstrat o impresie deosebită despre puternica descrire a cartierului (Cuțarida, gropile lui Ouatu), unde am locuit și eu în anii studenției, oarecum sincronici acțiunii, însă fără a-l fi frecventat și cunoscut în măruntaiele lui, **intus et in cute**, ba chiar, ca să fiu absolut sincer, nici măcar bănuind pe departe fizionomia sa adevărată și specificul vieții lui complexe. Eugen Barbu mi-a relevat astfel cu romanul său o întreagă lume cu totul necunoscută și așezarea ei pe acele locuri de la începutul începutului, după întîiul război mondial și pînă la înfiriparea unui mic cartier. „Groapa" este într-un fel monografia unui cartier, de la origini la integrarea lui în Capitală, dar cam în felul în care „Balade și idile" (1893) de Coșbuc, după observația lui Gherea, a fost relevată ca romanul vieții țărănești, sau mai precis, primele „Poezii" (1905) de Goga, ca monografia unui sat ardelenesc, sub împărăția bicefală. Alăturarea romanului de două cicluri lirice faimoase nu mi se pare stilită, deoarece el este văzut cu ochii unui puternic poet, care a aspirat miresmele humei și ale bălăriilor „gropii", și-a dilatat retina la răsăriturile și crepusculele orizonturilor ei, adăugînd simțului său de observație foarte ascuțit, dimensiunea lirismului transfigurator. Țin să stărui asupra poeziei romanului, care la întîia lui apariție în volum a ridicat și obiecții, necruțîndu-i-se calificarea de „naturalist". Dacă naturalismul lui Zola și al școalei de la Médan s-a caracterizat prin stăruința exagerată asupra instinctelor brutale și a eredităților încărcate, precum și a plăgii alcoolismului, micul univers al „gropii" se individualizează prin pasiuni primitive mai adesea sănătoase și printr-un plenerism robust, iar înseși mizeria și moartea au altă tonalitate, mai puțin sumbră și niciodată repulsivă pînă la îngrețoșare (efectul parcă sistematic vizat de epigonii zoliști).

Petrecerile hoților de cai, rivalitățile lor amoroase, dexteritatea lor de cuțitari, limbajul lor argotic, sînt înviate cu mînă de maestru. Da, „înviate", pentru că lumea „gropii" a fost lichidată în cîțiva ani, prin mersul la accelerator al prefacerilor sociale și economice contemporane. O lume necăjită de mici funcționari, tramvaiști și ceferiști, în faza exploatării capitaliste, strivită de obligațiile serviciului, de fisc, de camăta negustorilor chivernisiți, zbătîndu-se neefficace să se desprindă din cleștele structurii sociale înnăbușitoare; o negustorime ridicată relativ repede, ucenici norocoși și tenaci preschimbîndu-se de la o zi la alta în „jupîni", trecînd de la atitudini slugarnice la comportări patronale dure; iar marginal acestei societăți, hoții de cai, dibaci și în operații de alt soi, gustînd plăcerile vieții de aventură, dar și posturi negre de „ramazan", în sezon mort, iubeți, certăreți, necugetați, vînzolindu-se între ei, înfruntînd „pîrnaia" și moartea, împrumută „Gropii" un dinamism, o viață îndrăcită, de un palpitant interes.

Ca filolog, m-am desfătat subliniind termenii argotici, care l-ar fi încîntat și pe Lazăr Șăineanu, unul din cei mai de seamă cercetători ai limbii vechi și noi a pungașilor. Scrisul lui Eugen Barbu oferă tot felul de surprinderi, dar mai ales concizia rară, frazarea scurtă, sacadată, dialogul concentrat, nervos, veridic. Personal, îi sînt recunoscător autorului că mi-a relevat un univers pe lîngă care am trecut ani de zile fără a-l bănui și că a infuzat viață poetică și reală acestei senzaționale lumi efemere.

Șerban CIOCULESCU

TITUS POPOVICI

„Setea"

Setea e romanul luptei țărănimii înpilate pentru victoria spiritului de dreptate, în condiții care au făcut posibilă obținerea acestei victorii. El e, nu mai puțin, romanul unei revelatorii încleștări de clasă care angajează nu numai forțele tradițional interesate în chestiunea agrară (țărănimea săracă și moșierimea), ci toate categoriile sociale existente în România în iarna lui 1944—1945. Sub acest aspect, **Setea** este și romanul cimentării alianței dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, sub conducerea partidului comunist. În atari împrejurări, un sat ca Lunca nu mai rămîne teatrul unor dispute de rezonanță și importanță strict locale, ci expresia simbolică a unor realități contradictorii tipice pentru întreaga țară. Reforma agrară însăși capătă valoarea unui act concret, esențial, al cărui gen proxim este revoluția populară. Concentrînd, ca într-un focar, o problematică de însemnătate socială, economică și politică națională, **Setea** nu e numai un roman al cîtorva destine umane, ci și un roman al epocii, un roman-frescă, așa cum pînă la un punct era și **Ion** al lui Liviu Rebreanu. Faptul implică abordarea simultană, în planuri multiple, a unei chestiuni diverse, subordonate însă problemei cardinale, asamblarea armonioasă a tuturor acestora, popularea acțiunii cu un număr de personaje adecvat, chemate fiecare să joace un rol bine determinat. Individualități dintre cele mai diferite și, în felul lor, mai interesante, definite prin temperamentul, caracterul, antecedentele, poziția socială și politică, limbajul și idealurile lor, evoluează sau involuează potrivit unei legități obiective supreme, dar și conform unei structuri sufletești proprii, într-o acțiune complexă, bine gîndită compoziațional. Fie că se numesc Ana Moț sau Mitru Moț, Gavrila Ursului sau Papp de Zerind, George Teodorescu sau Sultănescu, Andrei sau Octavian, Emilia Picu sau Cordiș (pentru a-i cita numai pe unii), ei se impun memoriei ca intruchipări sociale cunoscute în epocă. Dar nu numai sociale, ci și morale, căci **Setea** e concomitent (și poate mai ales) un roman în care se confruntă mentalități și pasiuni, puncte de vedere principiale în legătură cu natura demnității umane și cu rolul averii în dobîndirea și păstrarea acestei demnități, etica nouă fiind opusă spectaculos celei vechi înrobite setei de posesiune etc. Tentativa de a înfățișa în plan multilateral o realitate socială, politică și morală ca aceea evocată în **Setea** echivalează cu un gest de mare temeritate artistică. Ea presupune existența unor însușiri în stare să înlesnească realizarea în condiții optime a operei: inteligență creatoare, mobilitate spirituală, culturală, memorie afectivă și lexicală, simț de observație, putere de selecție, capacitatea de relevare a complicatelor mecanisme psihologice, stăpînirea tainelor meșteșugului scriitoricesc și, firește, o bună pregătire ideologică și politică. După experiența încercată cu **Străinul**, Titus Popovici întrunea toate condițiile pentru a izbuti. Și precum se știe, a izbutit, oferind cititorilor, prin **Setea**, o remarcabilă evocare a unuia dintre momentele de răscruce ale istoriei noastre.

Aurel MARTIN

ION LĂNCRĂNJAN

„Cordovanii"

A trecut un an de la apariția romanului „Cordovanii". Carte de mari proporții epice situată pe direcțiile firești de dezvoltare ale prozei noastre, dar și profund inovatoare prin îndrăzneala cu care captează chiar sursele vieții, prin viziunea nouă asupra satului, prin masivitatea și originalitatea personajelor, „Cordovanii" a însemnat un eveniment literar în adevăratul înțeles al cuvîntului.

Romanul a constituit în același timp și o surpriză, deși din fragmentele publicate de Ion Lăncrănjan se putea întrevedea un talent autentic, un fin observator al psihologiei oamenilor.

Dar ceea ce la apariția fragmentelor reprezenta doar o făgăduință, atunci cînd cele trei volume au văzut lumina tiparului, a devenit o certitudine. Prima impresie pe care a avut-o atunci cititorul a fost indiscutabila maturitate a autorului. În paginile cărții lui nu se citeau dibuielile și căutările începutului, ci te întîmpinau roadele bogate ale unui talent ajuns la plinătatea dezvoltării lui. Te uimea, în același timp, desăvîrșita autenticitate ce rezulta din reliefarea, la un înalt nivel artistic, a sensului vieții contemporane, a zbuciumului și frămîntărilor prin care trece omul de astăzi pentru împlinirea personalității sale. Caracterele au o stare civilă pregnantă, acțiunea cărții, deși îmbrățișează numai perimetrul problematicii țărănești, prin adîncimea conflictului capătă mari valori generalizatoare, romanul lui Lăncrănjan reprezentînd o carte menită să rămînă.

Cartea începe cu confesiunea lui Lae care într-o amplă retrospectivă își înfățișează meandrele vieții lui.

Încă de la primele pagini înțelegem că romanul lui Ion Lăncrănjan este în același timp o replică de mare vigoare artistică la imaginea patriarhală a țăranului în literatura trecutului, dar și o continuare și o dezvoltare firească a imaginii acelui tip de țăran întruchipat de Ion al lui Liviu Rebreanu.

Ideea filozofică a romanului o constituie procesul de evoluție de la un orizont de viață închis, redus la lupta pentru asigurarea unei existențe precare, la conștiința inutilității izolării, la asimilarea unor valori morale noi, proces pe care-l parcurge țăranul nostru de douăzeci de ani. Prin incursiunile în trecutul familiei Cordovanilor, Ion Lăncrănjan întruchipează în trei tipuri memorabile una din cele mai interesante probleme sociale ale epocii noastre contemporane și anume destrămarea mitului proprietății individuale.

În pagini dense, de un dramatism zguduitor, este evocată tragedia țăranului care și-a irosit în trecut viața, zbătîndu-se fără răgaz, dar și fără rezultate, pentru a-și croi o existență mai omenească. Cum spuneam, cartea lui Ion Lăncrănjan se situează pe direcțiile tradiționale de evoluție ale prozei romînești. Întîlnim aici un bun ucenic al lui Rebreanu, dar și al lui Sadoveanu, ca să ne oprim numai aici cu exemplele. Dar nici unul din aceste filoane ale prozei romînești nu se recunoaște direct în romanul său — sinteză profund originală a ceea ce proza noastră cucerise pînă atunci. Noutatea „Cordovanilor" este deci și una stilistică. Forța romanului rezidă în viziunea profund nouă asupra unui material „tradițional". Căutările autorului, soldate cu rezultate artistice impresionante, au mers nu spre căutarea a ceea ce este „ciudat" în viață, ci, tocmai spre reliefarea a ceea ce socialismul a adus nou în procesele fundamentale ale vieții lor ca și în manifestările obișnuite, cotidiene chiar.

Romanul se termină cu victoria lui Lae Cordovan — erou ce va rămîne în literatura noastră — asupra lui însuși. Dar finalul acestei lupte, prin forța de generalizare pe care o are caracterul eroului principal, prin faptul că, în istoria vieții eroului său, Lăncrănjan a întruchipat însuși destinul țărănimii noastre, (eliberarea ei de sub povara neliniștilor, a proprietății individuale, a nesiguranței), are un sens mai larg și în el recunoaștem de fapt victoria a milioane de oameni care au ales calea fericirii.

„Cordovanii", roman de familie și roman frescă în același timp, este scris într-o limbă literară aleasă, îmbinînd deopotrivă pagini de un intens dramatism cu pasaje lirice de o înaltă factură.

Valeriu RÎPEANU

un om foarte ocupat

Se trezi cu un sentiment de bucurie nesfîrşită, era acasă, într-una din numeroasele case în care locuise în ultimii ani, Ina răsufla uşor alături, de afară venea o lumină puternică de vară, prin perdelele rărite. Stătu cîteva clipe cu faţa în sus, vru să fumeze şi se răzgîndi. „Iar o iau de dimineaţă cu luleaua..." se dojeni.

Peste un sfert de ceas, după ce se spălase, pîndea să nu dea în clocot un ibric în mica bucătărioară. Prepararea cafelei rămăsese pasiunea cea mai tiranică cu care se întorsese din războiul civil. Unii, băuseră mult vin în Spania, şi pentru că avuseseră ocazia şi pentru că era bun, el rămăsese la cafea, la aroma ei dulce şi parfumată şi în fiecare dimineaţă o trezea pe Ina, punîndu-i o ceaşcă albă, cu buzele subţiri foarte fierbinţi, lîngă perna umezită.

— Bună dimineaţa, spuse şi de data asta, cum ai dormit ?

Nu dormise prea bine, dar se prefăcu că nu bagă nimic de seamă. Vorbiră despre piaţă, despre fleacuri, nu se uitară prea des unul la altul şi pe la 8 şi jumătate el se ridică, luîndu-şi la revedere.

— Cum rămîne cu proprietarul ? mai întrebă femeia.

— Cred că versiunea cu casa de la Roman e cea mai bună. Ai bani să-i dai pe trei luni înainte ?

— Mai am ceva. (Ea se ocupa de bugetul casei).

— Pe mine dacă mă vede începe să-mi vorbească despre greutăţile pe care le au proprietarii şi tare n-am chef să-l ascult. Cred că voi minca singur la un birt, ne întîlnim diseară. Poate îmi pregăteşti ceva bun...

O sărută uşor pe frunte şi se duse să-şi ia bicicleta pe care o ţinea sub şopron în curte. Locuiau laolaltă cu încă un chiriaş şi cu proprietarul şi treceau drept oameni foarte ocupaţi. Ina era de serviciu după masă, se întorcea abia la unsprezece, în dimineaţa aceea trebuia să mai facă cîte ceva pe lîngă casă, bărbatului nu-i ardea de vorbă şi trecu repede pe lîngă ferestrele vecinilor. Era încă răcoare şi începu să pedaleze uşor spre Cotroceni, unde locuia primul om pe care trebuia să-l viziteze în ziua aceea. Clădirea Şcolii de război se ivi în faţă, masivă, albă, cu ferestrele strălucind în lumina soarelui.

Dumitrana căută un bufet cu telefon public, îl găsi, făcu numerele şi spuse unei femei care întreba cine-l caută pe **generalul în rezervă Dănciulescu,** cum subliniie cu un respect atent şi transmisibil, ca să cîştige încă de pe acum bunăvoinţa celui solicitat : Colonelul Zăinescu... Cîtva timp, receptorul pîrîi înfundat, se auziră vag zgomotele casei, şi în cele din urmă cineva tuşi de două ori înfundat. Era un semn pentru ei amîndoi şi Dumitrana spuse :

— Să trăiţi domnule general, Zăinescu, tot în chestia transportului lemnelor, dacă aţi binevoi să mă primiţi...

— Da, în cît timp sosiţi ?

— Peste un sfert de ceas, sînt undeva foarte aproape...

— Poftiţi...

Dumitrana îşi luă bicicleta şi porni agale spre colina dulce a Şcolii de război. Îşi scoase clapele metalice care-i ţinuseră pînă atunci manşetele pantalonilor şi se mai privi o dată. Bicicleta o rezemă lîngă o poartă oarecare de pe o stradă laterală, de un copac. Un colonel, şi el în retragere, nu putea sosi în vizită călare pe bicicletă, aşa că n-avea decît să riişte să i-o ia cineva pînă la întoarcere, dar strada era liniştită, nici măcar nu se auzea tropăitul obişnuit al copiilor care se jucau pe aici cu cercurile şi cu trotinetele.

Pe general i-l prezentase un prieten comun, cu doi ani în urmă, la începerea războiului, inginerul Comşa, şi el, fost militar, cu care de altfel avea să se vadă în seara aceea. Era imediat după trecerea în rezervă a generalului, cînd un grup de militari care nu erau de acord cu politica aventuristă a mareşalului Antonescu, fuseseră scoşi la pensie, cu ameninţarea că dacă nu-şi văd de treabă pot păţi ceva şi mai rău. Omul nu era prea bătrîn, nici nu avea vîrsta cînd trebuia să treacă în rezervă, dar primise totul cu o nemulţumire mascată. Făcuse şcoala de la Saint Cyr, îi iubea pe francezi şi-i dispreţuia pe britanici, cum se întîmpla cu toţi ofiţerii care nu studiaseră în Anglia (de unde şi rîca nedisimulată cu Antonescu, care studiase în Marea Britanie).

Era a treia vizită pe care i-o făcea şi îşi dădea seama că de convorbirea din ziua aceea depindeau foarte multe lucruri în viitor. Se înţeleseră să schimbe un fel de parolă, pentru că bănuiau că telefonul generalului era supravegheat. În dimineaţa aceea, Dumitrana îmbrăcase un costum uşor de lînă, bine croit, deşi croitorul care-l lucrase nu era prea pretenţios, îşi pusese cravată (ceea ce-l stinghera) şi se tunsese foarte scurt înainte cu o zi, tocmai ca să aibe aerul unui militar ieşit la pensie, dar care nu uită de vechile deprinderi cazone : adică bărbieritul pînă la sînge în fiecare dimineaţă, cămăşile kaki bine apretate (mergeau la un costum deschis ca acesta) şi chiar un fel ţeapăn de a merge pe care el îl cunoştea foarte bine. Cît despre celelalte, nu era prima oară cînd reintra în condiţiile unei vieţi de care fugise.

Curtea se afla undeva sub nişte pomi imenşi care acopereau cu umbra lor, jumătate de stradă. Nu se zărea nici o căruţă sau vreo maşină, locul era foarte liniştit. Dumitrana trecu din obişnuinţă prin faţa porţii, fără să arate vreun interes pentru intrarea de metal, întredeschisă de la numărul 43, merse pînă în colţ şi se întoarse brusc, urcînd cele cîteva trepte din faţa unei uşi masive de stejar. Sună. Citi atent cartea de vizită a generalului şi se amuză văzînd cum fusese adăugată cu cerneală precizarea : *sunaţi de trei ori !* Îi deschise o fetişcană cu şorţ dinainte, cam prea fişneaţă pentru o casă atît de sumbră cum o ştia vizitatorul. Intră în holul cunoscut, cu tavan înalt şi afumat, cu sobe imense de faianţă albă, păzite de busturi de generali, vechi rude ale stăpînului casei, cu tablouri înrămate în cadre grele de bronz, parcă gata-gata să se prăbuşească de la locul lor, tot generali, plini de decoraţii, cu feţe aspre şi guri strînse şi priviri severe, toţi foşti comandanţi de şcoli militare şi de regimente vestite (de care el, Dumitrana, cum spunea din 5 în 5 minute gazda, *trebuie să fi auzit ! — Cum să nu ! Cum să nu ! Păi la noi în companie, ofiţerii mai vechi vorbeau totdeauna cu respect despre unchiul dumneavoastră, care tot la Saint Cyr şi-a făcut studiile superioare şi care era coleg cu Gamelin, dar mai bun decît acesta, după cum au dovedit-o timpurile !*).

Trecu un timp, el nu se aşeză (un militar în vizită la alt militar mai mare în grad decît el aşteaptă în picioare pentru ca să poată să spună demn şi lovind uşor tocurile : „Am onoarea" lucru pe care-l şi făcu noul venit pentru că pe o uşă apăruse generalul Dănciulescu, un bărbat înalt, subţire (trădînd stăruitoare exerciţii de echitaţie), cu un obraz roz şi o carnaţie sănătoasă. Îşi strînseră mîinile şi gazda spuse :

— Îmi pare bine că te revăd, domnule colonel, ar trebui să intrăm puţin la mine, nu înainte de a cere ceva fetii ăstela (ea şi apăruse de undeva din penumbra holului şi generalul îi ceru două cafele bune).

Deschise o uşă şi pătrunseră într-o încăpere romboidală, cu o sobă, tot albă, tot de faianţă strălucitoare, cu un birou în faţa unei ferestre şi două fotolii de piele maron, foarte bine întreţinute. Vizitatorul fu poftit să se aşeze, se angajară amîndoi într-o convorbire banală despre greutăţile zilelor pe care le trăiau : adică proasta aprovizionare cu lemne din iarna trecută, preţurile în creştere (ei, unde era falsa prosperitate din 1942 ?). Aşteptau să reintre fata cu cafele, generalul îi întinse o ţigară de foi dar Dumitrana nu fuma aşa ceva deci refuză, celălalt parcă puţin mulţumit de acest refuz şi-o aprinse el (asemenea produse se găseau destul de rar) şi expirînd un val verde de fum spre fereastra deschisă, spuse direct :

— Ei ?

— Aş prefera să mai aşteptăm puţin...

— Bine...

Dar fata nu se mai ivea, moşmondea ceva undeva în interiorul tăcut al casei. Dumitrana privi biblioteca care acoperea un perete, plină de cotoare de cărţi, învelite în piele de Cordova, cu titluri aurii numai tratate militare în franceză şi engleză, istorii ale războaielor napoleoniene, tratate de drept internaţional şi suluri de hărţi introduse în bastoane, şi ele de piele, aşteptînd, vreodată, redeschiderea. Pe pereţi erau fotografii înrămate cu promoţiile aliniate pe scaune : o sută sau o sută douăzeci de ofiţeri, cu casca franceză pe cap, cu săbii aliniate lîngă cizme, cu diagonale şi centuri aurite, tot fastul acelei armate din care nu murise încă gloria corsicanului, amator de podoabe, ca orice italian...

— Ce mai fac prietenii dumneavoastră ? întrebă pe neaşteptate Dumitrana neauzind din casă nici un zgomot, pregătindu-se să schimbe vorba la prima bătaie în uşă.

— Mulţumesc, bine. Îi văd destul de rar.

— Ar trebui să-i vedeţi mai des. Situaţia frontului s-a schimbat foarte mult, aşa cum am prevăzut amîndoi. De altfel la ultima noastră întîlnire de astă iarnă v-am prevenit că bătălia Stalingradului va fi pierdută de către nemţi...

Generalul fuma încă visător, privind lunga perdea de olandă care acoperea fereastra deschisă şi spre care privi şi Dumitrana, puţin neliniştit.

— Fii fără grijă, nu ne aude nimeni. Geamul dă spre curte, nu spre stradă... răsuflă o clipă şi pe urmă îl fixă cu ochii lui albaştri, foarte frumoşi

— Domnule colonel, dacă nu mi-ai fi fost prezentat de către amicul meu, Comşa, care nu ştiu unde naiba a dispărut de o vreme, m-aş întreba ce urmăreşti dumneata ?

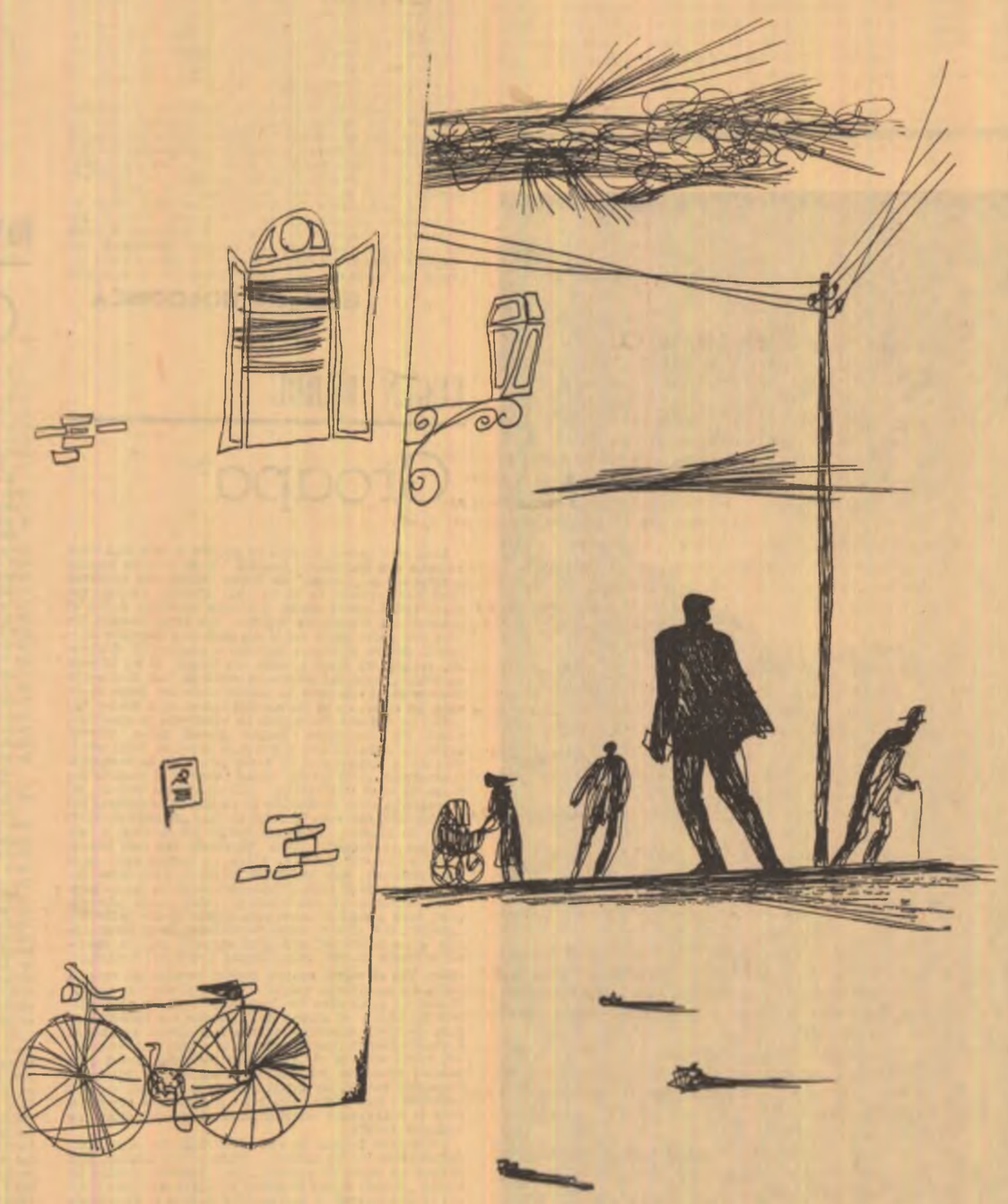

Dumitrana era pregătit pentru o astfel de întrebare. Era o epocă în care suspiciunea reciprocă părea foarte firească mai ales pe un teren de discuţii de genul de alunecos, cum era cel pe care porniseră în cursul acestei dimineţi.

— Nu e vorba de un scop precis. Ca şi mine, aparţineţi unui grup de militari nedreptăţiţi, scoşi din armată o dată cu apariţia acestui ambiţios fără scrupule care s-a autointitulat, mareşal.

— Oricine ar fi fost în situaţia lui, nu avea scrupule, îl apără dintr-o vagă onoare de militar generalul.

— Sînteţi deci de părere că o ţară poate fi tîrîtă într-un război nedemn numai pentru a se satisface ambiţiile unui om ros de gelozia de a nu fi avut succese ?

Celălalt cîntări puţin şi puse ţigara de foi într-o imensă scrumieră care închipuia o jumătate de obuz :

— Domnule colonel, dumneata uiţi că s-a opus regelui Carol ? E în felul lui un erou. A stat închis la Bistriţa...

(Dumitrana ştia ceva mai mult decît generalul sau acesta ştia şi el şi se făcea că uitase că Antonescu reprimase o răscoală la Craiova, în tinereţe şi că sub aparenţa unei lealităţi împrumutate se ascundea un carierist).

— Vă cunosc opiniile, nu vreau să vă contrazic. Am alte păreri, dar le respect pe ale dumneavoastră (dispoziţiile partidului erau atunci ca să se întrebuinţeze multă diplomaţie în ceea ce-i privea pe militari).

— Atunci ce pot să fac ?

— O, foarte multe lucruri. Numai să mă lăsaţi să vă explic. Aş prefera totuşi să închideţi ferestrele...

Generalul se ridică, risipi fumul ţigării de foi şi închise ferestrele.

— Sînt lucruri importante ? Sper că nu-mi propuneţi un *putsch*, nu e genul meu.

— Vă înţeleg, surîse fin Dumitrana, vă înţeleg. Nu e vorba de aşa ceva. Ca şi mine sînteţi în opoziţie. Primiţi o pensie de nimic şi lipsa de stimă e cel mai grav prejudiciu. Mai puteaţi să comandaţi un regiment cel puţin cîţiva ani...

— Sînt două feluri de cauze, parcă Platon spunea : una necesară, alta divină. Dumneata în care din ele vrei să mă faci să-mi frîng gîtul ?

Oaspetelui îi plăcea humorul generalului. Se mulţumi să tragă cu urechea spre zgomotele casei.

— Unde rămăsesem ? întrebă generalul după un timp.

— La acele lucruri importante despre care eu voiam să vă vorbesc.

— Da, perfect. Vă ascult.

— Dumneavoastră aţi lucrat la palat, în anturajul regilor. Pe acesta, pe Mihai, l-aţi avut elev mi se pare, la Mînăstirea Dealului...

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

fragment inedit din romanul lui

eugen barbu

ŞOSEAUA NORDULUI

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ●

— Da, şi ce-i cu asta ?

— Aş vrea să reintraţi în anturajul său.

— Dumneata crezi că depinde de mine ?

— Ar fi misiunea dumitale...

— Iată au şi apărut cuvintele mari : misiune. Dar îmi dai voie să te întreb în numele cui vii dumneata şi-mi propui o misiune ?

— O să vă răspund : în numele unui grup de ofiţeri patrioţi, care nu sînt puţini, care vor să scoată ţara aceasta din război.

— Din acest grup face parte şi prietenul meu Comşa ?

— Da.

— Şi de ce nu mi-a propus el treaba asta ?

— Pentru că e urmărit şi se ascunde !

— Ei, drăcie ! Am impresia că ne aflăm foarte departe de ceea ce eu credeam despre dumneata. S-a ivit o rezistenţă deci în România, îi imităm pînă şi aici pe francezi ?

— Domnule general, această rezistenţă există de multă vreme şi s-a născut înaintea multor alte opoziţii : încă din 1933 !

Se făcu o clipă de tăcere, celălalt îl măsura atent.

— Vrei să-mi spui că e vorba de comunişti ?

— Dacă vreţi !

— Dumneata ca militar crezi în comunişti, doreşti să avem de-a face cu comuniştii ?

— Pînă acum sînt cei mai serioşi în ceea ce priveşte rezistenţa, domnule general. Ziarele noastre anunţă din cînd în cînd execuţii. N-am citit nici un nume care să-mi amintească în vreun fel partidele istorice de care se face atîta caz în apus...

— Îmi place că-mi vorbeşti deschis, dar toată educaţia mea, toată formaţia mea intelectuală nu-mi permite să mă gîndesc la acei oameni... Mă înţelegi ?

— Vă înţeleg şi nu vă propun să luaţi contact cu ei. Nici ei, şi nimeni nu vor reuşi să ne scoată din acest război dacă nu vor avea de partea lor poporul. O răsturnare de situaţie e de neconceput ca o lovitură de palat.

— Dar mi se pare că tocmai despre aşa ceva îmi vorbeşti dumneata.

— Nu. Iată o să vă explic. Faptul despre care vă voi vorbi nu se va petrece nici azi, nici mîine, dar într-o zi se va petrece. Pentru ziua aceea eu aş dori să fiţi pregătit şi să ne ajutaţi...

— Mi se pare că dumneata şi prietenii dumitale pe care nu-i cunosc şi de care mă pot dezice oricînd pentru că nu v-am promis încă nimic, folosesc nemulţumirea mea într-un scop...

— Patriotic, domnule general...

— Fie şi aşa, dar să ştii şi aici profit ca să-l citez pe un scriitor, scump mie, e vorba de André Maurois, că mie nu-mi plac atacurile puse la punct ca baletele. Cred că, în multe cazuri, îndrăzneala însăşi învinge, întîmplarea...

— Îndrăzneală există, domnule general, fiţi fără grijă. Cît priveşte întîmplarea, ea trebuie să fie pregătită cu minuţiozitate.

Uşa se deschise şi apăru fata cu cafelele. Împingea un cărucior pe roate pe care se aflau şi două păhărele cu coniac. Aroma fierbinte umplu odaia de un miros persistent.

— Bine, lasă-le aici...

Fata ridică privirile posesive spre bătrîn şi o dată cu ele şi sînii bine strînşi în rochia neagră de satin :

— Doamna spune că ar fi mai bine să nu beţi coniacul...

Ieşi lăsînd în urmă parfumul uşor de femeie tînără şi o uşoară alarmă în ochii gazdei care îi urmărise cu o falsă nepăsare mişcarea şoldurilor.

— Deci, să reluăm. Dacă credeţi că nu-mi puteţi răspunde la ceea ce vă cer să-mi spuneţi încă de pe acum. Ne-am înţeles ?

— Bine...

Dumitrana ridică ochii spre fotografiile din perete :

— Promoţia dumneavoastră ?

— Da. În ţară şi la Saint Cyr.

— Toţi ofiţeri eminenţi, nu-i aşa ?

— Nu tocmai toţi, dar majoritatea. Armata noastră a avut totdeauna ofiţeri capabili.

— Ştiu, ştiu... (Convorbirea aceasta mai avusese loc cam cu aceleaşi cuvinte şi astă toamnă, dar generalul uitase). Vreau înainte de a vă face propunerile să vă fac o scurtă recapitulare a situaţiei militare...

— Pe care o cunosc destul de bine.

— Mă rog .Am însărcinarea de a vă prezenta această situație militară. Iată, după cum știți în anul acesta, bătălia pentru Africa a luat sfîrșit și așa cum se așteaptă toată lumea, o debarcare pe continent e iminentă. Se vorbește despre coasta italiană, despre Franța și chiar despre Balcani. Cît privește situația de pe frontul de răsărit o cunoașteți bine. Stalingradul a însemnat începutul sfîrșitului, cred că sînteți de acord cu mine, că nimeni și nimic nu-i mai poate salva pe nemți de la înfrîngerea totală.

— Domnule colonel, nu sînteți prea optimist ?

— Nu știu decît atîta : că pretutindeni lumea a înțeles că nu mai avem de-a face cu o armată invincibilă.

— Dar sîntem amîndoi militari și știm că mai există aviație, arme secrete...

— Tancuri *Tiger, Ferdinand,* da, mai există, dar nu mai există moral, domnule general.

— Nu-i cunoști pe nemți...

— O să-mi vorbiți despre spiritul lor militar, despre admirabilul devotament al soldatului führerului care mai bine moare decît să se lase învins, nici dumneavoastră nu mai credeți în astfel de lucruri, sînt convins că ele au rămas bune numai pentru domnul Goebels. Rușii sînt la Kursk și la Orel. Încă un salt și nemții au pierdut și Ucraina, și cu asta, gata ! Urmează ultimul act. Nu vreau s-o fac pe profetul, dar la anul pe vremea asta va trebui să ne gîndim și la luptele de pe teritoriul nostru. Dumneata ca patriot, ca militar, ești de părere că trebuie să stăm cu mîinile în sîn ?

— Nu.

— Atunci ?

— Domnule colonel, nu-l cunoști pe Cîinele roșu... E încăpățînat, vorbește de onoare militară, de onoarea armelor, de...

— Dar de onoarea poporului romîn de ce nu vorbește, domnule general ? Putem fi noi complicii nemților, care și-au făcut un punct de glorie din a ucide copii și femei fără apărare, din a schingiui și a prăda ca pe timpul lui Gingis-Han ?

— Care era un mare strateg, domnule, știi ce spune...

— Nu vreau să știu nimic despre Gingis-han, despre Tamerlan, despre oricine, vreau să știu ce atitudine aveți față de această situație ?

— Bea-ți cafeaua, domnule...

Dumitrana luă ceașca încă fierbinte și sorbi ușor.

— Deci nu-mi răspundeți ?

— Ai puțină răbdare.

Bău păhărelul de coniac, supse atent din cafea și în cele din urmă se hotărî :

— Domnule colonel, n-aș vrea să vă par un laș. De altfel nici nu sînt. Sigur că mă simt profund jignit de acțiunea mareșalului, dar mi-e frică ca nu cumva să fiu tîrît în cine știe ce aventură. Vremurile sînt nesigure, dacă te-aș ruga să-mi vorbești puțin despre ceea ce crezi dumneata că ar trebui să fac, te-ai supăra ?

Era limpede că în principiu primise.

— Și te-aș mai ruga să-l rogi pe amicul nostru Comșa să-mi scrie cîteva rînduri, dacă poate, să am impresia că ești într-adevăr mandatarul lui...

— Va veni personal să vă vadă într-o seară deși lucrul acesta e legat de un mare risc, dar scrisori în împrejurări ca astea ? Eu trebuia numai să aflu dacă pot obține măcar o primă acceptare de la dv. Cred că am obținut-o. Iată despre ce este vorba. Trebuie să ne bizuim pe antipatia reciprocă dintre rege și mareșal. Jignirile repetate aduse curții regale au iritat destul pe Majestățile Lor. Ne-ar interesa dacă regele n-ar putea să asculte de unele sfaturi date de către fostul său profesor. Nu e prea greu, nu ? Bineînțeles aceste vizite trebuiesc făcute fără știrea celor care l-ar putea informa pe mareșal. Ce spuneți ?

Generalul ridică din nou ceașca cu cafea la buze și clipi că primește :

— Nu e nici atît de grav cît bănuiam. Bine, domnule. Și sfaturile ?

— Nu sînt eu în măsură să le știu. Veți primi instrucțiuni la timp. Spuneți-mi încă ceva : credeți că ofițerii din jurul Majestății Sale îi sînt cu toții devotați ? Orice lucru care s-ar afla înainte de vreme l-ar pierde și pe el și pe oamenii săi...

— Îmi dau seama. Nu aveți nici o grijă.

— Atunci cînd să vă viziteze inginerul Comșa ?

— Într-o luni, poate chiar lunea viitoare E ziua cînd nevastă-mea primește și sînt lăsat singur. Să-mi telefoneze înainte și să-mi spună că aduce lemnele. Atît. Voi înțelege.

Dumitrana se ridică.

— Domnule general, îmi pare bine că vă alăturați unei misiuni destul de dificile și legate de primejdii destule, dar cu puțină prudență, cu nițică înțelepciune...

— Nici o grijă, domnule colonel. Puțină primejdie nu strică nici chiar la vîrsta asta. Odată pe cînd eram însoțitorul reginei Maria la o vînătoare...

*

Al doilea om pe care-l văzu Dumitrana în ziua aceea fu un mecanic de bloc din bulevardul Pache. Drumul pînă acolo dură cincisprezece minute pentru că era încă devreme și străzile păreau destul de aglomerate. Se încălzise bine, lumea mergea nepăsătoare la treburile ei, în centru. Dumitrana văzu înghesuiala besmetică a trecătorilor și femeile în rochii de strand.

Dănilă, omul pe care-l căuta, locuia în camera cazanelor, chiar în stînga intrării și trebui să coboare cîteva trepte înguste plecîndu-și capul ca să nu se izbească de tavanul scund de deasupra. Era curent, undeva se uitase o fereastră sau o ușă deschisă, mirosea a vopsea și a praf nemăturat de multă vreme. În fața unei uși metalice pe care fusese imprimată litera A, cu alb, mare ca să atragă atenția că acolo era și un adăpost, ceva mai jos, după ce ai mai fi coborît cîteva trepte, Dumitrana se opri. Omul lui meșterea ceva la o roată imensă de cazan.

— Bună ziua, spuse noul venit, privind în sus să vadă dacă nu mai coboară cineva.

— Bună ziua, răspunse celălalt, un om de 40 de ani, cu o falcă lăsată puțin, marcată de o imensă cicatrice, urmele unei răni îngrozitoare de pe front. Singur ?

— Singur.

Dumitrana închise ușa grea de metal și se așeză pe un pat îngust și tare, aflat sub burta imensului cazan al caloriferelor. Inspectă din ochi locul. Sus, sub două țevi paralele se mai zărea o pătură aspră, cenușie pe care cineva o aruncase acolo tocmai pentru că vara caloriferele nu funcționau și nu exista riscul de a lua foc din neglijență.

Dănilă scoase dintr-un loc nevăzut două păhărele și o sticlă de rachiu incolor.

— Dacă intră cineva pe neașteptate, știi cine sînt ?

— Vărul Costel de la Caracal. Ți-am pregătit patul, acum ai picat de la drum, o să dormi cu mine la noapte pentru că n-ai găsit loc la hotel

— Cu ce mă ocup ?

— Învîrteli pe picior.

— E bine, cum stai cu controalele ?

— Pe sergentul de la circă îl am la mînă, e mai greu cu inspectorii de la Apărarea Pasivă ăștia își bagă nasul în toate : ba să vadă la ce adîncime e adăpostul, ba să vadă răsuflătorile, fac control la sacii de nisip, la stingătoarele de incendiu, în ultima vreme au venit de trei ori...

— Fii prudent. Tocmai de aceea am ales locul ăsta, pentru ca oricînd cineva să poată părăsi ascunzătoarea de aici, fără să atragă atenția. Cine știe cine locuiește într-un bloc și cine vizitează pe cei care locuiesc aici ? Săptămîna trecută a trecut careva pe aici, vorbesc de prietenii noștri ?

— Da, doi tovarăși din provincie. Fiecare a dormit cîte o noapte : unul miercuri, altul sîmbătă.

— Eu ți i-am trimis. Un militar de la Craiova și un comis voiajor.

— Nici o grijă, șefule !

— Siguranța a strîns cureaua. Are spioni unde vrei și unde nu vrei. Femei de serviciu, chelneri poștași, cu administratorul tău ce mai e ?

— A coborît de cîteva ori, s-a chiorît, n-a avut ce să vadă. De altfel greutatea este pînă intră musafirii aici pentru că pe urmă nu-i mai găsește nici poliția.

— Vezi c-au început să se facă razii, noaptea. Vin pe neașteptate, înconjură clădirile și scotocesc tot.

— Vrei să-ți arăt puțin cum funcționează serviciul de evacuare ?

Dumitrana îi urmă. Coborîră cîteva trepte de metal pînă în fața cuptorului, de unde se vedea toată aparatura de încălzire a blocului. Dănilă îl urcă pe o scară îngustă de sigranță și îi arătă sus de tot, sub bolta pivniței, o firidă întunecată, foarte îngustă, dar nu atît de îngustă încît să nu încapă în ea un pat pentru un om.

— Și de aici ?

— De aici, printr-un luminator se iese într-o curte. Cîteva lăzi de gunoi puse una peste alta sînt rezemate de un gard. Peste acest gard se ajunge în fața unei scări de serviciu care duce pe o terasă. De acolo se descurcă oricine mai departe...

— Huuun, de altfel am să caut să folosesc foarte rar locul ăsta. Nu strică să-l mai cinstești pe administrator și mai ales să te ai bine cu cei de la Apărarea Pasivă ..

— Am înțeles.

*

Peste un sfert de ceas, Dumitrana se afla în alt punct al Bucureștiului, căutînd cu privirile firma unei cafenele. Intră într-o încăpere largă, plină de mese, cu tavanul foarte afumat, lăsînd afară bicicleta. Îl aștepta un militar în permisie, abia întors de pe front, care bea un ceai spălăcit, pus într-un pahar apărat de o cupă veche rusească cu motive rurale. Caporalul acela sosise de zece minute, era palid și îngrijorat și stătură de vorbă cam o jumătate de oră, timp în care Dumitrana află unele lucruri care-l interesau, despre unele deplasări ale armatei și despre înfrîngerile nemților care deveniseră, după spusele caporalului, de nesuportat, pentru că fritzii își păzeau pielea în mod nerușinat, lăsîndu-i pe alții în focul luptelor.

Peste un ceas, Dumitrana lua masa într-un restaurant din centru cu un furnizor de materiale de construcții, îi dădu acestuia o mare sumă de bani, se tocmiră îndelung pentru un transport de saci de ciment, absolut necesar unei construcții abia începute bău puțin vin și porni mai departe spre o adresă pe care o avea însemnată în carnețelul său. Aici îl aștepta o femeie osoasă și înaltă ca un carabinier care primi o chitanță în schimbul cărela trebuia să livreze peste o săptămînă niște chiuvete și materiale de instalații, țevi și robinete, cazane de baie și dușuri scoase de la vechile locuințe în demolare pe un bulevard central unde se ridicase altceva.

Dumitrana obosise, stătu cam o jumătate de oră într-un parc, pentru că pînă la 5 nu avea altceva de făcut, ar fi tras un pui de somn dar nu se putea și încălecă iar bicicleta, oprindu-se în fața tipografiei Coresi a lui Dobre-*nunți-botezuri*, cu care nu avea întîlnire în ziua aceea, dar pe care simțea nevoia să-l vadă neapărat.

Bătu în oblonul de fier al tipografiei într-un anumit fel și de dincolo de ușă se auzi un zgomot ușor de pași. Bătrînul îl întîmpină obosit, ștergîndu-și ochelarii.

— Singur ?

— Singur. Ce-i cu tine la ora asta, pe neașteptate ?

— Ai puțin timp ?

— Am. Ce s-a întîmplat ?

— Mareș a plecat ?

— A plecat de ieri.

Dumitrana privi pereții proaspăt spoiți pe care altă dată se aflau scrise niște copilării caraghioase de două mîini necunoscute.

— Ei ?

— Știi ce mi s-a scris din închisoare ?

— Habar n-am...

— Ne-aude cineva ?

Desene de EUGEN MIHĂESCU

— Atîta lucru știe și nenea Dobre să facă, uite o să dau drumul mașinii ăștia să meargă în gol și nu se mai aude nimic.

Valțurile unei vechi mașini germane de tipărit se puseră în mișcare cu scîrțîieli și opintiri. Dumitrana se așeză lîngă bătrîn pe o grămadă de cartoane.

— Spune-mi, nene Dobre, nu ți s-a părut curios că de cîte ori am vrut să trecem la acțiuni mai serioase, unii tovarăși cu care și dumneata ai stat de vorbă au dat din umeri și au spus că încă nu e timpul lor.

— Nu sînt un strateg, dar cît îmi dau seama, se putea face mai mult. Mă rog, manifeste, manifeste, dar ajung numai niște manifeste ? Nemții ăștia și poliția lui Antonescu trebuie să simtă că au pe cineva înainte, în spate, în dreapta, în stînga, pe cineva care nu-i lasă să doarmă, care le dă dureri de cap. Eu nu mai sînt tînăr, dar parcă aș pune nițel umărul...

— În treaba asta să nu mai ai nici o grijă, se va porni imediat la acțiune, dar mai există o chestiune mai complicată. În închisoare, se știe că aici, afară, există cineva care trădează, care ține lucrurile pe loc, cineva care face jocul celorlalți. Mi s-a spus că trebuie să-l aflu și să-l scot din circuit...

— E vorba de vreo plevușcă sau de vreun crap mai mare....

— Bănuielile mele merg foarte departe și foarte sus, nene Dobre.

— Și-atunci ?

— Trebuie să verific, trebuie să am răbdare și dacă aflu, abia de-atunci încolo trebuie și mai mare răbdare...

— Nu te întreb mai mult, pentru că nu e bine, dar ce pot să fac pentru tine ?

— Există o singură soluție...

— Ai bănuieli ?

— Da. Doi oameni îmi par nesiguri.

— Atunci încearcă-l pe rînd.

— Ușor de zis, dar cum ? Pentru că unul dintre ei e vinovat și cum va simți că e bănuit va face două lucruri foarte rele : ori va da totul peste cap și se va scufunda, ori va distruge dovezile pe care le-aș putea strînge împotriva lui și nu trebuie să se întîmple nici una din toate astea. Mai ai dumneata o cale ?

— Instinctul.

— Dar nu sîntem la vînătoare.

— Știu, dar sufletul te duce el singur unde trebuie.

— Mai există o primejdie : oamenii pe care-i bănuiesc îmi dau ei ordine, nu le primesc de la mine...

— Și ?

— Și dacă se va bănui că știu ceva, e foarte ușor să devin peste noapte *trădător al cauzei* și așa mai departe...

— Uiți de ceilalți comuniști ?

— Nu uit, dar în împrejurările astea e greu să dovedesc că sînt nevinovat. Dacă mi se dă un ordin împotriva intereselor partidului și eu îl execut ? Cum voi dovedi după aceea că am executat acest ordin fără să mă gîndesc la consecințe ? Știi bine că azi nu există decît ordine verbale. Dovezi scrise nu se lasă. Și-atunci ? Îți dai seama că acela sau aceia care trădează ne au la mînă și pe mine și pe dumneata și pe alții și că oricînd putem să pățim ceea ce a pățit Ion Petre, de curînd, omul pe care-l așteaptă moartea, socotit de mulți dintre ai noștri trădător și pentru care, eu, unul, aș pune mîna în foc ?

— De ce ai pune mîna în foc ?

— Pentru că el a lucrat cu mine și dacă trăda însemna că eu nu mai puteam sta de vorbă cu dumneata acum.

— Și dacă ești numai urmărit, pentru ca să se știe cu cine te vezi și ce faci ?

— Riscul ăsta există, dar atîta miros mai am și eu : să știu cînd e groasă și cînd nu ! De altfel de moartea sau de scăparea vieții acestui om depind toate bănuielile mele. Să ții minte, dacă-l vor împușca, ceea ce eu nu doresc în nici un chip, înseamnă că eu îl știu pe vinovat. E un preț mare, un preț groaznic, dar din această nenorocire eu voi afla pe trădător. Și eu n-am să dorm nici zi, nici noapte pînă n-am să-l pedepsesc

Bătrînul îi întinse vechea lui tabacheră de tablă coclită la încheieturile capacului și întrebă :

— Și de ce-mi spui toate astea ?

— Pentru că mi-e frică, înțelegi ? Nu sînt un om de fier. Am o nevastă m-am bătut cu fasciștii, de gloanțe și de bombe puțin îmi pasă, dar există ceva mai greșos și mai perfid decît bombele și gloanțele trădarea. Vezi, e ca o capcană pe care o simți în jur, pretutindeni și mereu, o plasă nevăzută și otrăvită care te face să nu-ți mai ticnească nici mîncarea, nici somnul, nimic. Încerc să glumesc, trebuie să fiu foarte atent la ceea ce fac, să nu las urme, să mă păzesc întîi pe mine pentru ca astfel să-i păzesc și pe alții, dar știu că undeva, deasupra mea, stă cineva care știe mai multe decît mine, care de frică sau pentru bani ne vinde, a vîndut o mulțime de comuniști și puțin îi pasă, că ei se zbat în primejdii și riscă în fiecare clipă să fie prinși și schingiuiți numai pentru că el a făcut în pantaloni sau a primit o sumă de bani și libertatea de a trimite pe alții la moarte.

— Ăsta e un lucru foarte păcătos...

Tăcură amîndoi cîteva clipe lungi.

— Puțin îmi pasă că or să mă prindă, că or să încerce să scoată tot ce pot de la mine și te rog să mă crezi că nu vor scoate prea multe, pentru că totul este atît de bine gîndit încît chiar să vreau și n-aș putea să le spun prea multe, dar cu sentimentul ăsta al zădărniciei ce fac ? Poți să te bați și încă cu mijloace neegale, cum ne batem noi, cu acest aparat bestial de represiune, te poți bate, zic, multă vreme cu ei, cu poliția lor, cu agenții lor, dar e aproape imposibil să te bați cu trădarea... Înțelegi, nene Dobre, de ce mi-e frică ? Nu de moarte, nu de zid, nu de gloanțele lor, de zădărnicie mi-e frică, de absurditate, de frica din om... Și toate ar putea lua sfîrșit, dacă aș ști mai repede, dacă aș putea să-l pedepsesc pe viermele ăla. Și-l voi afla, ți-o jur... Acum că m-am ușurat, mă duc. Voiam numai să știi. Ești cel mai bătrîn dintre noi, ți-am vorbit ca lui taică-miu... La revedere...

Afară cădea un amurg roșcat de vară și pomii se umezeau de prima răcoare a serii. Prin cîrciumi se aprindeau becurile, atît cît mai era lumină afară, pentru că după aceea noaptea înghițea totul, imobile și oameni, și rămîneau numai urmele albastre, de acvariu, ale felinarelor camuflate și mici raze besmetice strecurate din întîmplare pe sub perdelele care acopereau uși și ferestre. Dumitrana nu era obosit, încălecă pe bicicletă și porni spre șosea. Se înțelesese încă de la prînz, prin telefon, cu inginerul Comșa pe care-l găsise la masă. Îi comunicase ca din partea întreprinderii (el de fapt nu lucra la nici o întreprindere, dar asta o știau numai cîțiva), că se defectase ceva la motoarele centralei Grozăvești, ceea ce însemna că el trebuia să vină într-un punct din Parcul Jianu, la 8 și jumătate, adică tocmai cînd se întuneca bine, în fața ambasadei germane, unde locuia Killinger, pentru că tocmai pe aici presupuneau că n-o să-l treacă prin cap cuiva că-și pot da întîlnire doi comuniști căutați de multă vreme.

Mai era vreme, Dumitrana bău o bere rece la Bordei, apoi o luă ușor spre statuia Aviatorilor, ale cărei aripi negre de bronz se topeau acum în magma albăstruie a nopții de vară. La 8 și douăzeci și nouă de minute, inginerul apăru dinspre piața Victoriei, îmbrăcat într-un costum ușor de doc, cu un ziar la subsoară O luară încet spre piața Confederației pe aleea Alexandru, pustie la ora aceea, pentru că din fiecare gheretă aflată în fața porților de fier pîndeau doi ochi de sentinelă. Vorbiră puțin și cu glas foarte scăzut, avînd grijă ca totdeauna cînd credeau că pot fi ascultați din vreo curte să schimbe cursul conversației.

Inginerul era înalt, atletic, cu o față brăzdată de crețuri, mersul său trăda un vechi militar.

Își strînseseră mîinile în tăcere și priviseră pe rînd în urmă. Nu era nimeni.

— Va trebui să ne vedem din ce în ce mai des, zise inginerul, și Dumitrana vru să întrebe cum, dar se opri Ai noutăți ?

— Da. Generalul vrea să vă vadă într-o luni. Îi telefonați și-i spuneți că ați făcut rost de lemne.

— Bine. S-a lăsat greu ?

— Nu atît de greu M-a ținut un sfert de ceas la ușă la plecare, mi-a vorbit despre Turenne, Pétain, Wellington, credeți-mă am învățat istoria războaielor pe dinafară.

— Îl recunosc, e un om cumsecade, vorbește cam mult însă.

— De asta mi-e frică și mie.

— Pare loial și de cînd îl știu a avut o atitudine de democrat. Spune-mi cum a primit propunerea de a vorbi cu regele ?

— Nu i-am spus încă totul, nici nu era cazul. Asta o s-o faceți dumneavoastră.

— Bineînțeles, zici că într-o luni. Cu cît va fi mai repede, cu atît mai bine. Și ceilalți ? Cel de pe front ?

— Nimic nou. Alianța germano-romînă e pe dric. Nemții ne acuză că noi și italienii le-am pierdut bătălia de la Stalingrad.

— Imbecili înfumurați ! Aici e vorbă de forță, de forța armatelor, nu de cea a unui sector... Și omul de la Craiova ?

— A organizat ceva. Așteaptă ocazia și ordinele noastre.

— Am ceva nou pentru dumneata. Ne trebuie arme... Ce crezi că trebuie făcut pentru asta ?

— Dacă ai arme trebuie să le și ții undeva, nu-i așa ?

— Da, primi celălalt, e firesc.

— Deci întîi trebuiesc găsite cîteva depozite, la oameni siguri. Ai doilea să spunem că le avem. Ce facem cu ele ? Trebuie să-i învățăm pe oameni să le mînuiască. Ori asta nu va fi chiar o petrecere.

— Am o idee. Ești angajat undeva ?

— Încă nu.

— Asta are și avantaje și desavantaje. Ar trebui să te gîndești nu pentru acum, pentru cîtva timp mai încolo, la o întreprindere unde să lucrezi, unde ai prieteni mai mulți. După cîte știu, cunoști mai multe meserii. Cel mai mult îmi convine cea de armurier, adică să te afli unde se găsește și puțină miere. Pricepi ?

— Pricep ! Dar pentru asta îmi trebuie acte.

— Îți facem rost de ele.

— Dacă e nevoie de ceva am un tipograf care...

— Nu, aici sînt mai curioși. Trebuie adeverințe, se fac verificări, se întreabă, se interesează, te vei afla chiar în bîrlogul lor. Lasă-mă pe mine. Nu e ceva care se va face mîine, mai spre primăvara anului viitor, trebuie să avem răbdare, dar te previn ca să te pregătești. Aș vrea să-ți găsim un loc la Pirotehnia armatei, am acolo pe cineva căruia i-aș șopti...

— N-am nimic împotrivă, afacerile mele se pot lichida într-o săptămînă.

— Bine, rămînem înțeleși. Ce este cu omul care a ieșit din închisoare ?

— L-am trimis la Piatra Olt. Așteaptă de la mine dispozițiile.

— Știi despre ce este vorba. Acolo există un depou de reparat locomotivele. Nemții îl folosesc cu maximum de randament, cu toate că lucrătorii noștri sabotează cît pot, dar mai există controale, mai există tehnicieni de-ai lor, trebuie făcut ceva radical...

— Adică ?

— Un incendiu.

— Am înțeles. Cînd ?

— Cît se poate de curînd și mai ales fără nici un fel de pierderi de oameni.

Ajunseseră la capătul aleii Alexandru. Dincolo era piața sub lumina albastră a nopții. Trebuiau să se despartă.

— Alte ordine ?

— Așteaptă. Dacă se ivește ceva nou, caută-mă la telefon. Pe general lasă-l în seama mea. Am uitat să te întreb, cum stai cu cazarea ?

— Binișor. Am trei adrese pînă acum.

— Am nevoie de mai multe pentru ultima fază a acțiunii.

— Voi căuta.

Își strînseră mîna și se despărțiră. Dumitrana încălecă bicicleta și pentru că tot mai avea vreme se duse tocmai pe strada Plevnei, unde locuia omul pe care-l bănuia cel mai mult. Stătu două ceasuri și jumătate sub un pom, pîndind intrarea unei curți. Nu observă nimic deosebit, nici în seara aceea și nici în alte seri cînd se mai întoarse aici.

INSTANTANEE DIN VIAȚA PATRIEI

10 REPORTERI DESPRE ROMÂNIA

MIRAȚI SINT ÎNTOTDEAUNA NUMAI REPORTERII

Încă o întoarcere în tîrgul cu ciori, încă o surpriză

E timpul ca vizitatorul-reporter să se apostrofeze direct :

— Dumneata, tovarășe reporter, ți-ai construit imaginea Romanului cu anticipație, pentru ca apoi, întorcîndu-te mereu și mereu, să descoperi elemente de coincidență și să legitimezi clișeul, transformîndu-l într-un act definitiv...

...Iată, nu-i așa ! Țin în palmă o carte a unui alt reporter care tratează problema cu totul altfel, care vede Romanul nu din miezul mucegăit al vechiului tîrg, ci din afară, de pe solul teafăr al noii construcții urbane.

E frumos că Romanul exportă case în alte orășele și orașe moldovenești, preferînd, pînă una alta, să rămînă în ținuta de lucru sau în haincle lui demodate, croite cu mult înainte de tango. E frumos, e romantic, e moldovenesc, dar te contrazic totuși cartierele noi de blocuri, pornite în ofensivă spre centru. Fabrica de prefabricate și fabrica de cărămizi, despre care Victor Kernbach scrie cu atîta adevăr și risipă imagistică în a sa „Lumini pe Strada Mare", dăruiesc în primul rînd Romanului elementele viitorului oraș modern.

...Cei doi reporteri sînt de acord. Stau pe aceeași bancă din parcul romantic și bătrîn, unul dintre în fața unui vechi imobil în stil Secession cu scolcă de sticlă la intrare și lei de argilă, un om în salopetă plantează flori. A venit de la lucru, de la fabrică — de țevi, de zahăr, de ulei, de prefabricate sau de cărămizi — și, fiindcă nu se simte obosit, și fiindcă poate e primăvară, fiindcă e cald și senin, a ieșit în curtea grădinei să planteze flori. Face gingașa operație cu gesturi cuminți și tandre, ca și cum nu cu aceleași mîini ar fi rostogolit țevi de oțel sau ar fi turnat în cochilii betoane. S-a aplecat acum în genunchi să înfigă un fir de pansea... Cînd s-a ridicat, cînd s-a întors cu fața spre casă, decorul fusese de-acum schimbat. Omul s-a șters pe mîini și, fără să se mire, a intrat în blocul cel nou, a luat liftul, oprindu-se la etajul cinci, la ușa apartamentului rezervat familiei lui. S-a uitat de sus, de la fereastră, la stratul cu flori !

— Numai dacă s-ar prinde panselele...

— Cum să nu se prindă !

Mirați sînt întotdeauna numai reporterii.

Paul ANGHEL

DIN MERS

O remiză în mijlocul Bărăganului poate fi un subiect de poezie în măsura în care ochiul descoperă, dincolo de arșiță și setea de apă, armonia vastelor patrulatere ale recoltei.

Pînă acum cîțiva ani știam Bărăganul ca pe un ocean galben, singuratec, peste care, vara, soarele

Spre sectorul agricol — fotografia: SORIN DAN

cele mai frumoase parcuri din Moldova —, așteptînd să se ridice, cu mult deasupra castanilor și stejarilor seculari, siluetele zvelte ale noilor blocuri. Se văd anticipat macaralele. Se simte uruitul lor. Liniștea Romanului ți se pare a fi încercuită. Ne ridicăm, ieșim de pe alee cu intenția să numărăm toate blocurile noi care dislocă în fiecare zi cîte o palmă din vechiul tîrg. Unul din reporteri numărase în cartea lui cîteva zeci. Celui cu poezia liniștii, venit mai pe urmă, îi rămăsese să numere ce trece de sută. Dar ele vor crește și mai multe, mereu mai multe... Ar trebui să ne oprim la o cifră simbolică sau și mai bine, la un simbol al acestei creșteri.

La ce simbol să ne oprim, pentru a nu greși și pentru a nu fi nevoie de un încărcat aparat de note, la publicarea unui viitor reportaj despre Roman ? Un reportaj, o carte de reportaje, aproape că nu poți ține pas cu edițiile mereu revizuite, înnoite și adăugate ale aceluiași oraș din anii noștri, chiar dacă el se numește Roman, Fălticeni sau Botoșani. Dar cînd înnoirea înseamnă practic retopirea vechilor tipare de plumb și turnarea într-o nouă formă, nebănuită mai înainte !

Mergem prin vechiul Roman, în pas de plimbare, cu sentimentul că asistăm la ultimul act al unei piese în care eroi sînt decorurile considerate reale pînă mai ieri, devenite peste noapte ceea ce sînt, prin spulberarea convenției, adică trucaje, elemente de mucava.

Marile mișcări epice, zgomotele, tumultul, bubuiturile se petrec în culise. În primul plan al scenei, zăboveşte cu piraie de foc. Și mai știam că, pînă spre sfîrșitul primei jumătăți a veacului nostru, imaginea omului — dreptunghi, scormonind țărîna, a fost simbolul belșugului rustic. Adică simbolul trudei, al luptei cu pămîntul, ca în statuia lui Arghezi :

El, singuratic, duce către cer
Brazda pornită-n țară, de la vatră.
Cînd îi privești împiedicați în fier,
Par, el de bronz și vitele-i de piatră.

Versurile acestea mi le-a recitat un tînăr de 18 ani, pe care l-am cunoscut cu cîteva seri în urma la remiza de tractoare a gospodăriei colective „Scînteia", din satul Berlescu. Eram în trecere spre Făurei și ne-am oprit acolo ca să bem apă. Băiatul de care vorbesc stătea culcat pe iarbă, la cîțiva pași de fîntînă, și răsfoia ultimul volum de poezii al lui Arghezi. Era ceasul dinaintea intrării în schimbul de noapte, cînd tractoriștii gustă, de obicei, binemeritata odihnă.

Dar nu despre asta e vorba. Faptul în sine mi se pare, de altfel, obișnuit. În tovărășia tînărului meu prieten mi-am dat seama însă că vechea comparație a Bărăganului cu oceanul galben și singuratec schioapătă. Era destul să-ți arunci privirea în jur și să descoperi că te afli, de fapt, în mijlocul unei mari întreprinderi agricole, multicoloră, plină de viață, care vibrează permanent, ziua și noaptea. Departe, către răsărit, combinele recoltau ultimele suprafețe cu griu ; în celalalt capat al zării, colectiviștii prăşeau pentru a treia oară porumbul, dincoace, lîngă noi, tractoriștii urmau să intre cu plugurile în mirişte.

Nicăieri n-am găsit Bărăganul singur.

Nicolaie Chiriță, pasionatul cititor al versurilor argheziene, este unul din fiii Bărăganului. 270 de zile pe an stă în cîmpie. Îmi spune că s-a născut și a crescut aici, în grînarul țării. Îl cred, fiindcă regăsesc în privirile lui nemărginirea amețitoare a cîmpiei. Asprimea vînturilor răzlețe, care bat din toate cele patru părți ale lumii, i-a lăsat peceți pe obraji. Mă uit cum strînge volanul în mîini și am senzația că vrea să sape în cernoziomul încăpățînat ultimul cerc al vîrstei pămîntului.

— La Berlescu, recolta e bună, mi se spune.

Neagu Buzea, pontatorul brigăzii, răsfoiește preocupat filele unui carnețel, îmi oferă amabil cifre edificatoare și vrea neapărat să facă o comparatie cu rezultatele de anul trecut. Bătrînul Buzea este omul datelor exacte, „campionul cifrelor" — cum i se mai spune în glumă. Cei doi fii ai săi, Neculai și Adrian Buzea, aruncă porecla în treacăt și se depărtează, îndreptîndu-se spre tractoare.

— La noapte arați pe culme ! le strigă Vasile Oprișan, brigadierul, un bărbat tînăr și chipeș. I s-a decernat de curînd insigna de fruntaș pe stațiune. Un om negricios, cu tîmplele surii, se apropie de noi. Calcă rar, cu grijă, cumva legănat, și-și șterge mîinile cu o bucată de cilț.

— Tatăl lui Nicolaie — mă lămurește brigadierul. Chiriță Ștefan are 43 de ani și lucrează ca tractorist din 1952. O pasiune ? Cîmpia are nevoie de mașini — zice. Fără oameni calificați nu se poate. El a fost mecanic. A învățat meseria în armată.

— Cum ți se pare tractorul ?

— Ascultător. Cînd îl apuci cu mîinile, zici că-i un copil.

Rămînem la remiză numai noi doi. Tractoarele au plecat pe mirişte, la arături. Faruri puternice brăzdează cu lumină cîmpia, de la un capăt la altul. Fîșiile albe se încrucișează ca niște săbii, apoi se întind liniștite pe brazde. Combinele din depărtare au încetat lucrul. Aici, lîngă noi, munca abia a început. Ritmul acesta este fantastic. Ziua, Bărăganul strînge grînele, noaptea se pregătește pentru recolta anului viitor.

Aprindem țigări și privim dansul fîșiilor de lumină. Ascult povești triste despre o cîmpie singuratecă și tăcută și despre niște oameni care trudeau cu secera, ghemuiți peste lanuri. Dar asta a fost demult.

— Povestește-mi ceva despre fiul dumitale.

Omul pare stingherit. Ce să-mi spună despre băiatul lui ? Că a urmat școala elementară în sat, la Berlescu, și că după aceea s-a înscris la școala de tractoriști de la Ianca ? Iată-l, s-a întors acasă și lucrează cu taică-su pe același tractor. Asta-i tot! Nicolaie Chiriță a trăit bine, n-a avut greutăți, așa că biografia lui e netedă.

— Îi place meseria ?

— A, păi cum ? ! Cînd era mic, îl luam cu mine pe mașină. Spunea că vede cîmpia pînă departe și că tractorul cîntă, ca păsările.

Nicolaie Chiriță a ajuns la capătul mirištei. Îmi iau rămas bun și el mă salută fluturînd din mînă, amical. Da, cred că simbolul belșugului ar trebui înlocuit. Omul — dreptunghi și-a depărtat pămîntul de frunte. Imaginea omului de pe tractor, cu spinarea verticală, mi se pare mult mai veridică, mai adevărată.

Manole AUNEANU

ÎN MIȘCARE

1.

În fiecare an îi așteptam trecerea, stînd pe treptele unei tribune de lemn ; încălzite de soare scîndurile noi miroseau a rășină și a pădure apropiată.

— Vine cimentul ! Ura, bravo pentru drapel !

După un an, după doi, încercam o emoție liniștită : aveam certitudinea că va trece, purtat cu mîndrie, abia mișcat de vînt în fruntea coloanei. Dar n-am să uit niciodată primul an, 1957. Fabrica de ciment din Bicaz avea o perioadă grea, rămăsese în urmă față de alte întreprinderi din ramura materialelor de construcții ; oamenii munceau îndîrjit, revizuiau utilajele, se calificau, zilele — și uneori și nopțile — și le petreceau în fabrică. Efortul cimentiștilor era urmărit de mii de constructori de la baraj, de la tunel, de la uzină, cimentul devenise „al nostru" și solidaritatea se manifesta în cele mai diferite împrejurări. Profesorii de la liceul seral nu uitau să-i întrebe pe elevii muncitori de la ciment — morari, batesari, lăcătuși la pompe — aproape în fiecare zi : „ce mai e pe la voi ? Îl luați ?" Cînd se întîlneau dimineața în piață, soțiile celor de la „hidro", după ce discutau o mie de lucruri cu nevestele celor de la ciment, coborau glasul ca pentru o taină : „ce se aude ? De 1 Mai sau la 23... ?"

În 1957, cînd steagul de întreprindere fruntașă pe țară a fost conferit fabricii de ciment din Bicaz, întreaga localitate a trăit o adevărată sărbătoare. După luni întregi de gospodărire a fabricii, cînd, de la director pînă la ultimul muncitor, toată lumea umbla prin ciment, intra pe sub utilaje grele și mașini unsuroase, ca să le repare și să le verifice, urca în lăzile camioanelor, gonind prin praf către cariera de calcar, urmărea sau punea umărul la descărcarea vagoanelor de zgură, după toată această vreme, bărbații au apărut pentru prima oară în cămăși albe. O lungă coloană de bărbați în cămăși albe, purtînd steagul : imagine neuitată a anului 1957.

Aș vrea să regăsesc în coloană, la demonstrație, acest steag.

2.

Cei de la „intrare" îl pierduseră. Diferența, foarte mică — 2—3 metri liniari de tunel betonați în plus — adusese steagul întrecerii celor de la „ieșire". Pînă la Anul Nou trebuie să fie recîștigat sau păstrat. Ritmul de muncă în lunile octombrie, noiembrie și decembrie 1959 nu poate fi redat cu exactitate, oricîte cuvinte ar cuprinde hîrtia. Voi vorbi doar despre ultima zi, 31 decembrie 1959. De dimineață se confirmase rezultatul : „intrarea" a recîștigat drapelul de fruntașă a întrecerii socialiste. Dar undeva, la „ieșire" un birocrat mărunt, cîrcotaș, voia să întunece bucuria tuturor : încuiase steagul, spunea că rătăcise cheia dulapului și făgăduia solemn că „pe cuvînt, tovarăși, veți primi drapelul cuvenit, în ziua de 4 ianuarie 1960". Se apropia seara, în sala cantinei aștepta bradul de Anul Nou, oamenii erau mîhniți. Peste cîteva luni, acele locuri aveau să intre sub apă și revelionul era una din ultimele petreceri. Tîrziu, către zece, cînd aproape își luaseră nădejdea, G. C., secretarul de partid al hidrocentralei, le-a adus steagul. (Cei mai mulți nu știu nici pînă azi cum s-au petrecut lucrurile). Petrecerea s-a încheiat dimineața : era multă bucurie, dar undeva plutea și oarecare tristețe, oamenii își dădeau unii altora adrese, își făgăduiau să nu se uite, spuneau că-și vor recunoaște, chiar și la 80 m sub apă, barăcile unde au trăit, în care li s-au născut copii, vor recunoaște pînă și sala aceasta în care dansau și inchinau pahare. Lanțurile de hîrtie colorată, prinse de tavan, tremurau ușor, mirosea a brad, iar la ușă se strînsese zăpadă frămîntată de pași, cenușie.

Aș vrea să regăsesc la demonstrație și acest steag care a stat în noaptea de revelion, ultima de la „intrare", lîngă bradul împodobit.

3.

Președintele sindicatului de la fabrica de ciment Medgidia îmi arată cîteva diplome și un steag, proaspăt cîștigate.

— Pentru activitate culturală pentru 1963. Avem evidențiați peste tot : cor, soliști vocali, brigadă...

Într-un colț, căzînd în falduri mari, grele, un alt drapel. Citesc, desluşind din frînturi de cuvinte, că fabrica din Medgidia l-a cîștigat în întrecerea cu cele mai bune fabrici de ciment din țară.

— N-a fost cumva și la Bicaz ?

— Ba da. Dar a venit acasă, că Bicazul de la noi îl luase, cînd l-a primit în 1957.

Știu că voi reîntîlni și acest steag la demonstrație. Dar unde ? La Medgidia ? La Bicaz ? La Fieni ? La Turda ?

4.

Pînă la masa prezidiului sînt cîțiva pași. Cei doi își fac loc printre oameni. Grupul de constructori de la Oiești, lot fruntaș pe întreaga galerie de fugă, îi aplaudă. Urmează să li se înmîneze un steag. Deodată neonul clipește, lumina se subțiază, pierc. Întuneric neliniștit. Cineva deschide ușa grăbit, tropăie în prag, strigă :

— La puțul Corbeni s-a întrerupt curentul. Să vie tov. inginer mecanic, urgent !

Nu pleacă doar un singur om, ci, după zgomotul scaunelor împinse brusc, trei-patru. Se aprind chibrituri, flacăra brichetelor, lungă, tremurătoare, luminează chipuri îngrijorate. Tocmai acum...

Inginerul C., șeful galeriei de fugă, restabilește calmul ședinței.

— Nu-i nimic, tovarăși, continuăm... Se repară, n-aveți grijă !

Din rîndul întîi, de acolo de unde s-au strîns „Oieștii", se aude un oftat unanim de ușurare. Cei doi, ajunși la masa prezidiului, primesc steagul la lumina chibriturilor, strîng mîini care le caută mîinile, zîmbesc, dar zîmbetul nu se vede, se simte numai după căldura și intonația vocii. Unul dintre ei vrea să spună cîteva cuvinte de mulțumire, dar frazele se leagă greu : nu-i vede pe cei cărora vrea să le mulțumească. Iar se aprind chibrituri, brichete, semiobscuritatea e traversată de pale de fum. La aplauze, chibriturile se sting. Din „grupul Oiești" cineva se ridică să-și ia un nou angajament în cinstea marei sărbători. Iarăși scăpărări de chibrite, tăcănit de brichete. Și iar aplauze. Și iar întuneric. Un întuneric cald, răsuflînd ca o ființă ; bătăile din palme au o rezonanță neobișnuită.

Acest steag aș vrea să fie purtat o zi întreagă la demonstrație, să-l întîlnesc mult și să mă bucur de desfășurarea lui în vînt, în coloană, în cea mai intensă lumină.

Tita CHIPER

MINERII

Vehicolul saltă amarnic pe drum. De cîte ori mașina saltă mai sus, Vili proptește cu piciorul valiza vîrîtă sub banca pe care stă, nepermițîndu-i să o ia razna. În valiză e uniforma lui de miner, cea de vară, scurta de piele, de motociclist, pantalonii largi, cubani, pe care îi poartă de obicei cu o cămașă viu colorată. Tot acolo își are și smokingul alb cu vestă, atent pliat, precum și pistonul de suflat, cu trupul de alamă lustruit pînă la refuz.

Tovarășii mei de drum, dezbrăcați la cămașă, poartă pantalonii uniformei lor minerești, pantaloni confecționați dintr-un postav țeapăn, negru. Își trag într-una șepcile de uniformă pe ceafă, pe frunte, și-s leoarcă de sudoare. Toată lumea tace. Curînd încetează și Vili să vorbească, iar eu îmi dau seama că e o oră nu tocmai potrivită pentru stat la taifas. Vili, peste tatăl căruia, în anul 1935, se prăbușise mina, a fost nevoit să bată, flămînd și gol, copil fiind, la ușa unuia și-a altuia ; acum e prospector de mină, și se află în turneu. Ia adică parte la turneul dunărean al formației de estradă. E unul dintre cei mai apreciați protagoniști ai formației. El, băiatul vesel, hazliu și atît de multilateral : cîntă, dansează, face giumbușlucuri. Și e mai ales un foarte talentat muzicant, dar acum, în interesul bunei reușite a turneului, e obligat să-și mai cruțe coardele vocale.

În seara precedentă, la căminul cultural din Moldova-Nouă, făcusem cunoștință cu artiștii amatori ai minelor de la Anina. Excelenți instrumentiști și coriști, ei alcătuiesc o formație care azi, mîine împlinește o sută de ani de existență, fiind așadar nu numai niște buni păstrători ai tradițiilor, ci și creatori de noi frumuseți. Ansamblul lor permanent de estradă întreprinde adeseori astfel de turnee. Programele cuprind scenete pline de haz, spumoase și combative, bineînțeles pe teme luate din actualitate. Ansamblul îți oferă, de fiecare dată, timp de vreo două ceasuri, un spectacol grațios, distractiv și educativ. E rîndul publicului din atîtea și-atîtea așezări, cîte se înșiră de-a lungul Dunării, să-l cunoască.

Acum, a doua zi, îmi urmez călătoria împreună cu ei. Abia ne-am văzut în camion și Vili a și început să vorbească :

— Sîntem plecați la drum de la o mie de metri adîncime. Și urcăm, tot la o mie de metri.

La Anina, în cea mai adîncă mină a țării, tîrnăcopul minerilor a tăiat adîncimi de peste o mie de metri... De astă dată călătorim spre Herculane, urcăm Domogledul, piscul care sfredelește norii, la 1000 metri înălțime.

Mașina gonește pe drumul care leagă cea mai veche mină a țării, de cea mai veche localitate balneară de la noi. Oameni care în fiecare zi vin de la o mie de metri adîncime, se cațără acum la o mie de metri înălțime. Două extreme... Și — deși distanța dintre ele nu e foarte mare — înainte vreme erau despărțite de-o prăpastie care părea de netrecut.

În întîmpinare, la Orșova, ne iese Cerna, rîul negru, gata să ne călăuzească apoi, tot mai stăruitor, în munte. La Hunedoara, apa oglindește, aici, flăcările furnalelor, gălbui, aici — verdele tînăr al pădurilor și albul lespezilor stîncoase. Aici — flacără aprinsă de om, vîlvătaie în care, în adîncul furnalelor, se zămislește oțelul, aici — din străvechile focuri ce ard în adîncuri, din invizibile căldări de piatră, omului îi este dat să poată bea oricînd apa vindecătoare, apă în care cel mai vechi furnalist, Natura, amestecă din belșug : pucioasă, fier, sare, calcar. Pe drept cuvînt se poate spune că, după Hunedoara, cea mai însemnată mare uzină pe care o poți întîlni pe malurile Cernei e tocmai acest minunat combinat al furnalelor din adîncimi și al căldărilor ce clocotesc în măruntaiele pămîntului — această minunată vale ce închide, în sînul ei, Herculanele.

Mikó ERVIN

UN EPITET RĂSTURNAT

Una din caracteristicile vremii noi e și aceea că munca omului simplu, fie chiar și dintr-o categorie nebăgată în seamă altădată, a căpătat prețuire. Ma voi referi la un singur exemplu.

Pînă și numele profesiunii de care vreau să mă ocup căpătase în trecut un epitet de-o desconsiderantă ironie : „cîrpaci". În ciuda acestui fapt, și-a anticii anecdote în care nu i se îngădula unui membru al breslei respective să judece opera de artă „dincolo de sanda", iată că minuitorii calapodului s-au dovedit niște firi sensibile, receptive la frumos. Poate că și dintr-un motiv simplu : opera lor capitală — „banalul" pantof — trebuie să întrunească reale valori estetice : formă, culoare, finisaj.

Fabrica de încălțăminte „Dîmbovița", care își vinde produsele sub marca „Mondial", rezultă din contopirea mai multor făbricuțe și tăbăcării situate în cartierul denumit odinioară „al Tabacilor". Despre tăbăcari și condițiile lor de muncă în fostul regim burghez există mărturii zguduitoare. Nu mai insistăm.

Dar aici, dai mîna cu un tînăr meșter, absolvent al școlii tehnice de specialitate, răspunzător de mersul unei întregi linii tehnologice, și constați că „cizmarul" are mînă delicată, degete prelungi, de virtuos. Îți amintești de Topîrceanu : „O, mîna ta rudimentară, / Cu piele aspră, de toval !..." Pe banda rulantă, încălțămintea curge ca o replică a buneistări. Calapodul și ciocanul, seculare embleme ale profesiunii, au fost înlocuite cu mașini automate. E simbolică puterea aceasta, a mii de ciocane, într-o singură mașină.

Halele sînt uriașe, ar încape în ele maldăre de pantofi ; și-ți trece prin minte gîndul năstrușnic că producția „Dîmboviței" pe un an, pe mai mulți — ce importanță are — poate să alcătuiască un ecuator de o emoționantă concretețe : un șir nesfîrșit de pantofi — pantofi de copii, de damă, bărbătești, ghete, bocanci, sandale — toate înconjurînd globul (cine știe dacă imaginea aceasta puțin hazardată nu se datorește și asociației pe care-ai făcut-o cu marca fabricii : „Mondial").

„Iarna car, vara sanie" — iată un adevăr elementar care funcționează din plin la „Dîmbovița". În atelierele de creație, toamna își schițează pe planșete, încă din primăvară, linia sobră. Vara, zglobie, apare iarna, iarna — în vară, etc. etc. Lucrul nu e ușor, pentru că există o „meteorologie" a modei : trebuie întocmită un fel de hartă sinoptică a evoluției gustului mondial. De ce „meteorologie" ? Fiindcă urmează să prevezi, cu luni de zile înainte, felul în care va evolua moda pe glob, să fii asadar bine informat, să iei în seamă anumite date stricte, de ordin tehnic, dar și altele, care țin de întîmplare, de ceea ce se cheamă capriciu — un capriciu cît mai practic, cum ar putea fi definită moda. Deci, un sondaj într-un viitor apropiat, dar dificil de prevăzut. Mii și zeci de mii de pietoni vor da, la timpul cuvenit, răspunsul lor. Pînă atunci, noile modele trec prin tot felul de încercări, comisii de specialiști, „rodajul" pe picior — adică proba practică de rezistență... Și-apoi, așa cum în componența metalelor care alcătuiesc trupul rachetei, intră mereu alte materiale, pantoful, sandaua, bocancul sînt de asemeni în pas cu vremea, cochetează din ce în ce mai insistent cu materialele plastice, moderne. Adăugăm cercetările făcute cu centimetrul și milimetrul — măsurătorile antropometrice — pentru a se stabili „gabaritul" optim al acestor „nave" terestre, și căpătăm, în linii mari, profilul profesiunii care, deși dă naștere produsului pe care tot omul îl calcă-n picioare, se află totuși la înălțime.

Post scriptum : În anul 1936, Geo Bogza publică un articol în care demască esența anunțului citit într-un cotidian al vremii : un patron se plînge că tînăra sa slujnică a fugit din serviciu, și dă semn de recunoaștere amănuntul : **„umblă desculță"**. Fac o mică socoteală : sînt 28 de ani de atunci. Îmi place să mi-o închipui pe fata descălță de altădată, ieșind astăzi dintr-un magazin de încălțăminte, cu toți copiii și nepoții ei, fiecare cu o cutie de pantofi noi la subsuoară.

Vasile NICOROVICI

DIN BLOCNOTES

Se înrudește cu hîrtia încă de la naștere. Tatăl lui a muncit în fabrica fraților Shill din Bușteni, mama — de asemeni. De cîțiva ani, Ion Haiduc a

SOCIALISTĂ

schimbat muntele cu Dunărea. A fost deajuns să audă de ultramoderna mașină de deshidratat (50 m lungime, procesele și comenzile automatizate în întregime), ca să se mute la Brăila. Din stuf, Ion Halduc obține celuloză. Celuloza ia drumul Buștenilor, unde mai lucrează alți trei frați Haiduc. Pe ei îi inveselește ideea că munca lui trece prin mîinile fraților rămași acasă.

Lozincă găsită pe teren: „Oțelul se călește la sute de grade. Oamenii noi la o temperatură și mai înaltă — a entuziasmului".

Una, două, zece... o sută! Sute. Mă opresc din numărat. Acesta e orașul cu serviete. 300 000 de serviete școlărești și studențești în Capitală.

Șantierul își are vîrstele sale. Copilăria: 17 iunie 1961. Prima sapă la temelia viitorului combinat din Galați, o sapă cel care-a ținut discursul inaugural.
— Te mulțumești dumneata cu atîta? zice cineva, și omul care mai ține încă sapa în mîini, își azvîrle haina, cravata, își suflecă mîncile cămășii și sapă, pe nerăsuflate, un metru cub de pămînt. E ca și cum ar fi dat peste cap, pe nerăsuflate, prima cupă în sănătatea șantierului.

Unii îl invidiază, alții nu. Treaba lor. Ștefan Tier lucrează pe schelă, în Piatra Neamț, cot la cot cu soția lui, Elena Tier. Amîndoi zidari, amîndoi decorați. Și parcă anume pentru ca tradiția să nu se piardă în familia lor, copiii se numesc, asemeni părinților: Ștefan și Elena Tier. Amîndoi printre primii la învățătură, deci amîndoi premianți. Cei 4 Tier.

Citez din Geo Bogza de acum trei decenii: „5 lei înseamnă o pîine. O pîine e o zi de viață. Cîte pîini, cîte zile de viață trebuie să smulgă în casele sărace prețul manualelor didactice? Oamenii gîndesc: tăbliță — patru pîini; geografia — opt pîini. Abecedarul — șapte pîini". Astăzi, la noi, fiecare început de an școlar pune, pe catedră, noua recoltă de „pîini" ale copilăriei: manualele distribuite gratuit tuturor elevilor din clasele I—VIII.

Doi Eroi ai Muncii Socialiste au ieșit la pensie: mecanicul de locomotivă Ștefan Lungu și inginerul Ilie Trandafirescu. Mi-e greu să mi-i imaginez pe cei doi bătrîni, stînd în curte pe-un șezlong, pufăind din țigară ori din lulea, și visînd la anii în care tinerețea însemna muncă și putere. Am să mă duc, neapărat, să-i văd.

Am calculat litoralul românesc în pași: cam 250 000. Munții nu știu cum i-aș putea transforma în aceeași elementară măsură. Totuși mă întreb: ce număr de pași trebuie să însumeze vacanța celor 2 000 000 de copii porniți să cutreiere țara?

Mihai STOIAN

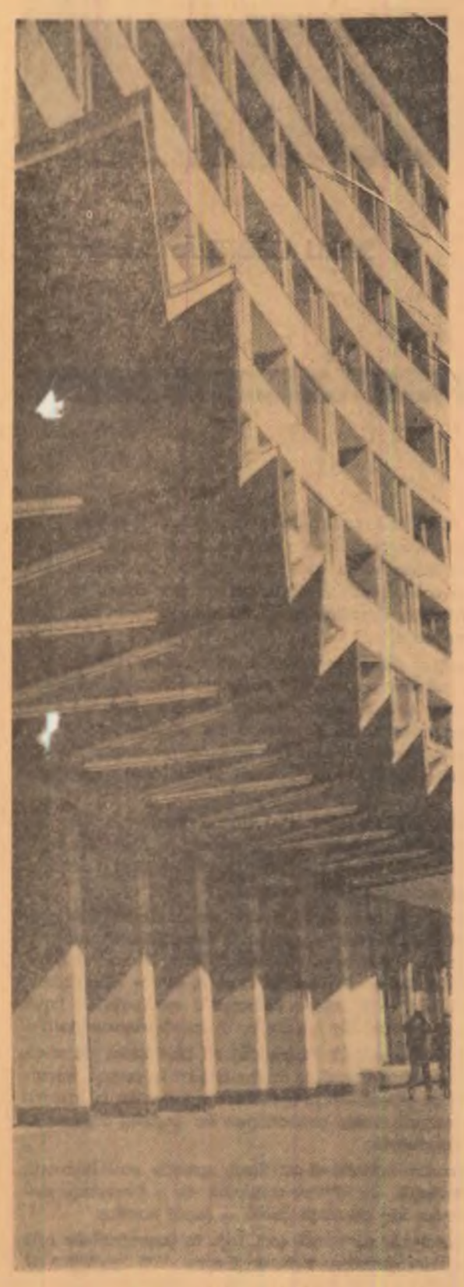

Joc arhitectonic

COLOANA NESFÎRȘITĂ DE OȚEL

A intrat în Galațiul zilelor de azi, și pe o poartă și pe alta, pe toate porțile, neastîmpărul ca într-un galop amețitor, care a contaminat oamenii. Nu mai are nimeni răgaz, nimeni nu-și mai îngăduie să-și piardă timpul, totul te obligă la esențializare. O dată intrat în atmosfera lui, simți aerul trepidînd, mișcările oamenilor te învăluie, sînt iuți și totodată cîntărite, parcă nu mai au de mult înfățișarea moldovenilor, fie și a celor din sud. Dornici să depășească timpul, să-l învingă, oamenii marelui port de la poarta Dunării împlinesc celebra hotărîre a Congresului al III-lea, care le-a proiectat așezarea între centrele renumite ale siderurgiei europene. E primul de asemenea proporții în țara noastră.

Arcada de oțel a patriei și-a croit în coloană zvîcnită aici, pe dealurile Galațiului, unul din stîlpii grei de susținere. Grandoarea lui te copleșește, orașul este necuprinzător încă, pentru viitorul lui, de aceea clocotul său diurn și nocturn, senzația forței incluse în intimitatea infinitei coloane de oțel, nu te poate lăsa indiferent. Sîntem meridionali, oameni de sud, ne înfierbîntă nu numai soarele. Peisajul dinaintea privirilor noastre ne îndeamnă să vorbim mult despre el, să ne lăudăm pretutindeni fiindcă avem cu ce.

O arteziană sclipitoare și fără moarte va țîșni din cuptoare, va vibra în fantasticile oale, în cupe, și mai departe în matrițe, între valțuri sau duo-uri, ramificîndu-și jeturile pe suprafețe incredibile. O deltă incandescentă mai sus de delta acvatică a Dunării.

Trei dealuri și-au lipit spinările ca să susțină aici o fundație nemaipomenită. Din rădăcinile de beton înfipte adînc în dealuri, va crește această imensă coloană, iar sub crengile ei fierbinți orașul își va răcori fruntea și va privi cu uimire lumea, căci această coloană îl va muta dintr-o dată printre orașele renumite ale lumii.

Un participant la discuția de astăzi prinsese, cu trei ani în urmă, sub condeiul său ager, instantanee de început. Alerga prin norii de praf ai excavatoarelor, să descopere pe imensul platou, printre muncitori, fața lui Nicolae Afteț, eroul acelei zile de neuitat. Cupa lui sfîșiase în dinți pămîntul inert de milenii, al Cătușei. Brazda aceea, unică în felul ei, s-a rotit cu snopul de iarbă arsă și s-a prăvălit bufnind sec în basculanta alăturată. Zgomotul căderii, reluat de ecouri, a însemnat pentru toți cei ce s-au aflat acolo începutul epopeii siderurgiei gălățene.

Reporterul alerga printre mașini, să-l întîlnească pe Afteț, cu toate că secunda aceea se consumase cu cîteva zile înainte. El îl căuta stăruitor pe Afteț; fugise de la gară, se agățase de camioane, de basculante, chiar și de un tramvai domol, care circulă către strada Tecuci, să-l întîlnească pe Afteț. Faima lui îl atrăgea ca un magnet.

L-a găsit. Afteț era la datorie, muncind pe excavatorul lui intrat în istorie. Dar în clipa cînd reporterul ajunse acolo, n-a mai fost în stare să scoată un cuvînt, n-a mai putut articula nici o întrebare. Și cămașa reporterului, ca și a eroului său, erau pline de țărînă; Afteț nu și-a dat seama cine putea fi omul. L-a confundat cu lucrătorii din partea locului și l-a lăsat în pace. Poate, dacă ar fi știut că e vorba de un ziarist, ar fi învins el tăcerea. Într-o pauză, ochii lui intens albaștri l-au privit apăsat pe reporter. Simțămîntul măreției, clipei și locului îl trăiau amîndoi deopotrivă.

Au trecut trei ani și se conturează tot mai evident treptele, pe care șuvoiul de metal incandescent va porni din vetre, furnale, pe jgheaburi, pe linii calde și reci de prelucrări, fasonări. Locul se va umple aici.

Fierul, contursionat, în sute de ipostaze, va suna cu glasurile lui multe, mereu schimbate de la o stare la alta, sub bolțile făurite de acum. Se va auzi glasul drugilor — glas compact, ferm, masiv — al tablei, se va auzi glasul pieselor mărunte, sunînd ca sticlele între spetezele camioanelor sau în lăzi. Se va auzi zgomotul snopilor sîrmei, asemănător cu al maldărilor grei de stuf. Se va auzi zgomotul tablei navale care va lua drumul șantierului de pe cheiurile de jos. Se va auzi glasul de genună al țevilor de toate dimensiunile, hăuind ca o orgă.

Orga aceasta își adună, încă de pe acum, infinitele ei culoare de oțel.

Eugen TEODORU

ORA BUCUREȘTIULUI

Mașina stopează. E noapte, destul de tîrziu, cei cinci turiști străini dinăuntrul caroseriei lenevește, trei femei și doi bărbați, s-au rătăcit probabil, iar omul de la volan scoate capul pe fereastră, cu un aer zăpăcit de șofer pierdut într-un oraș mare: „Rue de la Victoire?... Victory-Street?... della Vittoria?..."

Inutil. Victoria, în mai toate limbile, sună la fel. Cineva explică, mașina pornește și un moment văd Bucureștiul nocturn cu ochii necunoscuților călători: o cetăţică întinsă, încurcată, în care pătrunzi întîia oară, o promisiune nouă, o nerăbdare de a vedea totul, a doua zi, la lumina soarelui...

Ora-i pustie, cu trecători rari, cu tomberoane zdrăngănind pe caldarîm, cu mături care hîrșîie. Ora plină de rezonanță a nopții cînd cei mai mulți s-au culcat și, singur pe stradă umblînd, cauți un dialog. Deci, omul străin de la volan a gonit toată ziua, ca să intre acum pentru prima dată în București, să tragă la un hotel, să se culce: întîia lui noapte bucureșteană. El ar putea fi, mă gîndesc, un tip original, plin de fantezie, năstrușnic chiar. De pildă, nu-i pasă de muzee, monumente, parcuri, edificii, uzine, locuri de distracții. Omul de la volan ar dori să afle ceva cu totul ieșit din comun: care-i ora — ora Bucureștiului.

Nu, la graniță și-a potrivit ceasul după meridianul, timpul nostru, nu-i vorba de asta — e vorba de ORA CEA MAI FRUMOASĂ, de ora unică, ceva ce ține de un anumit echilibru, de o anumită ambianță, în sfîrșit, de o stare...

Domnule, îl întrerup, am înțeles. Sînteți un colecționar de ore. Vreți să spuneți că fiece capitală a lumii are o oră specială, cînd aruncă în jur privirile cele mai elocvente și mai limpezi, că ora aceasta este sufletul ei. Ați fost la Paris; cunoașteți ora Parisului; la Roma, ați aflat ora Romei.

Care e ora capitalei noastre?

Să încercăm să vă dăm un răspuns. Avem, ca să mă exprim astfel, fel de fel de ore. E greu de ales una. De exemplu, dimineața la cinci, ora răcorii, cînd totu-i limpede, auriu, și ziua bucureșteană îți se pare o franzelă proaspătă, interminabilă, din care apuci să muști. Ora pieții românești, îndestulate, ceva mai tîrziu, cu roșii, ardei, pepeni, pe tarabe, piersici, caise, telemeaua albă în galantar — un tablou! Face să-l vedeți. Dar, depinde din ce punct de vedere priviți lucrurile. Poate vă interesează „ora cea mai parfumată". Avem, serile, ora liliacului, primăvara. Ora salcîmului. Ora teiului, la începutul verii. Ora trandafirului. Parada bucureșteană a miresmelor... o fluiditate, o vrajă, ceva vaporos, care exaltă.

Lumina? Cînd e lumina cea mai bună? La unsprezece, douăsprezece, poate, pe schela celei mai înalte construcții, cînd nu-ți mai vezi umbra, nici o umbră, fiindcă ești foarte sus. Avem atunci o lumină foarte puternică; nu greșesc dacă spun (vedeți blocurile noi?) că acolo poți cunoaște cel mai bine vibrația bucureșteană a luminii.

Sunetele? A, da, sunetele. Să ne gîndim. Să zicem... ora stadionului, duminică după-amiază, cînd o echipă sau alta marchează punctul decisiv și optzeci de mii de piepturi scot urale nesfîrșite, iar orașul tresare, ciulește urechea, ascultă... Dar mai sînt atîtea și atîtea alte ore... Ora reflecției. Ora planului. Ora faptei îndrăznețe. Ora primei sau ultimei cărămizi puse. Ora cînd ușa apartamentului nou primit se deschide și intri, reculeș, în altfel de existență. Ora întrecerii. Ora calității: la două, cînd are loc schimbul în fabrici și oamenii își trec unii altora ce-au făcut, avînd grijă ca ce-au făcut ei să fie perfect. Ora odihnei, cînd totu-i gata. Ora bucuriei. Toate acestea la un loc și încă multe altele, ora esențială, astăzi, care de fapt cuprinde un an — al douăzecilea de cînd timpul ne aparține.

Constantin TOIU

SENSUL UNEI ERATE

Aud că la 23 August se va afla pe ecrane un amplu documentar despre România anului XX. Mă gîndesc la ideea de *timp* și *ritm* istoric pe care și-ar face-o spectatorul asociind imaginile acestui film cu cele din „Pe drumurile României", prezentat la a XV-a aniversare a eliberării patriei. Doar cinci ani — și atîtea dintre realitățile înfățișate pe atunci cu un „va fi" înainte, fac parte din peisajul prezentului. Pe cînd scriam scenariul acelui film, verbul referitor la soarta Bistriței se mai conjuga la viitorul I. Peste secvența barajului în construcție, comentariul întinsese aripa presimțirii apropiatei mări din Carpații Moldovei, pe malurile căreia constructorii urmau să lase locul marinarilor. Exact la un an de la proiecția acelei secvențe, făceam prima călătorie pe marea Bicazului, iar marinarii erau de acum prezențele vii ale reportajului. Aș suprapune aceste imagini fără adaos de comentariu. Iar peste ele, șiragul de hidrocentrale construite sau în plină construcție, care desăvîrșesc epilogul Bistriței contemporane. Timp și ritm socialist: în ultimii cinci ani, doar, ne-am îmbogățit pe pămînturile Moldovei cu o „Cloșcă cu puii de aur" (Bicazul și hidrocentralele-pui din aval). Tezaur, energetic, pe măsura noilor energii omenești.

Cînd apar aceste rînduri, pe zeci de mii de hectare din lunca Dunării, oamenii se pregătesc să culeagă știuleții de aur ai unei prime recolte. Am îngenuncheat pe brazdă și am descoperit lîngă tulpina porumbului cochilii de melci și scoici. Aici unde foșnește porumbul, astă toamnă mai foșneau încă valurile Dunării. Timp și ritm.

Mi se întîmplă adesea, revenind pe diferite șantiere, să mi se răspundă: „A, păi tovarășul acesta nu mai e la noi". Dar unde e? La Argeș sau la Galați. Dar la Argeș sau la Galați afli că e la Craiova sau Turnu Măgurele. Dar nu mai e nici la Craiova sau Turnu Măgurele, ci la Porțile de Fier. Îl știai mecanic sau electrician. Îl regăsești maistru. Sau, nu-l mai regăsești și afli că actuala lui adresă e Politehnica. S-a tipărit la noi, în anii din urmă, o întreagă bibliotecă de reportaje. Cu rare excepții, unghiul lor de construcție este geografic: un oraș, o regiune, un șantier. Poate că a sosit vremea să abordăm realitatea din unghiuri mai variate, conducînd la generalizări mai profunde. O carte, bunăoară, despre cărțile de vizită ale constructorilor, acest detașament de o mobilitate surprinzătoare. Sau, o carte a creației: despre tot ceea ce nu produceam și producem, o carte a tăbliețelor „Fabricat în R.P.R.".

ȘANTIER NAVAL — Fotografia: F. DOBRESCU

Ispititoare în cel mai înalt grad ar fi și o carte a „revederilor". După cum se știe, Studioul „Alexandru Sahia" are o secție purtînd un nume — metaforă: „Letopisețe". O secție a documentelor omenești care și-au primit sau își vor primi, adesea tulburătoare, replica „devenirii". Dar vechile noastre carnete de reporter nu sînt și ele un „letopiseț", care își așteaptă valorificarea? Dinamica unor destine omenești cunoscute cîndva, dialectica lor, sînt capabile, prin confruntarea dintre momente, să sugereze emoțional timpul și ritmul istoric al amplelor prefaceri, materiale și spirituale, înfăptuite sub ochii noștri. Urmăream, nu de mult, drumul firului de relon. Ajunsesem la capătul uzinei din Săvinești. Mă oprisem la „controlul de calitate", atras de migala unei munci care solicită însușiri de bijutier. Brusc, privirile mi s-au încrucișat cu ale unei femei scunde, brunete, cu tenul trandafiriu... O revedeam după zece ani. (— „Fetița, Lucia...?" — „O, a crescut! Termină clasa a patra"). Zîmbim împreună amintirilor legate de anii termocentralei Ovidiu, de cei ai Bicazului. Ajunsese pe șantier, ghemotoc de fată, fugind din satul natal unde era slugă la un chiabur. Elanul de atunci, încă tulbure, inconștient, a urcat verticala demnității. Asemeni ei, tinerii tovarăși în salopete albastre au crescut, și-au îmbogățit cărțile de vizită. Un deceniu... Și iată, am regăsit urma Aureliei Ieremia în lumea albă, elegantă, a chimiei. La despărțire, mi-a dăruit o păpușică țesută din fir de relon. O iau cîteodată în palmă, despletind firul amintirii.

Scriind volumul „România în haine de lucru" și urmărind prin revederi, destinele eroilor ei vii, autentici, am încercat un ciudat și plăcut sentiment: că, simultan, cineva redactează „erata" cărții. O redactează eroii și peisajele, în plină pretacere, ale României socialiste. Sensul acestei erate îmi stă la inimă.

Victor VÎNTU

SECRETARUL

Secretarul de partid de la „montaj-utilaj chimic" pregătește o analiză a activității sectorului. Cîntărește totul în gînd, potrivește cu grijă cuvintele, în idei clare, le așterne pe hîrtie. Îi ceartă pe cei cîțiva plimbăreți, „șuetiștii" — cum li se spune. Asta, în loc de introducere. Începe „tare", ca să poată explica în liniște și în amănunt, metodele de lucru ale fruntașilor. Apasă cuvintele, reliefînd prin aceasta puterea lui de convingere, de parcă Ghidarcea, Drăgănescu sau Gîrleanu, tovarășii lui de muncă, maiștrii și muncitorii, inginerii și tehnicienii s-ar afla în fața lui și el le caută privirile și, întrebător, ar aștepta aprobarea lor. Secretarul își împinge mai pe ceafă bascul îmbîcsit de uleiuri și sudoare, fața i se deschide sub arcul sprîncenelor așezate răsturnat. Nu poate să aleagă. Și Mănescu, și Săndulescu sînt la fel. Mirică sau Mihalcea? Pe cine să dea drept exemplu? Alege: Gheorghe Mirică? Trasator, șef de echipă, cel mai potrivit — la el se oprește. Îl vede în minte: înalt, uscățiv — are numai 20 de ani — e de o vîrstă cu țara, cum se măsoară astăzi, absolvent al școlii profesionale încă din 1962. Cum a ajuns fruntaș în producție? Ei, asta-i! O să explice. Pe îndelete. O să înceapă cu vremea în care Mirică era ucenic, și-l plăcea desenul tehnic. Și mai de dinainte, poate, din vremea cînd taică-său, Gheorghe, strungar (nea Mirică lucrează la caruselul mare, într-o hală apropiată), da, din vremea cînd nea Mirică deschidea, acasă, sulul cu schițe desenate pe hîrtie de calc. În referat o să arate că lui Mirică-tînărul i-a plăcut desenul tehnic și, firește, o dată cu el, calculele matematice, pentru că, într-un fel, treaba asta e o tradiție în familia lor. Poate că și sora lui, studentă la Arhitectură, l-a îndemnat să-și întîrzie cu privirea pe schițele de pe hîrtia de calc. Poți să ști... Aici este totul, asta-i cheia: calculul și desenul tehnic trebuie să facă parte din pregătirea montatorului... Pe vremea aceea Mirică era în al treilea an la școala profesională și — secretarul își amintește perfect — în sector au sosit primele, comenzi ale „Griviței Roșii" reprofilate. Nu toți oamenii cunoșteau noile desene tehnice, iar secretarul și-a spus atunci că a venit timpul ca și muncitorul să-și însușească o pregătire multilaterală. Constantin Ghidarcea — da, o să-l pomenească și pe el în referat — era șef de echipă și l-a ales pe Mirică dintre toți, și iată-l acum pe băiat trasator, și încă unul dintre cei mai buni. E ceva să promovezi, cu îndrăzneală, cadrele tinere! — face cu ochiul secretarul, deși Ghidarcea, bun prieten și tovarăș cu el, nu-l de față. De trei ori! „ura" pentru Ghidarcea, șef de partidă la „coloane". O să-i spună, în plină adunare, că a nimerit-o cu băiatul ăsta, cu Mirică adică, și că ideea ca Mirică să lucreze o perioadă în echipa altuia, la Lazăr, a fost binevenită, mai ales că apoi s-a reîntors în partida lui Ghidarcea... Că a avut de la cine să *învețe*. E drept, s-a cam purtat băiatul ăsta de colo-colo, a *învățat* însă controlul operațiilor, a *învățat* alte procedee, a *învățat* montarea rațională a interioarelor de coloană și-a *învățat* să scurteze timpul de execuție, băiatul ăsta, Mirică, rezolvă totul cu ajutorul calculelor... Ce s-ar mai putea adăuga într-un referat ca ăsta, care și așa e prea mare? Dacă i-ar prisosi ceva, n-ar mai fi educativ, iar faptele trebuie să fie semnificative, adică esențiale... Rămășagul cu maistrul Filip Drăgănescu? Ar fi ceva... I se pare secretarului Petre Duban că e vorba de „produsul 488", alcătuit din două tronsoane, dintre care unul, sosit la linia de fabricație cu mare întîrziere, trebuia executat într-un timp foarte scurt. Băieții s-au angajat să-l predea într-un termen și mai scurt decît fusese prevăzut. Maistrul nu i-a crezut. Au pus rămășag. S-au ivit greutăți serioase la montarea fundurilor, dar au predat coloana, la recepție, cu două zile mai devreme! E ceva! Nu?...

Secretarul trage din nou bascul mai pe ceafă, aproape că stă să-i cadă, își dezgolește fruntea țesută într-un hașur fin, vede în toate ceva obișnuit, normal, nu prețuiește senzaționalul, aproape că nu știe ce-i uimirea: destoinicia, după el, e un dat, e un fapt divers, aparține cotidianului. Să descoperi trăsături limpezi la oameni, să le descifrezi sensurile, să știi ce vor să facă, și de ce vor să facă ceva în viață — păi, ce altceva poți găsi mai frumos la oameni? Se bucură secretarul.

Își face loc în față muncitorul pregătit multilateral, tipul complex — adaugă el pe hîrtie. S-o spunem deci limpede: aici e secretul, tovarăși! — în pregătirea complexă, științifică, modernă. Studiul matematicei, la seral, pică grozav și se aplică direct în producție. Învățăm deci matematica, tovarăși! Cît mai mulți și cît mai mult! Matematica noastră, a muncitorilor, că doar n-am să cer cunoașterea criteriului general al lui Cauchy. Matematica pentru muncitori, adică de-acolo de unde a pornit și Ion Mihalcea, trasatorul de la centrul 3 recipienți: la 27 de ani e în clasa a X-a a școlii medii serale și nu-i rușine de asta. Dar nu-i e rușine, fiindcă-i un merit. A ajuns să-și socotească matematic pînă și spațiul de lucru: într-un loc recipienții, într-altul coloanele; totdeauna locul lui de muncă e același, exact, degajat. Numai că, — matematica o fi de vină? — omul e prea tăcut, aproape deci nesociabil. Și parcă mai aspru cu sine, decît cu cellalți. E altă fire, nu-i ca Ilie Săndulescu, de la sectorul „capace de recipienți", poate și pentru că-i mai tînăr, are numai 22 de ani, dar e mai „bătrîn" altfel, e într-a XI-a, de unde — cine știe — are și o viziune mai largă a lucrului... Tehnica înaltă, pentru el, e alcătuită din desen tehnic și calcule, adică din ceea ce e normal să fie un studiu. E perseverent, prețuiește sugestiile... Spirit nou, puternic!

Oare va putea prinde secretarul, numai în cele cîteva pagini, cîte gînduri îi trec lui, în clipa asta, prin minte? În fond, într-o analiză nici nu-ți propui să cuprinzi chiar atît de multe și de diverse. Dar vrei, bineînțeles, să concentrezi într-un singur cuvînt meritul acestor tineri. De aceea, în cele din urmă, nici nu își prea caută cuvintele, alege faptul și e deajuns.

Referatul e gata.

Romulus ZAHARIA

UNIVERSUL NOU AL ARTEI PLASTICE ROMÂNEȘTI

Regimurile de exploatare n-au știut să pună în valoare pe plan mondial opera și numele artiștilor români, răsăriți, destul de paradoxal, totuși, din sînul viguros al poporului năpăstuit, în pofida condițiilor neprielnice. Astăzi valorile noastre artistice au izbutit, datorită neîntreruptei și justei politici a Partidului nostru de valorificare a moștenirii culturale,să fie recunoscute peste granițe ca artiști autentici ai epocii lor, ieșiți din aceleași rădăcini naționale care au dat artei universale deschizători de drumuri ca Brâncuși. Aceeași consacrare le-a fost dat să o cunoască și talentele contemporane, sub aceeași plină de înțelepciune, căldură și dragoste, îndrumare a Partidului care, prin întreaga sa politică, a deschis poporului nostru drumul spre bucuriile creației artistice și luminii culturii.

Ele sînt cu sutele, și în toate orașele țării, nu doar în Capitală, ca odinioară. Miilor de practicieni profesioniști ai artei li se adaugă promoții noi de absolvenți, an de an, ai școlilor superioare artistice, și generația se rotunjește cu o mișcare de amatori, rivalizînd cu profesioniștii. Înțelesul sporit al oamenilor de azi pentru artă e însă altă temă decît ne-am propus : în fond, e vorba de felul în care se definește noua generație de artiști, și aici miracolul este într-adevăr uluitor. Mai întîi, pentru prima dată în istoria României, o generație compactă de artiști prezintă țeluri comune, unitare ; ei urmăresc o linie de evoluție solidari, și se autodefinesc nu prin opoziție, nu prin ruptură față de generațiile mai vechi, ci prin continuitate, prin solidarizare cu ceea ce e mai valoros în ele și în spiritul adînc al artei noastre din totdeauna. Artiștii maturi, și cei care și-au regăsit la ani înaintați o nouă tinerețe, au contribuit substanțial la arta realismului socialist, aducîndu-i marea lor experiență de o viață, în sprijin, demonstrînd că măiestria doar atunci cînd se asociază cu o concepție umanistă și cu o reală cunoștință istorică, poate fi însă efectiv în slujba poporului ; în slujba oamenilor. Oglindire a elanului creator al patriei, manifestare profund și înalt umană a conștiințelor ample și lucide care sînt artiștii, arta noastră nouă a profitat de maturitatea celor pe care-i recunoaștem drept maeștri, și care-s prezenți în viața artistică a țării, tot timpul, cu un devotament de sentinele, eroice pînă la capăt. În același sens cu maturii înaintează tinerii. Spațiul expozițiilor colective este în majoritate al celor formați și afirmați în anii puterii populare, cu sprijinul puterii populare. Cine sînt tinerii artiști, și cum e arta lor ?

O generație născută din revoluție și datornică revoluției, cu o mare forță de creație, cu o mare apetență pentru cultura de ieri și azi a tuturor popoarelor și cu un mare respect pentru valori, oriunde și oricînd se vor fi ivit ele, conștientă că statornicește o etapă nouă în arta țării acesteia, și că această etapă nouă preia, în ceea ce are ea mai valoros, spiritul tradiției artelor plastice românești, punîndu-l de acord, stilistic și în viziune, cu conștiința omului înaintat al veacului al XX-lea Din evoluția frămîntată a maeștrilor, Ciucurencu și Baba, Lucian Grigorescu sau Catargi, Jalea, Medrea, Irimescu și Caragea, cu care operele lor se învecinează în sălile de expoziție, tinerii au desprins ce le-a fost de folos. În pictură și grafică ei au făcut pași importanți. În sculptură se ivesc de asemenea zorile înnoirii, în ultimii ani. „Tinerii", sînt greu de delimitat ca vîrstă. Unii, avînd abia 40—45 de ani, ca Ion Vlad și Eugen Popa, sînt, însăși recunoscuți de mai-tineri drept maeștri, și urmați pe calea înnoirilor creatoare. Acești tineri maeștri au elevi, admiratori ; și fervenți ! Dar noutatea în generația tinerilor de azi, stă în aceea că ei nu gravitează în orbita maeștrilor, ci pun, alături de ei și pe cont propriu, umărul la urnirea carului uriaș al școlii românești de artă plastică. Desigur, Ion Irimescu și Ion Vlad sînt, într-un fel, mai tineri decît mulți sculptori tineri, unul la 60, altul la 45 de ani gravîndu-și orbite strălucitoare, de aștri de primă mărime, pe firmament. Dar ideea lor centrală, aceea de a face o artă statuară aptă să se integreze în urbanistica socialistă și de a adecva viziunea spațială a sculpturii cu noua viziune spațială a arhitecturii, nu o slujesc cu fervoare și mai tinerii Ovidiu Maitec, George Apostu, Constantin Lucaci, Victor Roman ? (Fiecare în felul lui, sculptorii aceștia „inovează", într-un fel, pe linia lărgirii creatoare a posibilităților oferite de tradiție, pe linia adecvării ei la noul simț al spațiului, determinat de noile așezări. Mă gîndesc și la o seamă de tineri sculptori, la Gorduz și Silvia Radu, la George Vasilescu și G. Iliescu, la Ioana Kassargian și la Lelia Zuaf, la azi-constănțeanul W. Demetes și la Jecza timișoreanul, la de-tot-tinerii Săbiescu și Călinescu, și văd posibilitățile lor sporind cu fiecare ieșire în public, cu fiecare proiect realizat : o artă sinceră, plină de spontaneitate dar produs al îndelungatelor frămîntări ale minții în căutarea mijloacelor de expresie pentru ca ideea să se traducă adecvat, emoționant, convingător, în forme lesne citibile și legate de lumea noastră de azi, recognoscibile ca făcînd parte integrantă din spațiul ce ne înconjoară, și totuși adînc impregnate de un spirit permanent, tradițional.

N-are să se poată compara cu nici una alta, epoca aceasta, în privința meritului de a fi selecționat, nutrit și dezvoltat talente. La expozițiile internaționale la care participăm, în ultimii ani pictura noastră a izbutit să impună atenției mondiale nume ca Ion Brăduț-Covaliu, Ion Pacea, Ion Gheorghiu, Ion Bițan, Ion Nicodim : generația Ionilor acestora, cărora altădată accesul la frumos le era oprit, vrea să-și spună cuvîntul. Trăsătura lor comună este legătura cu actualitatea cea mai vie din care își extrag, tematic, motivele operelor, și necontenita exigență față de sine în ceea ce privește expresia. E greu să se ceară cuiva a defini într-o pagină, un număr de artiști al căror pomelnic, numai, ar scăpa mai multe. Dacă ar fi să scriu o „istorie a artei trăite", m-aș opri însă mult la cei cinci Ioni pomeniți mai sus, la care-aș adăuga încă unul, pe Ion Sălișteanu, cu inteligentele lui căutări din ultimii doi ani și pe Gheorghe Iacob, adînc-seriosul pictor al colectiviștilor, atît de preocupat să lege de o tipologie românească, un tip de compoziție modern și o stilizare lapidară, apoi pe Virgil Almășanu, viguros și delicat totodată, pe Lia Szasz, Emilia Niculescu-Petrovici și Simona Vasiliu-Chintilă, pe plina de temperament și de hotărîre Iulia Hălăucescu din Piatra Neamț, pe timișorenii Ion Popa și Adalbert Luca, pe ieșenii Dan Hatmanu, Adrian Podoleanu și Dumitru Grigoraș, pe clujenii Liviu Florean, Paul Sima, Ion Mitrea și Doina Hordovan, pe arădeanul Sever Frențiu... Nedreptățești sute, numind doar zeci ! Cine se va putea vreodată apropia de pictura epocii noastre fără să-i recunoască lui Constantin Piliuță demonul căutării și harul poetic, ori fără să-l considere pe Paul Gherasim, care și-a făcut din artă, viața ? Ce autentic colorist e Vasile Grigore, cu doar trei tonuri pe paletă : la el, ca și la Pacea, Gheorghiu sau Iacob, dintre cei numiți mai sus, legea artei decorative populare românești devine legea picturii. Numai că Pacea pornește de la covorul greu, adînc, laborios lucrat, Gheorghiu de la țesăturile în 3—4 tonuri, și Vasile Grigore de la broderia cu acul. Cîndva se va putea urmări cum a intrat spiritul artei populare românești, pe poarta cea mare, în compoziție (la Gheorghe Saru sau Vasile Celmare, la Ilie Pavel și la Silvia Cambir) sau în peisaj (la Viorel Mărgineanu și Petre Dumitrescu-junior și la proaspătul absolvent Toma Roată). Dar ideea de a lega modernitatea artei noastre noi de spiritul adînc al folclorului decorativ și plastic, în felul lui Brâncuși oarecum, e endemică la tînăra generație. El, folclorul, trăiește o nouă înviere, implicat în orice : în reveriile lirice ale lui Florin Niculiu, acest creator de mituri poetice din teme cotidiene, ca și în portretele lui Vladimir Șetran, austere în vigoarea lor formală, vădind o vigoare morală subacientă, în spiritul adînc popular. În grafică, Ethel Lucaci-Băiaș nu reînvie spiritul lemnului gravat de țărani ?

Tradiția autentică, cea vie, cea permanent prezentă peste tot unde arta românească a atins culmi, este solicitată azi să colaboreze la desemnarea unor drumuri noi pe harta artistică a țării. Modern și permanent se îmbină în stilul noii arte românești.

Arta românească de azi e o plantă care prosperă, pentru că-și are rădăcinile adînc înfipte în solul sigur al tradiției naționale și coroana ei de frunziș respiră aerul brăzdat în oxigen și în raze solare, al socialismului.

Ion FRUNZETTI

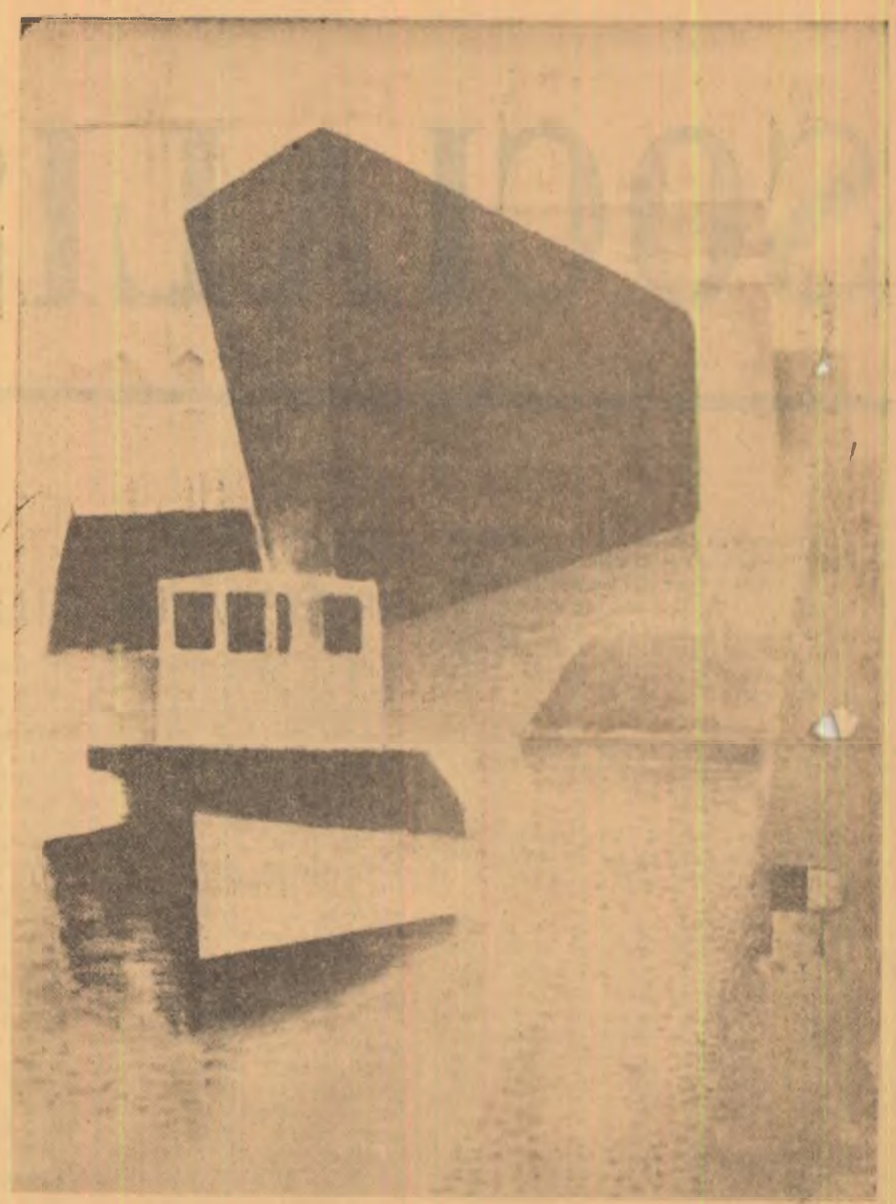

CONSTANTIN PAULEȚ: „Cargou lansat"

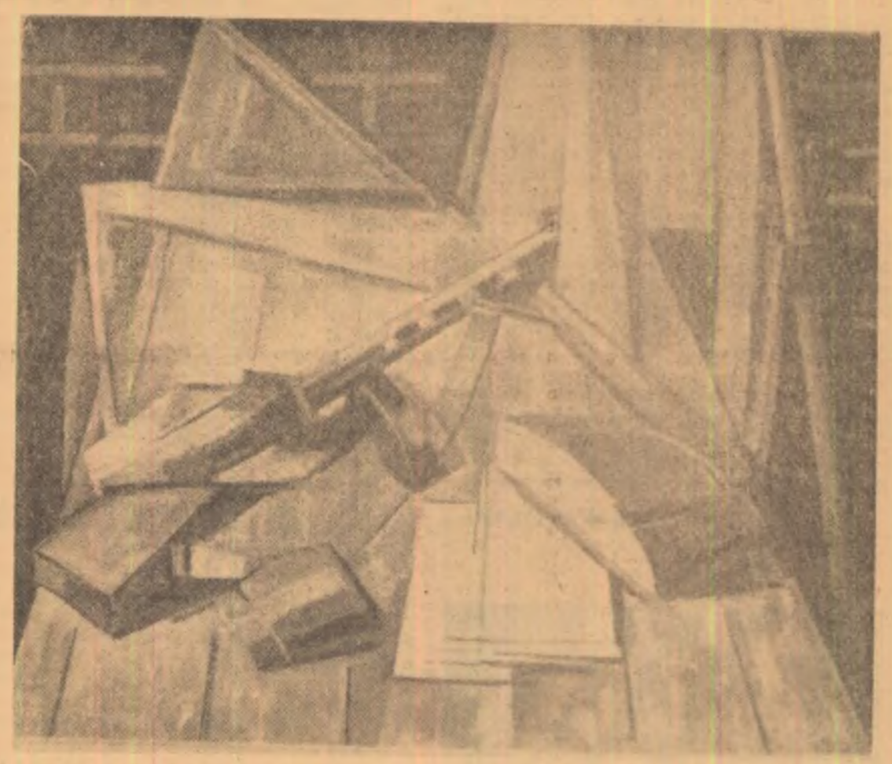

SPIRU CHINTILĂ: „Eliberarea"

Eroul dramaturgiei noastre contemporane

Recenta apariție a unei culegeri în două volume, incluzînd sub titlul „Dramaturgia română contemporană" un număr de 12 piese, cele mai reprezentative, selecționate judicios de Valeriu Rîpeanu, îndreptățește încă o dată convingerea că și în acest domeniu, al teatrului, literatura noastră nouă a înregistrat valori demne atît de tradiția bogată și strălucită, pe care o avem, cît și de sporita exigență actuală.

E un binevenit prilej, așadar, de a privi retrospectiv un proces creator complex, de evoluția căruia se leagă nemijlocit un aspect important al revoluției culturale înfăptuite de partid în România ultimilor 20 de ani, cînd pe porțile larg deschise a zeci de teatre nou înființate în majoritatea principalelor orașe ale țării, a pătruns, setos de lumină și artă, un public numeros și literalmente nou, cel mai bun spectator pe care l-a avut vreodată dramaturgul și actorul român.

Continuînd — cum în mod îndreptățit subliniază și autorul studiului introductiv al culegerii — tradiția realistă a dramaturgiei dintre cele două războaie, în condițiile universului spiritual și politic nou și superior, generat de instaurarea puterii populare și de eroica luptă pentru construirea și consolidarea edificiului socialist, scriitorii noștri de teatru, vîrstnici, cu o bogată experiență, și debutanții plini de talent din anii următori eliberării, au dăruit literaturii noastre pagini apte să reflecte emoționant istoria realității socialiste și să înfrunte cu succes, tocmai de aceea, severa exigență a timpului.

Ceea ce impune atenției, în mod deosebit, culegerea în discuție, sînt, — alături de alte semnificative și diverse aspecte ilustrînd tematică, eroi, structură arhitecturală conflict, dezbatere ideologică etc, două motive pline de valoare simbolică pe care dramaturgia românească actuală le-a relevat. Este vorba de cele două categorii de eroi reprezentativi pe care această dramaturgie i-a dus în anii noștri în lumina reflectoarelor, cucerind adeziunea și satisfacția publicului spectator și înscriind, în acest fel, o linie de dezbatere politico-filozofică și patriotică de înaltă ținută. Astfel, în cei dintîi ani după eliberare, pe scena românească, au apărut ca purtători ai mesajului de luptă necurmată pentru dreptate socială și libertate dusă de-a lungul veacurilor de poporul nostru, luminosul revoluționar Nicolae Bălcescu din drama istorică „Bălcescu" a lui Camil Petrescu, Ion Vodă cel Cumplit, din piesa cu același nume de Laurențiu Fulga, „Tudor din Vladimiri", de Mihnea Gheorghiu, Matei Millo din „Căruța cu paiațe" a lui Mircea Ștefănescu sau Sandu Lixandru, erou de baladă din „Haiducii" lui Victor Eftimiu. Evident, valoarea acestor lucrări este profund diferită, și criticul Valeriu Rîpeanu a reținut în antologia pe care o îngrijește cu îndreptățire doar piesele lui Camil Petrescu, Mircea Ștefănescu și Victor Eftimiu, dar aspectul subliniat de noi întărește ideea că, în continuarea unei tradiții realiste și răspunzînd sentimentului de bucurie că, o dată cu August 1944, visul de aur al poporului nostru devenea în sfîrșit realitate, dramaturgii noștri dădeau viață, în primele lor opere aflate sub semnul revoluției socialiste, unor eroi, ilustrînd tocmai ideea de continuitate pe care lupta comuniștilor o întemeia.

O dată cu acești eroi aparținînd istoriei de lupte patriotice a poporului, își fac apariția eroii luptei pentru socialism. Și aici, se cuvine apreciată distincția și sublinierea pe care autorul studiului introductiv o face cu argumente convingătoare. Anume că, spre deosebire de eroul pozitiv al teatrului din trecut, adesea tragic înfrînt de ostilitatea fățișă și categorică a vechii societăți, în lumea noastră socialistă, și evident, ca o firească reflectare a acestei realități, în dramaturgia noastră socialistă, eroul apare și se impune victorios tocmai prin deplina concordanță dintre gîndirea și acțiunile lui și esența procesului de dezvoltare a societății în care trăiește.

Trăsătura distinctivă a acestui erou este neșărmurita încredere în idealele înalte pentru care militează, intransigența sa, capacitatea de dăruire, forța de convingere și puterea de a deveni exemplu viu, demn de urmat. În structura caracterologică a acestui erou, spectatorul intuiește acele trăsături definitorii pentru chipul în care societatea socialistă determină apariția, dezvoltarea și consolidarea unei spiritualități noi, a unei conștiințe noi, superioare.

Apar astfel eroi, ca Pavel Arjoca din piesa devenită clasică a lui Mihail Davidoglu „Cetatea de foc" — sau ca bătrîna savantă din strălucita lucrare a lui Horia Lovinescu, „Citadela sfărîmată" sau, mai recent, ca sculptorul din „Moartea unui artist" a aceluiași dramaturg, apar eroii Luciei Demetrius din „Cumpăna", „Arborele genealogic" și „Trei generații". Eroii din „Pentru fericirea poporului" și din trilogia „Oameni în luptă" — readuc în amintirea noastră pe cei care s-au jertfit pentru fericirea omului.

În sfîrșit, se impun atenției spectatorului eroi ai zilelor noastre, ca Cerchez din „Ziariștii" lui Mirodan și Spiridon Biserică din „Mielul turbat" de Aurel Baranga, apoi eroii lui Mihai Beniuc, Paul Everac, Dorel Dorian și Gheorghe Vlad, definind noi ipostaze ale luptătorului pentru socialism, pentru fericire.

Sondînd cu efecte analitice sporite psihologia acestor personaje-erou, dramaturgii au realizat, îndeosebi în ultimele lucrări — cum ar fi comediile cu implicații satirice ale lui Aurel Baranga, dramele de conștiință ale lui Paul Everac și Dorel Dorian, sau în cel mai înalt grad lucrările lui Horia Lovinescu, dintre care ultima, „Moartea unui artist", se detașează net, — adevărate monografii spirituale ale lumii noastre socialiste, evident aspecte disparate, dar fiecare cu elemente reprezentative.

O anume unilateralitate ce afecta pe unii dintre eroi lui Davidoglu, de pildă, a fost în ultimii ani depășită și preocuparea actuală a dramaturgilor în genere, anume dezbaterea unor ascuțite conflicte în planul conștiinței, conduce pozitiv la crearea unor caractere complexe, subliniind prin însăși profunzimea lor bogatul univers de sentimente și idei proprii societății socialiste.

În peisajul dramaturgiei noastre actuale și-au făcut apariția eroi înaintați, muncitori, țărani, intelectuali însuflețiți de idealul comunist, de o frumusețe morală deosebită, afirmînd prin întreaga lor prezență nobletea lumii noastre.

Și ceea ce este foarte important este că acești eroi, toți, în împrejurările cele mai diverse ale vieții în care apar, se dovedesc a fi, de fiecare dată, purtători ai mesajului comunist, ai politicii înțelepte, patriotice, a Partidului nostru.

Dinu SĂRARU

TINEREȚEA POEZIEI

Cartea pe care o am în față (e vorba de antologia Poezia română contemporană, cu un studiu introductiv de Eugen Simion) aș asemăna-o cu un mare ogor pe care au ieșit la lucru peste o sută de poeți. Poate imaginea nu e cea mai fericită. În orice caz, reținem de la început bogăția impresionantă de nume. Ai certitudinea, răsfoind volumul, că e imposibil să nu întlnești aici poetul și versurile preferate. Interesant că, deși organizată după criteriul anului de naștere al autorilor, antologia nu este o carte a vîrstelor. Portretul colectiv al celor care semnează versurile s-ar putea defini prin cuvintele cu care Nicolae Labiș îl caracteriza pe Sadoveanu: „Nu are nici o vîrstă". Și dacă ar trebui să-i găsim totuși o vîrstă poeziei noastre noi, aceasta ar fi desigur tinerețea. Într-adevăr, nimic mai tînăr decît inspirația maestrului Tudor Arghezi, făuritorul atîtor „frumuseți și prețuri noi": „Ai născocit pe-ncetul uneltele cu care / Ți s-a făcut mai dîrză voința și mai tare. / Cînd te crezuseși tocmai mai șubred și mai mic, / Atunci ți-ajunge brațul molatec mai voinic". (Născocitorul). Forța poeziei adevărate constă în capacitatea de a privi cu o retină proaspătă lumea, putința „de a fi candid". Arghezi numește aceasta „înfrăgezirea coardelor". Nimic mai proaspăt, de pildă, ca acest fior: „Ia uită-te acuma la mîna lui, făcută / Pe flaut, pe cimpoi și săbuță. / E-o floare. Vină-ți fața în ea și ai să bei / Mireasmă, amintire și vis din palma ei." (Mîna lui).

Autorul „Cuvintelor potrivite", își desăvîrșește în poeziile de după eliberare opera. Dar observăm cum peste inversunările din poeme ca: **Pe răzătoare, Pălănjenul negru, A fost, n-a fost,** peste victoria filozofică din Psalm (**Călare-n șea, de-a fuga, pe vînt, ca Făt-Frumos**) peste sfatul dur din **Inscripție de bărbat („Fă-ți datoria Pînă-n capăt, bine / Sînt datorii și țeluri și povara / Fie că mingii omul, fie că-i aperi țara / Și-așteaptă ceasul tău. Că vine)**, și peste gingășiile, triste parcă, dintr-o poezie ca **Fluture, ție, (Deschide-i fereastra printre ramuri / Să nu-și lovească frăgezimea-n geamuri. Puiul luminii caută-ntr-afară. / Lovit în perete poate să și moară)** plutește o lumină nouă, a artistului mulțumit de timpul ce-i hrănește pegasul cu cel mai dogorîtor jăratec.

Stîrnește entuziasm poezia lui Mihai Beniuc, poetul la care materia se transfigurează pînă la vis și visul devine imagine **vie, palpabilă. Pentru sensibilitatea** autorului cărții **Inima bătrînului Vezuv,** coardele timpului nu rămîn niciodată leneșe, ci mereu încordate, scapără noi și neașteptate acorduri, vibrînd între prezentul socialist și stelele viitorului. Dacă poezia sa nu are o vîrstă, în schimb în ea se oglindește poate cel mai pregnant vîrsta țării, cei douăzeci de ani de muncă și victorii care s-au scurs de la eliberare. Luați oricare din poeziile sale, **Toboșarul timpurilor noi, Mărul de lîngă drum, Tatuaj** etc. și veți reface, ajutați de marea putere de sugestie a poetului, un drum, o istorie care ne e scumpă.

Am zăbovit mai mult asupra acestor doi poeți pentru că, în antologie, creația lor, bogat reprezentată, mi se pare a da nota caracteristică acestei importante realizări editoriale.

Dorința de a fi contemporan cu prezentul, ca să folosim o metaforă frecventă, constituie de fapt năzuința intimă a tuturor poeților. Antologia este, în această privință, o oglindă fidelă a tot ce s-a realizat mai frumos. Lucian Blaga și George Călinescu, Al. Philippide și Geo Bogza — poeți foarte diferiți, aruncă în același sol, prezentul socialist, „mirabila sămînță" a inspirației lor: **„Mi-ai ghicit încintarea ce mă cuprinde în fața, / puterilor în ipostaza de boabe. / În fața mărunților zei, care așteaptă să fie zvîrliți prin brazde tăiate în zile de martie. / Am văzut nu odată sămînța mirabilă / ce-nchide în sine supreme puteri. / Neînsemnate la chip, deși după spițe alese îmi par / semințele ce mi le ceri."** (Lucian Blaga — **Mirabila sămînță**).

Toată poezia noastră de după eliberare „s-a petrecut", pentru a ne exprima astfel, pe cîmpul magnetic al realității noi, făurită de popor, sub înțeleapta conducere a partidului. Această realitate, care n-a fost nici cînd atît de bogată și înfloritoare, exclude — pe plan estetic — contemplația pasivă, gestul liric gratuit. Dacă urmărim cu atenție mișcarea acelor de busolă ale versurilor, observăm că toate se orientează în această unică direcție: **„Aparțin comunismului cu tot ce am mai bun / Cu cele mai bune idei ale mele, / cu dragostea mea cea mai întemeiată, / Cu actele mele cele mai fecunde"**, spune Nina Cassian, dînd glas acestei apartenențe. Temele mari ale poeziei noastre — dragoste de viață, sentimentul plenitudinii, patosul construcțiilor etc — au putut căpăta o astfel de dezvoltare tocmai pentru că pornesc toate, ca un splendid evantai, de la acest generator de certitudini, de optimism. Poezia este ecoul cel mai intim al vieții și nu poate să nu redea adevărul. „Oamenii surid în această țară străveche", este un vers al lui Baconski, care definește foarte bine această idee. Nu-i de mirare că o bună parte din piesele incluse în cartea de care ne ocupăm sînt imnuri închinate Partidului, făuritorul noilor destine, ode țării intrată în adevărata sa istorie. Am cita aici o strofă dintr-o poezie a lui Victor Tulbure: **„Potecile mi se aștern în cale, / Sub pașii mei noi drumuri se deschid, / Mă-nalț în piscul frumuseții tale, / O, țara mea, adîncuri să-ți cuprind"**. Asemenea cîntece îndeplinesc foarte bine rolul de a exprima, simplu și direct, gîndurile și sentimentele maselor. Antologia impune și o altă observație: în acești ani, a luat o mare dezvoltare poezia agitatorică, gen prin excelență legat de contemporaneitate. Sub numele unor poeți ca Mihu Dragomir, Dan Deșliu, Tiberiu Utan, Al. Andrițoiu, Ion Brad, Nicolae Stoian, și al altora, întîlnim aici versuri vibrante. Poezia generației din jurul vîrstei de 20 de ani — s-o numim generația lui Nicolae Labiș — aduce în carte tumultul și prospețimea specifică vîrstei. Varietatea de stiluri, (Ion Gheorghe, Nichita Stănescu), multitudinea de teme caracterizează creația acestor poeți, despre care revista noastră a vorbit pe larg cu alte ocazii, așa că nu mai stăruim.

O antologie atît de bogată în sensuri poate fi, desigur, privită și studiată din multiple unghiuri. Dar din orice unghi ai efectua observația, un lucru rămîne clar: cei 20 de ani care s-au scurs de la Eliberare au însemnat și pentru poezie, ca pentru întreaga noastră cultură, o etapă nouă, foarte importantă, care nu-și află echivalențe în istoria literaturii românești.

Marin SORESCU

Tinerii prozatori și originalitatea literaturii noastre noi

EUGEN SIMION

Scriitorii noștri tineri au fericirea de a trăi într-o orînduire care dă aripi elanului creator, în care ei simt pe deplin mîndria celui ce luptă pentru făurirea unei vieți noi. Sub îndrumarea atentă a partidului, din cele mai largi mase ale poporului s-au ridicat an de an noi forțe creatoare care s-au afirmat impetuos îmbogățind literatura noastră cu teme noi, cu tipuri umane reprezentative. Așa cum sublinia tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la conferința organizației de partid a orașului București, scriitorii tineri formați în anii socialismului au realizat asemenea opere care, lărgind perspectivele literaturii contemporane, au ajuns să fie cunoscute și dincolo de granițele țării. Conținutul realității actuale, cu ineditul proceselor umane, cu diversitatea caracterelor, a impus și impune în continuare căutarea unor modalități de expresie de o mare diversitate.

Formați în ambianța vieții socialiste și afirmați cu putere în ultimii ani, după ce literatura într-o fază nouă de evoluție își fixase direcțiile cu majore, tinerii prozatori (ne gîndim la N. Velea, D. R. Popescu, Fănuș Neagu, Pop Simion, I. Lăncrănjan, Ștefan Bănulescu, N. Țic, T. Mazilu, V. Rebreanu, I. Băieșu și acum în urmă Sorin Titel și G. Bălăiță) au adus în cîmpul epic în primul rînd o tipologie inedită, au lărgit sfera de observație, orientînd analiza spre zone puțin cercetate ale realității și fenomene psihologice mai ascunse. Critica le-a asociat uneori epitetul de „complicați" pornind de la obiectul epicii, de la firile singulare, situațiile neobișnuite, pe care le reflectă, în scrieri adesea pătrunzătoare, acești tineri. Cîtă vreme termenul nu este utilizat în sens depreciativ, atributul li se potrivește. Cu o condiție. „Complicat" (aparent, adesea) e faptul narat, însul căruia povestirea intenționează să-i dea o identitate literară, iar nu punctul de vedere estetic al autorului. Uneori s-a făcut această confuzie și prozatorii au fost apreciați în funcție de obiectul analizei epice și nu de valoarea, de optica ideologică și estetică a scrierii. Mai puțin cercetate au fost direcțiile stilistice, tipurile de sensibilitate pe care le ilustrează prozatorii tineri (S. Damian, cu *Stiluri și tendințe în proza nouă*, face în acest sens o excepție !).

O observație comună este că prozatorii citați mai înainte, reflectînd, în scrierile lor cele mai izbutite, valorile acestei epoci, procesele de ordin social și psihologic pe care realitatea socialistă le afirmă, se exprimă stilisticește diferențiat. Mutînd accentul pe factorul psihologic, privind fenomenul din unghi moral, pentru a-i desprinde, alături de semnificația sociologică, sensurile sau implicațiile adînc umane, ei caută și o formă originală de expresie, manifestînd reținere față de modalitățile literare degradate prin repetiție.

O caracteristică a scrisului lor ar consta, așadar, în afara factorului psihologic predominant, în curajul artistic (să-l numim astfel), înțeles ca o rezistență față de clișee, de soluțiile comode, ca un efort de a supune materialul de observație unui proces îndelung de transfigurare estetică. Tendința de a sonda în adîncul psihologiilor, de a include în sfera epicii zonele mai obscure ale conștiinței, spațiile tulburi ale mentalităților, de a surprinde formele și valorile morale noi, apărute în procesul transformărilor revoluționare — apropie, iarăși, pe acești prozatori.

Ei duc mai departe cîteva experiențe literare (Marin Preda, Eugen Barbu), diferențiindu-se tot mai mult, de la volum la volum, în funcție de stilul propriu de a nara.

Prestigiul de care se bucură în ochii tinerei generații de prozatori literatura lui Marin Preda, de pildă, poate fi mai ușor dedus din scrierile lui N. Velea și D. R. Popescu. Primul îl continuă pe autorul *Moromeților* pe linia analizei stărilor de puritate și candoare, a psihologiei tulburi a adolescenței, a reactiilor infantile față de existență. În gesticulația complicată a indivizilor, în izbucnirile dure sau în atitudinile savant disimulate se ascund, adesea, zone de lirism. Darea la o parte a învelișurilor e o operație grea, cere deprindere, siguranță de observator moralist. Învățînd de la Preda arta de a surprinde umanul în zonele cele mai complicate și mai „înstrăinate", N. Velea îi asociază o minuție de realist, o finețe și o subtilitate a nuanțării, un cult, am spune, al detaliului, al mișcării sufletești imperceptibile. Din revelațiile psihologiei infantile, Velea deduce ansambluri de realități, — descifrînd în universul mic, dimensiunile unei lumi.

De aici, tendința de a dispersa epicul, de a reduce spațiul anecdotei, orientînd narațiunea spre observația etică. El operează cu un stil lipsit, aparent, de fluență, de frumusețe literară.

În rezistența față de calofilie trebuie să vedem o atitudine mai generală a prozei românești, după experiența lui Camil Petrescu, Liviu Rebreanu și G. Călinescu, observatori epici obiectivi. Camil Petrescu, în special, a făcut să fie privită în proza noastră, cu o mai mare exigență, notația literară saturată de metafore, de imagini poetice. Din opunerea față de calofilie a ieșit un stil epic exact, cu elemente împrumutate din domeniul științelor pozitive, avînd posibilitatea de a nuanța mișcările psihologiei, dramele de ordin moral sau spiritual. Respingînd calofilia, scriitorii amintiți n-au adoptat însă un stil inexpresiv, cacofonic; ei au revăzut în spiritul prozei analitice, al picturii de caractere, metafora tradițională, prea încărcată de elemente livrești.

Camil Petrescu propune un alt tip de metaforă, adecvată unei proze deschise spre dramele spiritului. G. Călinescu utilizează frecvent metafora intelectuală, critică, termenul neologistic, într-o asociere lingvistică nouă, de o mare expresivitate. În prelungirea acestei tendințe de obiectivare (de-lirizare !) a stilului, Marin Preda și alți scriitori contemporani (Eugen Barbu, Titus Popovici), pun un accent deosebit pe autenticitate, pe transcrierea formelor de oralitate. S-a format, în acest sens, o „școală" stilistică, adică un mod de a observa cu detașare personajele, notînd cu exactitate ticurile verbale, timbrul afectiv. Autenticitatea stilului este atît de puternică încît efectul liric decurge aici firesc și în forme mai energice decît într-o proză lirică.

Pe aceeași linie se înscriu și experiențele prozatorilor tineri Velea și D. R. Popescu, în primul rînd. În cadrul unei proze obiective, al unui stil desprins de influențe livrești, de clișee imagistice, ei introduc simboluri: dau faptelor, întîmplărilor sensuri mai înalte morale și filozofice. D. R. Popescu uzează de tehnica simbolului, un simbol, am spune, de tip obiectiv, dedus din explorarea unei experiențe umane.

Fănuș Neagu și Vasile Rebreanu se orientează, stilistic vorbind, spre alt tip de proză. Primul este, cum s-a spus, un colorist, în descendența lui Panait Istrati. Narator prin excelență, evocator de întîmplări năprasnice și pictor al firilor voluntare, stilul epicii lui este întens colorat, cu o mare încărcătură afectivă. Ca și la Eugen Barbu (cel din *Groapa* și *Prinzul de duminică*), expresia se fixează pe un fond de observație umană puternic. Este și aici, ca și în cazul precedent, o formă de reținere față de pitorescul ieftin, de proza searbădă, pseudo-lirică. G. Călinescu vorbea odată, diferențiind stilistic tipurile de scriitori români, din familia balcanicilor, în care include pe Anton Pann, I. L. Caragiale, Macedonski, Arghezi, Matei Caragiale etc.: sensibili obiectivați, coloriști, deprinși cu gustul tare al mirodeniilor. Scriitorii mai noi, fără a limita pitorescul, îl potențează în cadrele unei literaturi perfect obiective, problematice. Preocuparea de expresie nu devine, în acest caz, predominantă; ea se subsumează observației, analizei psihologice, evocării nuanțate. Impresia de autenticitate e, de aceea, izbitoare.

Fănuș Neagu este un astfel de colorist care recurge din ce în ce mai mult, cu efecte surprinzătoare pe planul artei, la simbol, la analiză, la pictura caracterelor.

O vibrație lirică aparte are și scrisul lui Vasile Rebreanu. Primul său volum, *În plină zi*, anunță un realist din familia lui Sadoveanu și Agîrbiceanu. Schița se organiza în jurul unei metafore, a unui simbol prefigurat prin elemente esențial lirice. Trecînd la roman, la o proză deci de observație, V. Rebreanu limitează sugestia și notația lirică. Nu altul a fost, cred, drumul parcurs de proza lui Ștefan Bănulescu, desprinsă, ca și aceea a lui Fănuș Neagu, dintr-o realitate folclorică puternică și fixată în cadrul unei literaturi de atmosferă, de-o reală originalitate. Lui Pop Simion i-a fost relativ ușor să treacă, de la reportajul portretistic la creația de tipuri (fragmentele din romanul *Triunghiul*, apărute în reviste, ilustrează concludent această tendință). I. Lăncrănjan, în amplul roman *Cordovanii* și în nuvelele publicate ulterior, îmbină, într-o formulă epică originală prin multe din laturile ei, realismul riguros al prozei ardelenești (Rebreanu, Pavel Dan), cu inflexiuni lirice. Monologul este, în acest caz, o formă potrivită de a înfățișa o realitate socială și morală din unghiul unei accentuate subiectivități.

În privința tipologiei, adeseori prozatorii tineri reconstituie individualități complicate, pitorești, stăpînite de inerții morale și forme neobișnuite de instrăinare. Acuzația ce li s-a adus, că exagerează în privința extravaganțelor, a ciudățeniilor, trebuie privită cu mai multă rezervă, deoarece, în literatură, „cazurile" individuale, atitudinile stranii în fața existenței, formele mai complicate de alienare, nu ies din cîmpul larg de observație. Velea îndeosebi surprinde umanul în ipostaze diferite, analizînd „ciudățeniile" din unghiul unei clare conștiințe estetice, din perspectiva dezvoltării istorice și sociale. Aducerea în sfera literaturii a celor mai variate atitudini umane, comportă, cînd luciditatea estetică scade, riscul unei proze ce înregistrează, fidel, adesea cu talent, ticuri și inerții mărunte, dar fără o semnificație aparte.

Privitor la stil și la viziunea epică, cred că este util a insista asupra a doi dintre prozatorii tineri (Fănuș Neagu și Ștefan Bănulescu) cel din urmă prea puțin comentat de critică. Despre Fănuș Neagu se spune adesea că este un romantic, cu expresia supravegheată, un evocator de întîmplări neobișnuite și un portretist de tipuri singulare. Observația e adevărată, dar recunoscînd nota romantică, trebuie, în acest caz, definite particularitățile romantismului contemporan. Să vedem în ce măsură cadrele lui s-au lărgit, în ce chip s-a făcut pasul de la proza lirică la proza obiectivă, analitică. În general, i se reproșează romantismului caracterul prea descriptiv și neputința de a crea individualități, de a defini, pe dinăuntru, tipurile. Din acest unghi, Eugen Lovinescu formula rezerve fundamentale asupra prozei lui Eminescu, structural romantică.

În ce ar consta, pe scurt, caracterul romantismului clasic? În tendința spre individualism și lirism (Brunetiere), în năzuința metafizică de a ajunge la unitatea opozițiilor, în diferențierea globală a indivizilor în categorii polare (buni și răi, îngeri și demoni), în pictura în alb-negru și în etalarea afectivității. Romanticul este un chinuit de ideea „incompletitudinii" (M. Ralea) și aspirațiile sale tulburi, contradictorii, se fixează într-o proză esențial profetică.

Dar romantismul în faza lui mai nouă, trecut prin atîtea experiențe literare, ce a păstrat din caracterele sale generale, ce a eliminat și ce a adăogat? Tendința de „discontinuism, pluralism și proteism" (M. Ralea), frenezia afectivă, mesianismul nediferențiat și lirismul descriptiv, au intrat — se poate constata — în alte cadre estetice și s-au asociat altei sensibilități. O direcție mai nouă a romantismului (ridicată deasupra formelor de epigonism) pune toate aceste însușiri în slujba unei literaturi care, deși se limitează la evocare și operează cu tipuri singulare, nu ignorează analiza, diferențierea caracterologică, obiectivitatea față de personaje și acțiune. Des este cazul prozatorului care unește o confesiune avîntată, tulburătoare, cu un realism dus la ultimele lui consecințe. O direcție, la care se raliază dintre tineri și Fănuș Neagu, potențează lirismul, îl fixează într-o expresie colorată, în cadrul unei proze de invenție, structural problematice. Stegarul acestui romantism „obiectivat", analitic, mi se pare a fi în proza românească actuală, Eugen Barbu, un descedent și el din ciudata, fermecătoarea proză a lui Matei Caragiale. Autorul *Crailor de Curte Veche* unește, se știe, într-o expresie savantă, descripțiile fastuoase, romantice într-un chip fascinant (evocările lui Pantazi) cu voluptatea reconstituirii realiste, coborîte pînă la detaliu și la limbajul argotic.

În volumul *Dincolo de nisipuri* și în fragmentele de roman publicate ulterior, elementele stilistice nu sînt separate de oglindirea trăsăturilor noi din conștiința oamenilor.

Povestirea ce dă și titlul volumului este și cea mai originală, ca stil. Aici este descris modul cum mirajul apei stăpînește niște oameni obosiți de prea multă așteptare a ploii. Ca în *Ploaia albă* a lui D. R. Popescu, atmosfera dezolantă a secetei, cu pămînturile pîrjolite și vegetația carbonizată a admirabil sugerată, Șușteru, tip imaginativ, un fel de Niculăiță Minciună, pornește, urmat de săteni, pe albia rîului, să vadă cine a oprit apa. Totul nu este, bineînțeles, decît efectul unei halucinații. Cineva, un călăreț, trece sau i se pare lui Șușteru, aducînd vestea că a plouat la munte. Oamenii ies din amorțeală, curăță șanțurile de la grădinile de zarzavat, scot luntrele, azvîrlă undițele, satul e în fierbere, numai că apa nu vine și așteptarea a ajuns la capătul răbdării. Șușteru simte însă răcoarea valurilor și, pradă unei halucinații, duce după sine pe oamenii din sat, pentru a da drumul apei zăgăzuite de morari. Cînd iluzia se destramă, oamenii se întorc la locurile lor, numai Șușteru continuă a rămîne victima obsesiei apei.

Descrierea secetei e făcută cu finețe: Șușteru fumează frunze uscate de iederă, visînd noaptea că mănîncă lăptuci, dascălul satului mestecă măcriș, înginînd: „Dumnezeule care dormi în pădurea de dafini" etc. Priveliștea albiei secate, cu mîlul uscat, crăpat, întins pe cursul rîului, ca o omidă cenușie, cu pete de lut pietrificat și rădăcini înnegrite, arse de soare, atîrnînd în maluri, este, iarăși, plină de sugestie. În acest cadru se desfășoară acțiunea, foarte redusă, a povestirii.

Dincolo de nisipuri e o proză de sugestie, datele ei (puține) se circumscriu unui simbol. Procedeul nu are aceleași rezultate în povestirea *Fîntîna* și *S-a mutat o stea*, proză fără relief artistic. De o altă structură sînt povestirile *Păpușa*, *Strigătul*, *În văpaia lunii*. Aici, ca și în *Drum întins*, dramele, reacțiile sufletești, sînt înfățișate analitic, cu răbdare, cu minuție, punîndu-se accentul pe stări morale. Dincolo, detaliile converg spre o sugestie mai largă, în cazul din urmă, Fănuș Neagu urmărește un destin, în implicațiile lui sociale și morale.

Dar și în aceste narațiuni, deschise spre analiza psihologică, preocuparea unui stil, pentru metafora epică inedită, transpare în asocierile din sfera expresiei, în vibrația lirică a unor pasaje descriptive. Peisajul în care acționează eroul (Ene Lelea) este vînăt, zice prozatorul, căci vremea se învrăjbise „ca o cățea fătată". Zările căzute „fumegă", gerul „care arsese în draci" o săptămînă, se subțiază, vîntul „schiaună". Natura este complice, ca în literatura romanticilor:

„Din înălțimi tăbăra peste el întunericul, și fulgii mici, reci îi înțepau fața și-i prefirau în oase, ca o spaimă, frigul. Depărtările turburi pieriseră, cugetau amestecate în trîmbele filfîind de-a curmezișul drumului, iar cerul era o zbatere de cenușă și de sare."

Introducerea peisajului (natura în literatura romantică este metafora curentă prin care se sugerează starea afectivă a eroului !) într-o proză de atmosferă este de efect aici. În alte părți descripția e o podoabă inutilă.

Un monolog savuros, pe nedrept desconsiderat, este *Om rău*. Omul rău e Papa Leon, un fel de Nichifor Coțcariu al cîmpiei dunărene, supărat că nepotul care scrie la ziare nu-i ia apărarea, în niște aprige dispute duse în sat. Monologul, precipitat, e întretăiat de zicoave și formule de savantă oralitate („începe limba să-mi umble-n gură, ca o cățea la ouă", „sînt plin de zăduf ca o capră de rîie", cutare e o „pastramă bătrînă", un grup de femei formează „nămolul ăla de carne muierească" etc).

Fănuș Neagu, cum se vede, oscilează între două formule epice, unindu-le adesea în narațiuni antologice. Lirismul său funciar are nevoie de cadre mult mai largi și acestea nu i le poate oferi decît o proză orientată spre acele forme ale existenței umane ce definesc, mai concludent, epoca noastră.

O viziune epică originală, un stil sensibil diferențiat de a nara dovedesc nuvelele talentatului Ștefan Bănulescu (*Mistreții erau blînzi*, *Satul de lut*, *Dropia* etc.), asupra cărora ne propunem să revenim cu alt prilej.

Eforturile de diferențiere stilistică depuse de tinerii prozatori nu sînt, așadar, detașate de adîncimea observației realiste. Procedeele epice apar circumscrise la cei mai mulți dintre prozatorii tineri, unor date psihologice esențiale pentru definirea individualității umane, în climatul epocii noastre socialiste.

CULTURA — BUN AL MASELOR

Săli de spectacole literalmente asaltate de publicul larg. Întîlniri între colectiviști și poeți. Auditii de muzică simfonică la cluburi și cămine culturale. Luna cărții la sate. Luna filmului la sate. Palate ale culturii în locuri în care altădată nu se întîmpla nimic. Deschiderea stagiunii muzicale în sala de festivități a Uzinelor „Grivița Roșie" sau „Semănătoarea". Școli și universități populare de artă, zeci de mii de echipe artistice de amatori. Iată numai cîteva aspecte care vorbesc despre pătrunderea maselor largi în lumea culturii și artei.

Neînterzis oficial de vreun anunț, accesul maselor în lumea artelor, în lumea cărților era în trecut în țara noastră stăvilit de nenumărate obstacole. Neîndestulător pentru plinea zilnică, salariul muncitorului, jefuit continuu de curbe de sacrificiu, de amenzi și impozite, n-avea cum să se mai dramuiască și pentru operă ori teatru, pentru concert sau muzeul de artă.

Cît privește lumea satului... analfabetismul, sărăcia lucie, excludeau iremediabil țărănimea de la astfel de manifestări. Și ce sete de frumos stăpînea această omenire exploatată, umilită, jefuită, ținută în întuneric! Stau mărturii copleșitoare proverbele și zicătorile care jînduiesc lumina cărții, iile și fotele, scoarțele oltenești și porțile înflorate din Maramureș, Miorița și Toma Alimoș, călușul și doinele, spectacolele agitatorice alcătuite de muncitori la întîiuri de mai, cîntecele de luptă murmurate între zidurile reci ale doftanelor.

„Latifundiarii și capitaliștii care stăpîneau odinioară majoritatea bunurilor țării, asemănînd de ei intereselor marilor monopoluri imperialiste — spunea tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej — aveau tot interesul să mențină masele largi în bezna inculturii".

Eliberarea a creat primele condiții de valorificare a minunatului tezaur artistic al poporului nostru. Partidul nostru a început să organizeze pe plan larg revoluția culturală.

Pe frontul acestei revoluții, mișcarea artistică de amatori înfiripată în jurul nucleelor echipelor artistice muncitorești, al horelor și puținelor coruri de la sate — a crescut an de an, transformîndu-se într-un detașament impunător de mesageri ai cîntecului și jocului, ai teatrului și poeziei, ai unei arte noi, profund populare, strîns legată de obiectivele luptei de creare a noii societăți.

Acum ia naștere echipa teatrală a sindicatelor lucrătorilor și lucrătoarelor din industria îmbrăcămintii care va da reprezentații permanente la teatrul sindicatelor cu „O scrisoare pierdută". Tot în această perioadă se înființează Ansamblul de amatori al ceferiștilor, echipa de teatru a artiștilor de la S.T.B. și Teatrul amator studențesc. În 1946, în scopul răspîndirii artei scenice în masele largi, al creării și popularizării unor lucrări muzicale, poetice și coregrafice originale se constituie Teatrul Confederației Generale a Muncii. Reprezentanții acestui ansamblu au smuls, pe multe meridiane, aplauze, fie fermecîndu-și publicul cu trîlurile Ciocîrliei, fie uimind pur și simplu în dansul amețitor al Călușului.

Formațiile artistice sătești însumau în trecut cifre mai mult decît modeste. Ele erau într-un raport semnificativ cu cifrele record ale analfabeților. Cîteva coruri — la Chizătău, Lugoj, Poiana, Sinnicolaul Mare, Săliștea, Dobra, Putna, inițiate și susținute cu eforturi aproape de neimaginat, cîteva echipe de teatru, mai ales școlare, și efemere cete de călușari care puteau fi întîlnite în special de rusalii prin piețele orașelor. Dansatorii acestia, majoritatea lor talente extraordinare, erau nevoiți să se umilească la o răsplată adunată în pălăria arsă de soare. De multe ori această răsplată nu ajungea nici măcar pentru biletul de tren de întoarcere acasă, drumul făcîndu-se ca și la venire „pe picioare".

70 de coruri și 80 de echipe de dans — iată cifrele pe care le putea înscrie alături de bilanțul record la analfabetism o statistică burgheză din 1938.

Astăzi, în România socialistă activează aproape 40 de mii de formații artistice sindicale și sătești, însumînd un milion de artiști amatori.

Un milion de artiști amatori... O scenă uriașă, cît țara.

Cîntecul zis de unul singur, de obicei cu tristețe și obidă, îl rostesc în zilele noastre cu nemăsurată bucurie, adevărate concerte de fluieraș, coruri de peste două sute de coriști, orchestre semisimfonice, grupuri vocale; proverbul și strigătura strălucesc cu lumini noi în programele pline de dinamism ale brigăzilor artistice de agitație. (La cel de al VII-lea concurs al formațiilor artistice de amatori, omagiu al artei amatoare închinat celei de-a XX-a aniversări a Eliberării, au participat 29 000 de coruri, echipe de dansuri și brigăzi artistice de agitație, însumînd peste 700 000 de artiști amatori).

Mii de cămine culturale, de cluburi, de case de cultură construite în anii de democrație populară oferă condiții prielnice activității artistice de amatori. Cu scene și săli de-a dreptul impresionante — și totuși mereu depășite de afluența iubitorilor de frumos, cu mobilier și aparataj modern, instituțiile culturale de masă, adevărate palate ale artei — te întîmpină pretutindeni. De la Mare plină la Maramureș. Vibrînd de cîntece și dansuri ale bucuriei, ale muncii pe ogorul cel mare al colectivei, de replici ale adevărului și demnității, pline de lumină, de contemporane frumuseți.

„În nopțile quasi-polare ale iernilor de altădată, spune Geo Bogza într-unul din reportajele sale, peste satele românești se întindea realitatea necrutătoare a beznei".

Bezna a fost alungată. Cartea, filmul, radioul, televizorul, activitatea artistică au pătruns adînc și definitiv în viața satului românesc. Cît de firești îți se par acum cuvintele bibliotecarilor sătești care în Banat sau în Moldova, în Dobrogea ori în Maramureș, îți spun: „La noi tot satul citește!"

Activitatea plină de farmec și vigoare a echipelor artistice de amatori, mille și mille de cărți trecute pe fișele cititorilor altădată departe de lumina culturii ca pămîntul de stele, întîlnirile muncitorilor și țăranilor cu prozatorii și poeții lor preferați, procesele literare, baletele, piesele într-un act sau în trei acte prezentate la cămin sau la club, bogata activitate a cercurilor artistice și de cultură generală, dezvăluie, într-un limbaj plin de plasticitate, sensul profund popular, revoluționar, al fenomenului cultural-artistic de masă din România socialistă.

Constantin VIȘAN

arta românească un mod de-a îndrăgi viața

Mihai Eminescu
Versuri alese
(R. P. Bulgaria)

Liviu Rebreanu
Răscoala
(R. P. Polonă)

Mihail Sadoveanu
Baltagul
(Danemarca)

G. Călinescu
Scrinul negru
(R. P. Ungară)

Malcolm ADISESIAH

director general adjunct U.N.E.S.C.O.

Aș dori să consemnați un lucru ce m-a impresionat profund în țara dumneavoastră. E vorba de sensul nou pe care România îl acordă conceptului de cultură. Locul masiv pe care cultura îl ocupă în viața obștească din România, pe un picior de egalitate cu viața economică și cu cea politică, subliniază limpede această semnificație. De aici, cred eu, decurge și noua concepție, justă și de mari posibilități, pe care o aveți în politica de relații culturale cu celelalte state.

Salvatore QUASIMODO

poet italian, laureat al Premiului Nobel

Dragostea pentru cultură este foarte puternică în România, țară cu o dezvoltare cetățenească și politică dintre cele mai avansate, în lumea contemporană.

John Alick WEST

scriitor britanic

Am vizitat Clubul muncitoresc de pe lîngă Uzinele „Grivița Roșie", acolo unde în februarie 1933 a avut loc o mare grevă, care a constituit una dintre bătăliile pentru libertate ale acestei țări. Clubul mi-a făcut impresia unui adevărat stup de albine în plină activitate: aici se desfășoară o intensă activitate culturală, de toate genurile.

Iurii ZAIMCICOVSKI

lector de limba română la Universitatea „Lomonosov" din Moscova

Pentru elevii mei, literatura română a devenit o pasiune. Cursurile de vară de limbă și literatură, de artă și de istorie a poporului român, organizate la Sinaia, sînt deosebit de interesante și vor fi folositoare în munca noastră de viitor. Cu acest prilej am făcut noi cunoștințe și am izbutit să dezvoltăm în mod prielnic legăturile pe care le-am avut și pînă acum cu numeroși oameni de cultură români. Asemenea întîlniri ne ajută nespus de mult în studierea literaturii române contemporane, cît și a întregii culturi românești, în general.

Ivo CRUZ

compozitor portughez

În satele României am întîlnit admirabile ansambluri corale în repertoriul cărora se găsesc, alături de cîntece populare, și lucrări din literatura corală clasică și pagini din creația compozitorilor contemporani. Mi-am dat seama că poporul român are o mare vocație pentru artă și, cred eu, pentru muzică îndeosebi.

S. DAHAN

membru al Academiei arabe din Damasc

Viața culturală din România este înfloritoare. Am găsit aici o țară cu o cultură foarte dezvoltată. Din vizitele pe care le-am făcut la instituții de cultură, din întîlnirile cu oamenii de știință români, mi-am dat seama, între altele, de importanța care se acordă cercetărilor în domeniul istoriei literare. La Cluj, de pildă, am avut bucuria să găsesc o bibliotecă plină de documente și de publicații în limba arabă, conținînd date prețioase în legătură cu istoria țărilor arabe, materiale și arhive culese în special de marele orientalist român, Timotei Cipariu.

Leon COULAS

președintele Asociației oamenilor de litere din Grecia

Am văzut țara dumneavoastră și acum 25 de ani și sînt în măsură s-o compar cu România antebelică. Sînt de-a dreptul uimit: sălile de concerte, casele de cultură, muzeele, toate dovedesc grija pe care o acordă noul regim dezvoltării poporului român.

Dymphna CUSACK

scriitoare australiană

Ce pasionat de cultură este poporul român! Și ce largi posibilități de însușire a comorilor culturale are! Pentru mine, cea mai mare plăcere a fost să vizitez casele de cultură de la sate și să găsesc acolo, palpitînd de viață, dragostea pentru muzică, joc, teatru, poezie. Vorbind cu oamenii la Rășinari, la Săliște, prin satele din jurul Brăilei, mi-am dat seama că, într-adevăr, cultura a pătruns adînc în popor.

Am întîlnit pretutindeni tineri ai unei generații crescute într-o atmosferă în care orice tînără știe că toate drepturile ce-i erau odinioară rezervate numai fratelui, sînt astăzi și ale ei.

Torao MIYAGAWA

critic de artă japonez

În cele trei săptămîni petrecute în România am văzut multe dintre realizările obținute de poporul dumneavoastră în diferite domenii de activitate, dar, firește, ca om de artă, ceea ce m-a impresionat îndeosebi a fost nivelul înalt al culturii românești. De altfel, nivelul cultural este un indiciu sigur al dezvoltării unei țări. Am vizitat în România muzee locale unde întîlnești adevărate comori de artă, păstrate cu cea mai mare grijă, ca la Muzeul memorial „Grigorescu", Muzeul de antichități din Constanța, Muzeul etnografic din Cluj și multe altele. Voi căuta să popularizez cît mai mult aceste opere în țara mea și, în general, să fac prețuită și iubită arta și cultura înaintată a poporului român.

Louis MICHEL

profesor la Universitatea din Montpellier

Prima impresie pe care am avut-o în România a fost senzația de forță, de vigoare pe care-am simțit-o cu prilejul vizitării centrelor industriale Onești, Bicaz, Borzești. În aceste uzine m-a impresionat gradul înalt de automatizare al procesului de producție, fapt ce creează condiții de lucru dintre cele mai bune pentru muncitori. O altă impresie, tot atît de puternică, mi-a oferit-o cultura care se dezvoltă în România și care este strîns legată de folclor.

Kosta Mpirka
România
prefață de Spiros Melas
(Grecia)

Geo Bogza
Țara de piatră
(R. S. Cehoslovacă)

Povestiri românești
— *Clasici*
și contemporani —
(R. D. Vietnam)

Rockwell KENT

pictor american

A cunoaște arta și cultura românească înseamnă a face un pas însemnat pe calea îndrăgirii vieții. Remarcabil în România este respectul adînc față de tradiție, vădit în restaurarea lucrărilor istorice de artă, în comemorarea eroilor și a personalităților neglijate odinioară, în încurajarea artelor populare.

Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" întrece prin proporțiile lui orice unprimerie pe care o cunosc în Statele Unite.

Adrianus VAN DER VEEN

scriitor și critic literar olandez

Este o bucurie să vezi cum aici, în România, toate librăriile sînt pline de lume, de dimineață pînă seara. Știu din proprie experiență că olandezii sînt un popor căruia îi place să citească, dar în România setea de cultură este într-adevăr uriașă.

INTERVIU CU POETUL SOVIETIC GURGHEN BORIAN

Ne-a vizitat de curînd țara un fruntaș al literaturii sovietice — poetul armean Gurghen Borian — autorul unui florilegiu de tălmăciri, intitulat sugestiv **Lira românească***, înfățișînd un întreg univers poetic românesc: **Miorița** și **Doina**, Eminescu și, mai ales, poezia contemporană, de la Arghezi și pînă la Nicolae Labiș, mai bine de o sută de poeme, semnate de peste 30 de poeți: prima culegere de literatură română apărută în limba unui popor cu o cultură multimilenară.

Tălmăcitorul se dovedește un bun cunoscător al specificului prozodiei românești, după cum se poate vedea atît din amplul studiu-prefață, cît și din notele bio-bibliografice pe care le consacră fiecăruia dintre poeții figurind în culegere. Prin ținuta sa științifică, prin înfățișarea grafică, antologia se prezintă ca una dintre cele mai reușite lucrări de acest gen apărute peste hotare.

Scriitor cu o bogată și recunoscută activitate poetică și dramatică, Gurghen Borian a studiat îndelung, în calitate de tălmăcitor al liricii românești, materialul viitoarei lui opere de traducere și de antologie. Cum anume, să-l lăsăm pe poet să împărtășească cititorilor revistei **„Luceafărul"**.

G. B.: *«În ceea ce mă privește, contactul cu poezia românească, în deosebi cu versurile lui Eminescu, este mai vechi. Marea mea admirație pentru Eminescu a început însă abia după lectura pe nerăsuflate a volumului de poezii, traduse în limba rusă în 1958. Cunoașterea mai adîncă a liricii românești o datorez unei vizite pe care am făcut-o în țara dumnevoastră, în vara anului 1960. Atunci am cunoscut cu adevărat România, natura, oamenii ei primitori, poeții ei. M-a impresionat muzicalitatea sufletului românesc: peste tot am fost însoțit de cîntece și de poezie. Atunci s-a născut ideea să dăruiesc poporului meu un mănunchi de flori din poetica românilor: poezia exprimă desăvîrșit sufletul unui popor. Unui om îi vine însă greu să înfăptuiască singur o asemenea operă. Cunoscîndu-mi dorința, Uniunea Scriitorilor din România mi-a venit în întîmpinare: mi-a trimis un proect de sumar, texte, traduceri literare și studii. Ritmul, rima, muzica originalului le-am mai deslușit și cu ajutorul unor prieteni armeni, specialiști care au studiat și în România. Timp de trei ani, începînd din 1960, am lucrat fără întrerupere — aproape în fiecare zi am tradus cîte ceva — și astfel a luat naștere cartea pe care am intitulat-o «Lira românească.»*

I.: «Cum s-a desfășurat lucrul dumnevoastră la desăvîrșirea culegerii?»

G. B.: *«În ultimii ani am trăit învăluit în vraja poeziei românești. Mi-a fost mai greu — de aceea străduaniile și stăruințele mele au sporit — să pătrund în lumea intimă a fiecărui poet, a fiecărei opere, să descopăr atît nota comună din aceste diversități, cît și specificul fiecărui nume din constelația lirei românești. Am zăbovit mult asupra baladelor și a poeziilor folosind elementul folcloric; am căutat și am găsit corespondențe în cîntecele populare armene, așa numitele „gusane", apropiate de doinele românești: laconice, realiste, cîntate prelung, tărăgănate aidoma ecourilor caucaziene, sintetizează, ca și doinele, viața și lupta adesea asemănătoare a popoarelor noastre. Dincolo de dramatismul și de tristețea lor, străbate setea de viață și năzuința spre fericire și spre libertate. Procedeele artistice comune mi-au ușurat căutările proprii: poezia noastră cultă a împrumutat multe elemente folclorice, de pildă formula de invocare a „ciungurului" (instrument muzical popular) și mai ales a „canarului" (varianta populară a unui instrument asemănător lirei).»*

I.: «Ce legături ați descoperit între poezia românească și cea armeană?»

G. B.: *«Motive, tematică, aspirații, procedee comune De pildă, cîntecele „garibului" (cîntăreț popular), asemănătoare cu cele ale păstorilor români; asemănările dintre cei doi mari poeți atît de populari, Eminescu și Isaakian, și mai ales apropierile dintre atîția poeți români cuprinși în culegere și cei mai buni poeți armeni: Kaputikian, Șiraz, Saghiian, Emin ș.a Există corespondențe evidente între Cicerone Theodorescu și Ghegan Sarian, spre exemplu. Universul propriu poeticei lui Beniuc poate fi găsit, sub același semn al curajului, la numeroși lirici armeni. Poezia filosofică, asociativă și atît de intimă a lui Arghezi este un simbol spre care aspirăm cu toții.»*

I.: «Ca poet, ați dobîndit un spor de experiență de pe urma contactului cu lirica românească?»

G. B.: *«Pe lîngă valoarea lui cognitivă, versul românesc mi-a descoperit un univers poetic nou, care mi-a sugerat la rîndu-i idei și planuri proprii. De cîțiva ani încoace am scris numai teatru Dar intimitatea cu lirica dumnevoastră, mi-a dat imbold să revin la vechile mele unelte. Originalitatea poeziei românești a determinat o înnoire a propriilor sentimente poetice, astfel încît, în volumul pe care-l pregătesc, un loc de cinste va ocupa ciclul de poezii despre România.»*

Interviu realizat de **D. COPILLIN**

*)Ruminakan knar, ăntir egeers, Aipetran (Pagini alese din lirica românească, Editura de stat a R.S.S. Armeană) traducere de Gurghen Borian, Erevan, 1964, 262 pp.

«Sînt foarte bucuros că această convorbire apare în revista care poartă denumirea simbolică „Luceafărul". Sînt de două ori bucuros că revista manifestă atenție față de munca mea, față de cartea care se numește Lira românească.

Vă mulțumesc!

Urez din inimă revistei și cititorilor ei succes!»

G. BORIAN

București, 1964.

Literatura

Cu prilejul împlinirii a 20 de ani de la eliberarea României, mensualul sovietic de literatură universală *Inostrannaia Literatura* (nr. 8), consacră un impresionant număr de pagini literelor noastre.

Poezia contemporană românească este reprezentată de două nume prestigioase: Tudor Arghezi, care semnează, simbolic intitulata *Bună dimineața, primăvară!*, în versiunea rusă a Anei Ahmatova, și Mihai Beniuc, oferind cititorilor săi de peste hotare un ciclu remarcabil de versuri ce se deschide cu admirabilul poem *Lenin*.

Două ample și pasionante reportaje, scrise în exclusivitate pentru *Inostrannaia* de Veronica Porumbacu și, respectiv, de Francisc Munteanu, oglindesc structuralele înnoiri sociale și culturale petrecute în România de azi.

Celor mai importante cărți românești clasice și contemporane, majoritatea apărute de curînd și în versiune rusă, le sunt consacrate recenzii judicioase, pline de discernămînt. Astfel, S. Dangulov analizează cu pondere și sensibilitate artistică *Locul unde nu s-a întîmplat nimic*, al clasicului Sadoveanu, Iurii Kojevnikov relevă frumusețea poeziei lui Beniuc, așa cum apare în recentul volum de *Versuri alese* tipărit la Moscova, iar criticul Konstantinov descifrează atent sensurile romanului *Pădurea nebună* de Zaharia Stancu. Romanul lui I. Lăncrănjan, *Cordovanii*, o carte pentru copii a lui Marcel Breslașu și povestirea lui Remus Luca, *Liniștea iernii*, se bucură, de asemenea, de prezentări interesante semnate de critici și publiciști sovietici.

Note de lectură, alerte și vrednice de atenție, sunt consacrate romanelor de curînd apărute la noi în țară, *Facerea lumii* de Eugen Barbu, *Vara oltenilor*, de D. R Popescu și *Steaua bunei speranțe* de Laurențiu Fulga. Doi critici români, cărora revista le-a solicitat colaborarea, își exprimă punctul de vedere asupra cărții lui Marin Preda, *Friguri* (Al. Oprea) și, respectiv, asupra lucrării de sinteză a lui Ion Ianoși, *Romanul monumental și secolul XX* (Tatiana Nicolescu).

Un documentat cursiv salută cu entuziasm deschiderea expoziției lui Al. Ciucurencu, maestru al penelului românesc, iar desenul elegant și plin de vigoare al talentatului Marin Gherasim marchează prezența graficei tinere în revistă.

Rep.

DE REDACȚIE

Eugen BARBU, (redactor șef), **I. D. BĂLAN** (redactor șef-adjunct), **Marin BUCUR**, **Gica IUTEȘ**, **Corneliu LEU** (secretar general de redacție), **Al. OPREA** (redactor șef-adjunct), **Dinu SĂRARU**, **Nicolae STOIAN**, **Romulus ZAHARIA**.

REDACȚIA: B-dul Ana Ipătescu nr. 15 telefon 11.51.54, 11.38.51, 12.16.10; ADMINISTRAȚIA: Șoseaua Kiseleff nr. 10 telefon 18.63.99; Abonamente: 9 lei — 3 luni; 18 lei — 6 luni; 36 lei — un an; Tiparul: Combinatul poligrafic Casa Scînteii.